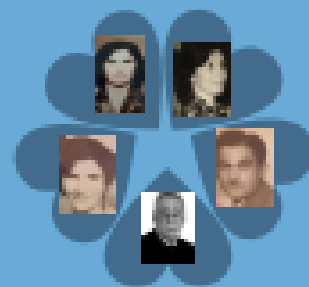

IJOSDA

INTERNATIONAL JOURNAL OF
SU-AY DEVELOPMENT ASSOCIATION

SAM-DER

INTERNATIONAL JOURNAL OF SU-AY DEVELOPMENT ASSOCIATION

Copyright © 2023 by author(s).

www.samder.org

**International
Journal of Su-Ay
Development
Association
(IJOSDA)**

ISSN: 3023-6444

DECEMBER 2023

Volume 2 – Issue 2

**Prof. Dr. Nergüz BULUT SERİN
Editors in Chief**

**Prof.Dr. Oğuz SERİN
Assist. Prof. Dr. Altay FIRAT
Assist. Prof. Dr. Pembe BOĞAÇ
PhD. Arzu GÜNGÖR LEUSHUIS
Editors**

Copyright © 2023 by author(s)

All articles published in International Journal of Su-Ay Development Association (IJOSDA) are licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License \(CC BY\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

IOJPE allows readers to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of its articles and allow readers to use them for any other lawful purpose.

IJOSDA does not charge authors an article processing fee (APF).

Published in TURKEY

Contact Address:

Assist. Prof. Dr. Pembe BOĞAÇ

President of SAM-DER, Lefke –North Cyprus

Copyright © 2023 by author(s).

www.samder.org

Message from the Editor,

I am very pleased to inform you that we have published the second issue in 2023. As an editor of International Journal of Su-Ay Development Association (IJOSDA), this issue is the success of our authors, very valuable reviewers who undertook the rigorous peer review of the manuscripts, and those of the editorial board who devoted their valuable time through the review process. In this respect, I would like to thank to all reviewers, researchers and the editorial board members. The articles should be original, unpublished, and not in consideration for publication elsewhere at the time of submission to International Journal of Su-Ay Development Association (IJOSDA). For any suggestions and comments on IJOSDA, please do not hesitate to send me e-mail. The countries of the authors contributed to this issue (in alphabetical order): Cyprus, Morocco, and Turkey.

Prof. Dr. Nergüz BULUT SERİN

Editor in Chief

Editor in Chief

PhD. Nergüz Bulut Serin, (European University of Lefke, North Cyprus)

Editors

PhD. Altay Fırat, (Ministry of Education, North Cyprus)

PhD. Arzu Güngör Leushuis, (Florida State University, United States)

PhD. Oğuz Serin, (European University of Lefke, North Cyprus)

PhD. Pembe Boğaç, (European University of Lefke, North Cyprus)

Associate Editors

PhD. Sezer Kanbul, (Near East University, North Cyprus)

Ms Umut Tekgüç, (Bahçeşehir Cyprus University, North Cyprus)

Linguistic Editors

PhD. Fatma Aslanturk Altıntuğ, (European University of Lefke, North Cyprus)

PhD. Fatma Özüorçun, (European University of Lefke, North Cyprus)

PhD. İzzettin Kök, (Girne American University, North Cyprus)

PhD. Nazife Aydınoğlu, (Final International University, North Cyprus)

PhD. Uğur Altunay, (Dokuz Eylül University, Turkey)

Educational Management and Supervision

PhD. Çağda Kıvanç Çağanağa, (European University of Lefke, North Cyprus)

PhD. Fatoş Silman, (Cyprus International University, North Cyprus)

PhD. Fahriye Atınay, (Near East University, North Cyprus)

PhD. Kemal Açıkgöz, (Dokuz Eylül University, Turkey)

PhD. Mehmet Durdu Karşlı, (Eastern Mediterranean University, North Cyprus)

PhD. Nejdet Konan, (İnönü University, Turkey)

Curriculum Development in Education

PhD. Ali Ahmad Al-Barakat, (University of Sharjah, United Arab Emirates)

PhD. Arzu Güngör Leushuis, (Florida State University, United States)

PhD. Asuman Seda Saracaloğlu, (Adnan Menderes University, Turkey)

PhD. Kamile Ün Açıkgöz, (Dokuz Eylül University, Turkey)

Computer Education and Instructional Technologies

PhD. Ahmet Adalier, (Cyprus International University, North Cyprus)

PhD. Andreas Papapavlou, (Cyprus University, South Cyprus)

PhD. Aytekin İşman, (Sakarya University, Turkey)

PhD. Buket Akkoyunlu, (Hacettepe University, Turkey)

PhD. Colin Latchem, (Open Learning Consultant, Australia)

PhD. Grace Azumi Chollom, (University of Jos, Nigeria)

PhD. Halil İbrahim Yalın, (Cyprus International University, North Cyprus)

PhD. Heli Ruokamo, (Lapland University, Finland)

PhD. Jerry Willis, (Manhattanville College, USA)

PhD. Rozhan Hj. Mohammed Idrus, (University Sains Malaysia, Malaysia)

PhD. Sezer Kanbul, (Near East University, North Cyprus)

Ms Umut Tekgüç, (Bahçeşehir Cyprus University, North Cyprus)

PhD. Zehra Altınay, (Near East University, North Cyprus)

Educational Drama

PhD. Alev Önder, (Marmara University, Turkey)

PhD. Fatoş Giritli, (Near East University, North Cyprus)

Educational Psychology

- PhD. Abbas Türnükli, (Dokuz Eylül University, Turkey)
PhD. Christina Athanasiades, (Aristotle University of Thessaloniki, Greece)
PhD. Muhammad Sabil Farooq, (Nankai University Tianjin, P.R. China)
PhD. Nergüz Bulut Serin, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Olena Huzar, (Ternopil National Pedagogical University, Ukraine)
PhD. Partow Izadi, (Lapland University, Finland)
PhD. Rengin Karaca, (Dokuz Eylül University, Turkey)
PhD. Thanos Touloupis, (Aristotle University of Thessaloniki, Greece)

Fine Arts Education

- PhD. Ayfer Kocabaş, (Dokuz Eylül University, Turkey)
PhD. Azize Özgüven, (Yeni Yüzyıl University, Turkey)
PhD. Benan Çokokumuş, (Ondokuz Mayıs University, Turkey)
PhD. Esra Gül, (Anadolu University, Turkey)
PhD. Süreyya Çakır, (Okan University, Turkey)
PhD. Bedri Karayağmurlar, (Dokuz Eylül University, Turkey)

Fundamental Rights

- PhD. Emrah Kırıt, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Nuri Erişgin, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Saniye Albaş, (European University of Lefke, North Cyprus)

Foreign Language Teaching

- PhD. Fatma Aslanturk Altıntuğ, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Fatma Özüörçün, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. İzzettin Kök, (Girne American University, North Cyprus)
PhD. Mehmet Ali Yavuz, (Cyprus International University, North Cyprus)
PhD. Nazife Aydınoğlu, (Final International University, North Cyprus)
PhD. Uğur Altunay, (Dokuz Eylül University, Turkey)

Guidance and Counselling

- PhD. Ahmet Rifat Kayış, (Kastamonu University, Turkey)
PhD. Anıl Görkem, (SOS Children's Village Association, North Cyprus)
PhD. Behiye Akacan, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Ferda Aysan, (Dokuz Eylül University, Turkey)
PhD. Gürcan Seçim, (Cyprus International University, North Cyprus)
PhD. Mehmet Engin Deniz, (Yıldız Teknik University, Turkey)
PhD. Nalan Kazaz, (AAB University, Kosovo)
PhD. Nergüz Bulut Serin, (European University of Lefke, North Cyprus)

Mathematics Education

- PhD. Elizabeth Jakubowski, (Florida State University, United States)
PhD. Cenk Keşan, (Dokuz Eylül University, Turkey)
PhD. Elif Beymen Türnükli, (Dokuz Eylül University, Turkey)
PhD. Joakim Samuelsson, (Linköping University, Sweden)
PhD. Kakoma Luneta, (University of Johannesburg, South Africa)
PhD. Murat Tezer, (Near East University, North Cyprus)
PhD. Moritz Herzog, (University of Wuppertal, Germany)
PhD. Nurdan Özreçberoglu, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Osman Cankoy, (Atatürk Teachers Academy, North Cyprus)
PhD. Sinan Olkun, (Final International University, North Cyprus)
PhD. Süha Yılmaz, (Dokuz Eylül University, Turkey)

Measurement and Evaluation

PhD. Emre Çetin, (Eastern Mediterranean University, North Cyprus)
PhD. Gökhan İskifoğlu, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Gürol Zırlıoğlu, (Yüzüncü Yıl University, Turkey)
PhD. Selahattin Gelbal, (Hacettepe University, Turkey)

Music Education

PhD. Burak Basmacıoğlu, (Anadolu University, Turkey)
PhD. Cansevil Tebiş, (Balıkesir University, Turkey)
PhD. Gulsen G. Erdal, (Kocaeli University, Turkey)
PhD. H. Hakan Okay, (Balıkesir University, Turkey)
PhD. Nezihe Şentürk, (Gazi University, Turkey)
PhD. Şirin Akbulut Demirci, (Uludağ University, Turkey)
PhD. Sezen Özeke, (Uludag University, Turkey)

Pre-School Education

PhD. Alev Önder, (Marmara University, Turkey)
PhD. A. Işık Gürşimşek, (Eastern Mediterranean University, North Cyprus)
PhD. Eda Kargı, (Eastern Mediterranean University, North Cyprus)
PhD. Rengin Zembat, (Marmara University, Turkey)
PhD. Sezai Koçyiğit, (Adnan Menderes University, Turkey)
PhD. Şafak Öztürk Aynal, (Ondokuz Mayıs university, Turkey)

Science

PhD. Abdulkadir Yıldız, (Kilis 7 Aralık University, Turkey)
PhD. Ali Doğan Bozdağ, (Adnan Menderes University, Turkey)
PhD. Fatma Noyan, (Yıldız Technical University, Turkey)
PhD. Gianni Viardo Vercelli, (Genova University, Italy)
PhD. Giovanni Adorni, (Genova University, Italy)
PhD. Gülhayat Gölbaşı Şimşek, (Yıldız Technical University, Turkey)
PhD. İbrahim Kahramanoğlu, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Meryem Hürbağ, (Cyprus International University, North Cyprus)
PhD. Murat Helvacı, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Pembe Boğaç, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Turgut Alas, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Valerio De Rossi, (Safety Management Research Consultant, Italy)

Science Education

PhD. Baştürk Kaya, (Selcuk University, Turkey)
PhD. Çiğdem Şenyiğit, (Van Yüzüncü Yıl University, Turkey)
PhD. Gizem Saygılı, (Süleyman Demirel University, Turkey)
PhD. Hakan Kurt, (Selcuk University, Turkey)
PhD. Meryem Nur Aydede, (Niğde University, Turkey)
PhD. Nilgün Seçken, (Hacettepe University, Turkey)
PhD. Nilgün Yenice, (Adnan Menderes University, Turkey), Turkey
PhD. Oğuz Serin, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Salih Çepni, (Uludağ University, Turkey)
PhD. Şule Aycan, (Muğla University, Turkey)

Social Sciences

PhD. Ali Bavik, (Institute for Tourism Studies, Macao)
Ph.D. Erdogan Ekiz, (King Abdulaziz University, Tourism Institute, Saudi Arabia)

Social Sciences Education

- PhD. Altay Fırat, (Ministry of Education, North Cyprus)
PhD. Erdal Aslan, (Dokuz Eylül University, Turkey)
PhD. Myroslaw Tataryn, (St. Jerome's University, Canada)
PhD. Selda kılıç, (Selcuk University, Turkey)
PhD. Yadigar Doğan, (Uludağ University, Turkey)
PhD. Z. Nurdan Baysal, (Marmara University, Turkey)

Special Education

- PhD. Ayşe Bengisoy, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Gül Kahveci, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Hakan Sarı, (Necmettin Erbakan University, Turkey)
PhD. Hasan Avcıoğlu, (Cyprus International University, North Cyprus)
PhD. Hatice Bilmez, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Süleyman Eripek, (Okan University, Turkey)
PhD. Tevhide Kargın, (Ankara University, Turkey)
PhD. Uğur Sak, (Eskişehir University, Turkey)

Sports Education

- PhD. Ercan Haslofça, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Erkut Konter, (Dokuz Eylül University, Turkey)
PhD. Fehime Haslofça, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Rana Varol, (Ege University, Turkey)

Turkish Language Teaching

- PhD. Ahmet Pehlivan, (Eastern Mediterranean University, North Cyprus)
PhD. Ahmet Güneşli, (European University of Lefke, North Cyprus)
PhD. Hülya Yeşil, (Cyprus International University, North Cyprus)
PhD. Yüksel Girgin, (Adnan Menderes University, Turkey)

Volume 2, Issue 2 (2022)

Table of Contents

Research Articles

Message from the Editor

Prof.Dr. Nergüz BULUT SERİN (Editor in Chief)

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE ANA-BABA TUTUMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ (GAZİMAĞUSA ÖRNEĞİ – KKTC)

INVESTIGATION OF PARENTAL ATTITUDES IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES (FAMAGUSTA EXAMPLE – TRNC)

Cem AKKAYA, Nergüz BULUT SERİN

25-35

COVID-19 PANDEMİSİNİN TOPLUMSAL YAŞAM VE EĞİTİM ÜZERİNDEKİ SONUÇLARININ TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE İNCELENMESİ

EXAMINING THE CONSEQUENCES OF THE COVID-19 PANDEMIC ON SOCIAL LIFE AND EDUCATION IN THE HISTORICAL PROCESS

Neşe ÖNALAN

36-44

DEĞER YÖNELİMLERİ KAVRAMININ TUTUM VE KÜLTÜR TUTUM BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE VALUE ORIENTATIONS CONCEPT IN THE CONTEXT OF ATTITUDES AND CULTURAL ATTITUDES

Ömer Faruk ÇİMEN

45-54

ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNDE ETİK DIŞI DAVRANIŞLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

SECONDARY SCHOOL TEACHERS' VIEWS ON UNETHICAL BEHAVIORS IN THE TEACHING PROFESSION

İlknur KAŞIKCI YAVUZ, Nejat İRA

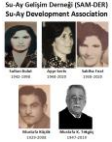
55-73

INNOVATION MARKETING AS A LEITMOTIV OF BUSINESS PERFORMANCE

Siham El ATMANI, Cheklekbire MALAININE

74-81

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE ANA-BABA TUTUMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ (GAZİMAĞUSA ÖRNEĞİ – KKTC)

INVESTIGATION OF PARENTAL ATTITUDES IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES (FAMAGUSTA EXAMPLE – TRNC)

Cem AKKAYA

Uzman Psikolojik Danışman, MEB Teknoloji ve Tasarım Öğretmenliği, Malatya, Türkiye
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-9205-2980>

cemakkaya13@gmail.com

Nergüz BULUT SERİN

Prof.Dr., Lefke Avrupa Üniversitesi, Dr. Fazıl Küçük Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Aanabilim Dalı, Lefke, KKTC

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2074-3253>

nserin@eul.edu.tr

Received: June 14, 2023

Accepted: September 15, 2023

Published: December 31, 2022

Suggested Citation:

Akkaya, C., & Bulut Serin, N. (2023). Ortaokul öğrencilerinde ana-baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi (Gazimağusa örneği – KKTC). *International Journal of Su-Ay Development Association (IJOSDA)*, 2(2), 25-35.

Copyright © 2023 by author(s). This is an open access article under the [CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Öz

Bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinde anne baba tutumlarının, cinsiyet, ailenin ekonomik durumu, anne babanın eğitim düzeyleri değişkenleri açısından anlamlı farklılıkları olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmanın evrenini Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Gazimağusa ilçesinde yer alan devlet okullarıdır. Araştırmanın örnekleme bu okullarda okuyan 6. sınıf, 7. Sınıf ve 8. Sınıf öğrencilerinden tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olan 193 kız, 196 erkek olmak üzere 389 öğrenciden oluşmuştur. Bu çalışmada öğrencilerin ana-baba tutumlarını ortaya çıkarmak için Kuzgun (1972) tarafından geliştirilip, Eldeleklioğlu (1993) tarafından güncellenmiş olan Ana-Baba Tutum Envanteri uygulanmıştır. Sonuçlara ulaşabilmek için analizlerde, "t" testi ve ANOVA test tekniklerinden yararlanılmıştır. Anne baba tutumları alt boyutlarının cinsiyetlerine göre, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Otorite alt boyut algıları ailenin ekonomik durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Katılımcıların demokratik alt boyut algıları anne eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. İlkokul mezunu babaların olan öğrencilerin demokratik algıları lise mezunu, yüksekokul mezunu, üniversite mezunu olanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir.

Anahtar Terimler: Otoriter tutum, Demokratik tutum, Koruyucu tutum, Ortaokul Öğrencileri.

Absract

In this study, it was investigated whether there were significant differences in parental attitudes among secondary school students in terms of gender, family economic status, and parents' education levels. The population of the study is the public schools located in the Famagusta district of the Turkish Republic of Northern Cyprus. The sample of the research consisted of 389 students, 193 girls and 196 boys, who were selected by random sampling method from the 6th grade, 7th grade and 8th grade students studying in these schools. In this study, the Parenting Attitude Inventory, developed by Kuzgun (1972) and updated by Eldeleklioğlu (1993), was applied to reveal the students' parental attitudes. In order to reach the results, "t" test and ANOVA test techniques were used in the analysis. The difference between the groups in terms of gender of the parental attitudes sub-dimensions was not found to be statistically significant. The difference between groups in authority sub-dimension perceptions according to the economic status of the family was found to be statistically significant. The difference between the groups in the democratic sub-dimension perceptions of the participants according to the education level of the mother was found to be statistically significant. It is seen that the democratic perceptions of students whose fathers are primary school graduates are lower than those whose fathers are high school graduates, college graduates and university graduates.

Keywords: Authoritarian attitude, Democratic attitude, Protective attitude, Secondary School Students.

GİRİŞ

Aile çocuk için hayat kurallarının aktarıldığı okuldur (Ertuğrul, 2005). Hayata eğitilebilen bir canlı olarak getirdiğimiz çocuklarımızın topluma uyum sağlama süreci ilk olarak ailede başlatılmaktadır. Aile yapısı ile birlikte toplumsal değerler aktarılırken davranış şekilleri de çocuğun beynine işlenmektedir. Bütün bunlar, çocukta psiko sosyal gelişime zemin hazırlayan, ailenin önemini vurgular (Usta, 2004).

Ana-babalar çocukla en fazla etkileşimde bulunan ve zaman geçiren kişilerdir. Çocuklar, yaşayacağı toplumun kültürel değerlerini ve belli başlı alışkanlıklarını ailesi aracılığı ile kazanır. Ayrıca çocukların pozitif bir benlik yapısı oluşturmada, kendini yeterli hissedebilme duygusu kazanabilmesinde, ebeveynleri ile sağladığı iletişimden aldığı dönütler, büyük bir öneme sahiptir (Akkaya, 2008). Bütün ana-babalar ve toplumlar, çocuklarını ideal bir biçimde yetiştirmek ve eğitimi sağlamak gayretindedir. Ana-babalar bu sebeple çocuklarının, erdemli bir insan olarak saygınlık görmesini ister (Köknel, 2004). Çocuk yetiştirmeyi, çeşitli yöntem ve kurallar bütünü olarak görmek yanılmalara da beraberinde getirir. Çocuğu sağlıklı yetiştirme işi de bazı tutum ve becerileri gerektirir (Yörükoğlu, 2007). Çocukların toplumsal değerlere uygun davranış edinmesi, ana-babanın birbirine ve çocuklarına, doğru tutumlar sergilemelerine bağlıdır (Aydın, 2005). Kişilik gelişimi ve, ruh-beden sağlığı yönlerinden aile, çocuk için büyük bir önem taşır (Yavuzer, 2004). Ana-baba tutumu, çocukların karakterinin ve kişiliklerinin şekillenmesinde en önemli etkiyi oluşturur. Ana-babaların tutumları, gelişim sürecindeki çocuğa modellik teşkil ettiğinden, kişilik yapısını etkiler. Özdeşim kurduğu modellerinin tutumlarına çok yakın bir şekil de ise tutumları sergileyerek yansıtır. Aile ortamının özgür, uyumlu, tutarlı ve sağlıklı ilişkiler ağı şeklinde olması, çocuğu özerk birey olarak toplum yaşantısına kavuşturacaktır (Yavuzer, 2009). Ana-babalar, yetiştirdikleri çocuklarına, seçme imkanı sunmalı, sıklımadan ihtiyaçlarını ifade edebileceği ve onaylayıcı bir ortamı hazırlamalıdır (Örgün, 2000). Nuri Direktör ve Serin (2017) araştırma sonuçlarında, cinsiyet değişkeni ile anneden algılanan yabancılaşmanın akademik öz yeterliliği yordadığı; buna ek olarak anneden algılanan yabancılaşma, baba ile iletişim ve cinsiyet değişkeninin bilişsel uygulamayı yordadığı bulunmuştur.

Farklı ailelerin, farklı davranışlar göstermesi, çocukların psikolojik durumlarını etkilemektedir. bu konu, çeşitli bilim adamları tarafından araştırılmıştır. Rohner ve Baumrind, çocukların farklı bireysel özelliklerini dile getirdiklerinde, bu durumun özünde farklı dinsel ve kültürel yapılar ile aile ortamındaki ebeveynlerin tutumlarının etkili olduğunu ifade etmişlerdir (Çelen, 2008). Çocuklar, dış tehdit ve dış kontrol yerine, iç denetim ve iç kontrol yetisi kazanır. Ben dili ile ayrıca; başkalarını düşünebilmeyi, bencil olmamayı da öğrenirler. Böylece ana-babalarına olan yakınlıkları, saygıları artar ve kendileri de ben dilini kullanmayı öğrenirler (Navaro, 2003). Anne ve babaların gençlerle etkili iletişim ve empati kurma, rehberlik yapmada sorunları olduğu; anne ve babalarının davranışlarının gençler tarafından istismar edici yönde algılandığı görülmüştür (Serin, 2012). Çocuklarda kişiliği geliştirmek için en doğru tutumun, şartsız olarak sevgi ve saygı sunulan demokratik tutumdur. Bu tutumda anne-babalar çocuklarını hem denetler hem de ihtiyaçlarını giderme noktasında fırsatçılık sunar. Bu tutumu sergileyen anne-babaların davranışları da kendi içinde ve eşler arasında da tutarlı, kararlı ve güven vericidir. Bu tutumu uygulayan anne-babalar belirli çerçeveler dahilinde çocuklara bazı davranışları yapma özgürlüğü tanıyarak onların sorumluluk sahibi olarak yetişmeleri için ortam sağlamış olur. Anne-babalar her bireyin kendine has bir gelişime sahip olduğunun farkında olarak onları özgürce ve yeteneklerinin ortaya çıkararak kendilerini gerçekleştirmelerine ortam hazırlarlar (Sezer & Oğuz, 2010). Demokratik tutumda, çocuklar hem denetlenir hem de ihtiyaçlarının karşılanması noktasında duyarlı davranılır. Kurallar ve standartlar belirlenerek önceden çocuk haberdar edilir. Uyulmayan davranışlarda ise yaptırımlar uygulanır. Ebeveynler kendi davranışları için değer beklerken, aynı şekilde çocuklarının görüş ve düşüncelerine de değer verirler. Sorumlulukla birlikte çocukta özerklik, bağımsız kişilik yapısı oluşturulmaya çalışılır (Dönmezer, 2009). Ebeveynler kendi karakterlerine uygun bir biçimde çocuklarına yönelik davranış yapıları oluştururlar. Söz konusu bu yapılar, çocukları destekleyen ve onlara güven veren, çocuğun değeri ile ilgili olumlu vurgulardan başlayarak olumsuzluğa doğru giden yapılardır. Ebeveynlerin çocuklarına karşı olumsuzluğa giden, yani negatif ve istenmeyen tutumları, çocukların kişiliklerinin gelişimine de negatif bir açıdan etki etmektedir (Kindap, Sayıl, & Kumru,

2008). Kutlu ve Adana (2008), ebeveyn tutum ve davranışlarını serbest, demokrat ve otoriter tutum şeklinde tanımlamıştır.

Bu çalışmanın konusu ile ilgili, ileri sürülen görüşlere ve yapılan araştırmalara bakıldığında, ortaya çıkan sonuçlar açısından konunun önemi anlaşılmaktadır. Ana-baba tutumları birçok ülkede, çeşitli açılardan irdelenirken Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yeteri kadar araştırılmadığı görülmektedir. Ana-baba tutumlarının bireyin yetişme sürecindeki etkileri göz önünde tutulunca, ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ana-baba tutumlarının bilinmesinin bu süreçteki, çocukları anlamak ve yarınlarına yön vermek adına, yararlanılacak bir çalışma olacağı düşünülmektedir. Yapılan bu araştırma, ana-babaların, tutumlarının doğuracağı sonuçları tahmin etmelerine, eğitimcilerin karşısındaki bireylerin nasıl bir tutumla yetiştirildiklerine, yönetici ve politikacılara ise geleceğimizi planlarken, ana-baba tutumlarının öneminden haberdar olarak, daha hassas olmalarına yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Problem Cümlesi

Ortaokul öğrencilerinin ana-baba tutumları, öğrencilerin cinsiyeti, sosyo-ekonomik durum, eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı fark göstermekte mi dir?

Alt Problemler

Bu çalışmada kuramsal çerçeveden hareket ederek aşağıdaki soruların cevapları bulunmaya çalışılmıştır:

1. Ortaokul öğrencilerinin ana-baba tutumları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Ortaokul öğrencilerinin ana-baba tutumları anne ve babanın birlikte olup olmadıklarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Ortaokul öğrencilerinin ana-baba tutumları annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Ortaokul öğrencilerinin ana-baba tutumları babanın eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Gazimağusa Kazasında yer alan devlet okullarının tamamı oluşturmuştur. Araştırma örneklemini bu okullarda okuyan 6. sınıf, 7. Sınıf ve 8. Sınıf öğrencilerinden tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olan 193 kız, 196 erkek olmak üzere 389 öğrenciden oluşmuştur. Uygulamalar 475 öğrenciye yapılmıştır. Eksik doldurulmuş veri araçlarınının 86 adedi değerlendirme kapsamından çıkarılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Ana- Baba Tutum Ölçeği: Bu çalışmada öğrencilerin ana-baba tutumlarını ortaya çıkarmak için Kuzgun (1972) tarafından geliştirilip, Eldeleklioğlu (1993) tarafından güncellenmiş olan Ana-Baba Tutum Envanteri uygulanmıştır. Envanterin, Ana-Baba Tutumları; a)- Demokratik, b)- Otoriter, c)- Koruyucu-İstekçi olmak üzere üç ana alt boyutu vardır. Envanterin madde sayısı kırktır. Envanterdeki yanıtlar için 1'den 5'e kadar derecelenen cevaplar bulunmaktadır. Dereceleme ise; Hiç uygun değil (1), Çok az uygun(2), Kısmen uygun (3), Oldukça uygun (4), Tamamen uygun (5) oluşturularak işaretlenen seçeneğe uygun puan alınmaktadır. Hesaplamalar 1'den 5'e kadar dereceli puanlar üzerinden yapılmıştır.

Verilerin Analizi

İlk olarak ölçekler birer birer incelenerek ilgili ölçeklerden alınan puanlar belirlenmiştir. 86 öğrencinin ölçeği eksik veya birden çok seçeneği işaretlemesi nedeni ile değerlendirilmemiştir. Geriye kalan 389

öğrencinin doldurmuş olduğu kişisel bilgi formu ve ana-baba tutum ölçeği formu değerlendirilerek araştırmanın bulgu ve sonuçlarına ulaşılmıştır. Sonuçlara ulaşabilmek için analizlerde, “t” testi ve ANOVA test tekniklerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde geliştirilmiş olan ölçme araçlarından elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlar sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo demografik özellikleri

Cinsiyet	Sayı	Yüzde(%)
Kız	193	49,6
Erkek	196	50,4
Toplam	389	100,0
Ailenin Ekonomik Durumu	Sayı	Yüzde(%)
Düşük	9	2,3
Orta	304	78,1
Yüksek	76	19,5
Toplam	389	100,0
Anne Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde(%)
Sadece okur-yazar	20	5,1
İlkokul mezunu	82	21,1
Ortaokul mezunu	68	17,5
Lise mezunu	135	34,7
Yüksekokul mezunu	12	3,1
Üniversite mezunu	72	18,5
Toplam	389	100,0
Baba Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde(%)
İlkokul mezunu	71	18,3
Ortaokul mezunu	81	20,8
Lise mezunu	152	39,1
Yüksekokul mezunu	20	5,1
Üniversite mezunu	65	16,7
Toplam	389	100,0

Araştırmaya katılan kişilerin demografik özellikleri incelendiğinde, %49,6’sı kız, %50,4’ü erkek olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin aile ekonomik durumu incelendiğinde %2,3’ü düşük, %78,1’i orta, %19,5’i yüksek olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki kişilerin anne eğitim durumları incelendiğinde %5,1’i sadece okur-yazar, %21,1’i ilkokul mezunu, %17,5’i ortaokul mezunu, %34,7’si lise, %3,1’i üniversite mezunu, baba eğitim durumu incelendiğinde %18,3’ü ilkokul, %20,8’i ortaokul mezunu, %39,1’i lise, %5,1’i yüksekokul, %16,7’si üniversite mezunu olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların Ana Bana Tutum Ölçeğine İlişkin Görüşleriyle İlgili Bulgular ve Yorumlar

Tablo 2. Katılımcıların ana baba tutum ölçeği algı düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşma durumuna ait bağımsız örneklem t-testi sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	t	P
Demokratik	Kadın	193	56,99	9,98	1,058	0,291
	Erkek	195	55,92	9,87		
Koruyucu	Kadın	193	41,58	10,76	-1,398	0,163
	Erkek	196	43,07	10,34		
Otoriter	Kadın	193	20,91	7,71	-1,238	0,216
	Erkek	196	21,85	7,24		

* $p < 0,05$

Katılımcıların ana baba tutum ölçeği alt boyut algıları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, demokratik, koruyucu, otoriter alt boyut algılarının cinsiyetlerine göre, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3. Katılımcıların ana baba tutum ölçeği algı düzeylerinin ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşma durumuna ait tek yönlü ANOVA testi sonuçları

	Ailenin Ekonomik Durumu	n	\bar{X}	Ss	F	p	Scheffe
Demokratik	Düşük ⁽¹⁾	9	50,77	9,31	5,283	0,005*	(1-3) (2-3)
	Orta ⁽²⁾	304	55,90	9,98			
	Yüksek ⁽³⁾	75	59,37	9,19			
Koruyucu	Düşük	9	43,88	9,27	0,257	0,773	-
	Orta	304	42,14	10,59			
	Yüksek	76	42,90	10,67			
Otoriter	Düşük ⁽¹⁾	9	28,44	8,98	4,757	0,009*	(1-2) (1-3)
	Orta ⁽²⁾	304	21,43	7,32			
	Yüksek ⁽³⁾	76	20,39	7,58			

* $p<0,05$

Katılımcıların ana baba tutum ölçeği alt boyut algıları ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü anova testi sonucunda demokratik alt boyut algıları ailenin ekonomik durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=5,283$; $p<0,05$). Katılımcıların demokratik alt boyut algılarına ilişkin varyansların homojenlik testi sonucunda varyanslar homojen bulunduğundan ($p=0,637$; $p>0,05$) farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Scheffe testi sonucunda yüksek ile düşük ve orta gelirli katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Yüksek ($\bar{X}=59,45$) olanların demokratik algıları düşük ($\bar{X}=50,77$) ve orta ($\bar{X}=55,90$) olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Otorite alt boyut algıları ailenin ekonomik durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=4,757$; $p<0,05$). Katılımcıların otorite alt boyut algılarına ilişkin varyansların homojenlik testi sonucunda varyanslar homojen bulunduğundan ($p=0,451$; $p>0,05$) farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Scheffe testi sonucunda düşük ile orta ve yüksek katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Düşük ($\bar{X}=28,44$) olanların otorite algıları orta ($\bar{X}=21,43$) ve yüksek ($\bar{X}=20,39$) olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Koruyucu alt boyut algıları ailenin ekonomik durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. Katılımcıların ana baba tutum ölçeği algı düzeylerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşma durumuna ait tek yönlü ANOVA testi sonuçları

	Anne Eğitim Durumu	n	\bar{X}	Ss	F	p	Scheffe
Demokratik	Sadece okur-yazar ⁽¹⁾	20	54,95	9,66	8,077	0,000*	(1-5) (2-3) (2-4) (2-5) (2-6) (3-5) (4-5)
	İlkokul mezunu ⁽²⁾	82	51,07	11,22			
	Ortaokul mezunu ⁽³⁾	68	57,26	8,77			
	Lise mezunu ⁽⁴⁾	135	57,92	9,08			
	Yüksekokul mezunu ⁽⁵⁾	12	63,83	5,42			
	Üniversite mezunu ⁽⁶⁾	71	58,29	9,26			
Koruyucu	Sadece okur-yazar	20	43,10	12,31	0,860	0,508	-
	İlkokul mezunu	82	44,03	9,75			
	Ortaokul mezunu	68	41,26	11,64			
	Lise mezunu	135	42,46	9,88			
	Yüksekokul mezunu	12	42,66	11,73			
	Üniversite mezunu	72	40,88	10,97			

	Sadece okur-yazar ⁽¹⁾	20	23,15	7,19		
Otoriter	İlkokul mezunu ⁽²⁾	82	23,81	7,72	3,064	0,010*
	Ortaokul mezunu ⁽³⁾	68	21,11	8,23		
	Lise mezunu ⁽⁴⁾	135	20,40	6,66		
	Yüksekokul mezunu ⁽⁵⁾	12	18,08	6,37		
	Üniversite mezunu ⁽⁶⁾	72	20,79	7,66		

*p<0,05

Katılımcıların ana baba tutum ölçeği alt boyut algıları anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü anova testi sonucunda demokratik alt boyut algıları anne eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=8,077; p<0,05). Katılımcıların demokratik alt boyut algılarına ilişkin varyansların homojenlik testi sonucunda varyanslar homojen bulunduğundan (p=0,087; p>0,05) farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Scheffe testi sonucunda sadece okuryazar ile üniversite mezunu; ilkökul ile ortaokul, lise, yüksekokul, üniversite mezunu; ortaokul ile yüksekokul mezunu; lise ile yüksekokul mezunu katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Sadece okuryazar ($\bar{X}=54,95$) olanların demokratik algıları yüksekokul ($\bar{X}=63,83$) olanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. İlkokul ($\bar{X}=51,90$) olanların demokratik algıları ortaokul ($\bar{X}=57,26$), lise ($\bar{X}=57,92$), yüksekokul ($\bar{X}=63,83$), üniversite ($\bar{X}=58,29$) olanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Yüksekokul ($\bar{X}=63,83$) olanların demokratik algıları ortaokul ($\bar{X}=57,26$), lise ($\bar{X}=57,92$) olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Otorite alt boyut algıları anne eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=3,024; p<0,05). Katılımcıların otorite alt boyut algılarına ilişkin varyansların homojenlik testi sonucunda varyanslar homojen bulunduğundan (p=0,123; p>0,05) farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Scheffe testi sonucunda ilkökul ile ortaokul, lise, yüksekokul, üniversite mezunu katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir İlkokul ($\bar{X}=23,81$) olanların otorite algıları ortaokul ($\bar{X}=21,11$), lise ($\bar{X}=20,47$), yüksekokul ($\bar{X}=18,03$), üniversite ($\bar{X}=20,79$) olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Koruyucu alt boyut algıları anne eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 5. Katılımcıların ana baba tutum ölçeği algı düzeylerinin baba eğitim durumuna göre farklılaşma durumuna ait tek yönlü ANOVA testi sonuçları

	Baba Eğitim Durumu	n	\bar{X}	Ss	F	p	Scheffe
Demokratik	İlkokul mezunu ⁽¹⁾	71	53,80	10,29	3,527	0,008*	(1-3)
	Ortaokul mezunu ⁽²⁾	81	54,66	10,65			(1-4)
	Lise mezunu ⁽³⁾	152	57,33	9,55			(1-5)
	Yüksekokul mezunu ⁽⁴⁾	20	58,95	9,32			(2-3)
	Üniversite mezunu ⁽⁵⁾	64	58,81	8,80			(2-5)
Koruyucu	İlkokul mezunu ⁽¹⁾	71	53,80	10,29	3,140	0,015*	(2-3)
	Ortaokul mezunu ⁽²⁾	81	54,66	10,65			(2-5)
	Lise mezunu ⁽³⁾	152	57,33	9,55			
	Yüksekokul mezunu ⁽⁴⁾	20	58,95	9,32			
	Üniversite mezunu ⁽⁵⁾	64	58,81	8,80			
Otoriter	İlkokul mezunu ⁽¹⁾	71	53,80	10,29	2,957	0,020*	(2-3)
	Ortaokul mezunu ⁽²⁾	81	54,66	10,65			(2-5)
	Lise mezunu ⁽³⁾	152	57,33	9,55			
	Yüksekokul mezunu ⁽⁴⁾	20	58,95	9,32			
	Üniversite mezunu ⁽⁵⁾	64	58,81	8,80			

*p<0,05

Katılımcıların ana baba tutum ölçeği alt boyut algıları baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü ANOVA testi sonucunda demokratik alt boyut algıları baba eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=3,527; p<0,05). Katılımcıların demokratik alt boyut algılarına ilişkin varyansların homojenlik testi sonucunda varyanslar homojen bulunduğundan (p=0,359; p>0,05) farklılaşmanın

kaynağının belirlenmesi amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Scheffe testi sonucunda ilkökul ile lise, yüksekokul, üniversite mezunu; ortaokul ile lise ve üniversite mezunu katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. İlkokul ($\bar{X}=53,80$) olanların demokratik algıları lise ($\bar{X}=57,33$), yüksekokul ($\bar{X}=59,95$), üniversite ($\bar{X}=58,81$) olanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Ortaokul ($\bar{X}=54,66$) olanların demokratik algıları lise ($\bar{X}=57,33$), üniversite ($\bar{X}=58,81$) olanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Koruyucu alt boyut algıları baba eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,140$; $p<0,05$). Katılımcıların koruyucu alt boyut algılarına ilişkin varyansların homojenlik testi sonucunda varyanslar homojen olduğundan ($p=0,057$; $p>0,05$) farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Scheffe testi sonucunda ortaokul ile lise ve üniversite mezunu katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Ortaokul ($\bar{X}=45,60$) olanların koruyucu algıları lise ($\bar{X}=41,44$), üniversite ($\bar{X}=39,98$) olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Otorite alt boyut algıları baba eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=2,957$; $p<0,05$). Katılımcıların otorite alt boyut algılarına ilişkin varyansların homojenlik testi sonucunda varyanslar homojen olduğundan ($p=0,092$; $p>0,05$) farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Scheffe testi sonucunda ortaokul ile lise ve üniversite mezunu katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Ortaokul ($\bar{X}=23,64$) olanların otorite algıları lise ($\bar{X}=20,46$), üniversite ($\bar{X}=20,21$) olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Katılımcıların ana baba tutum ölçeği alt boyut algılarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t-testi sonucunda, demokratik, koruyucu, otoriter alt boyut algılarının cinsiyetlerine göre, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Sarı (2007) yaptığı çalışmada annenin çocukların kız veya erkek oluşuna göre onlara karşı tutumlarının değişmediği sonucuna ulaşmıştır. Şanlı ve Öztürk (2012) çalışmasında annelerin çocuklarının cinsiyetlerine göre çocuk yetiştirme tutumlarının anlamlı farklılıklar ortaya koymadığı sonucuna ulaşmıştır. Aktaş (2011) araştırmasında kızların demografik tutumda, erkeklerin ise koruyucu ve otoriter ana-baba tutumunda daha yüksek ortalamaya sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Erden-İmamoğlu (2013) araştırmalarında ise demokratik ana-baba tutumu ile iki cinsiyet arasında da pozitif yönlü bir ilişki bulunduğunu ifade etmiştir. İnci ve Deniz (2015), araştırmalarında çocukların cinsiyetleri ile algılanan ana-baba tutumları arasında bir ilişki olmadığını belirtmiştir.

Katılımcıların demokratik alt boyut algılarına ilişkin olarak, yüksek ile düşük ve orta gelirli katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Yüksek olanların demokratik algıları düşük ve orta olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Otorite alt boyut algıları ailenin ekonomik durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Scheffe testi sonucunda düşük ile orta ve yüksek katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Düşük olanların otorite algıları orta ve yüksek olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Koruyucu alt boyut algıları ailenin ekonomik durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Aktaş (2011), ana-baba tutumlarının alt boyutları ile ailenin gelir durumu arasında çıkan farklılığın anlamlı bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ersoy (2013) çalışmasında, gelir düzeyine göre anne-baba tutumları kıyaslandığında, tutumların bütün alt boyutlarında çıkan farklılığın anlamlı bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Katılımcıların ana baba tutum ölçeği alt boyut algılarının annenin eğitim durumuna göre, sadece okuryazar ile üniversite mezunu; ilkökul ile ortaokul, lise, yüksekokul, üniversite mezunu; ortaokul ile yüksekokul mezunu; lise ile yüksekokul mezunu katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Sadece okuryazar olanların demokratik algıları yüksekokul mezunu olanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. İlkokul mezunu olanların demokratik algıları ortaokul mezunu lise mezunu olanlara, yüksekokul mezunu, üniversite mezunu olanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Yüksekokul mezunu olanların demokratik algıları ortaokul mezunu, lise mezunu olanlara göre daha

yüksek olduğu görülmektedir. Otoriter alt boyut algıları annenin eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Scheffe testi sonucunda ilkököl ile ortaokul, lise, yüksekokul, üniversite mezunu katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. İlkokul mezunu olanların otorite algıları ortaokul mezunu, lise mezunu yüksekokul mezunu, üniversite mezunu olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Koruyucu alt boyut algıları annenin eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Durmuş (2006) çalışmasında, annelerin eğitim seviyelerinin artmasıyla aşırı koruyucu, baskı ve disiplin içeren tutumlarının azaldığını, ilkököl mezunu olan annelerin ise aşırı koruyucu tutumlar takındıkları sonucunu paylaşmıştır. Aktaş (2011) çalışmasında, ana-baba tutumlarının üç alt boyutu ile annenin eğitim durumu değişkeni ile algılanan ebeveyn tutumları arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Erginbay (2014) araştırmasında ana baba tutum ölçeğinin üç alt boyutunda da annenin eğitim durumu ile çocuğun algıladığı okul başarısının farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Babanın eğitim durumuna göre, ilkököl ile lise, yüksekokul, üniversite mezunu; ortaokul ile lise ve üniversite mezunu katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. İlkokul mezunu olanların demokratik algıları lise mezunu, yüksekokul mezunu, üniversite mezunu olanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Ortaokul mezunu olanların demokratik algıları lise mezunu, üniversite mezunu olanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Koruyucu alt boyut algıları baba eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ortaokul ile lise ve üniversite mezunu katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Ortaokul mezunu olanların koruyucu algıları lise mezunu, üniversite mezunu, olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Otorite alt boyut algıları baba eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ortaokul ile lise ve üniversite mezunu katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Ortaokul mezunu, olanların otorite algıları lise mezunu, üniversite mezunu, olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Durmuş (2006), çalışmasında, babaların eğitim seviyelerinin artmasıyla aşırı koruyucu, baskı ve disiplin içeren tutumlarının azaldığını, ilkököl mezunu olan babaların ise aşırı koruyucu tutumlar takındıkları sonucunu paylaşmıştır. Aktaş (2011) çalışmasında, ana-baba tutumlarının üç alt boyutu ile babaların eğitim durumu değişkeni ile algılanan ebeveyn tutumları arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Erginbay (2014) araştırmasında ana baba tutum ölçeğinin üç alt boyutunda da babaların eğitim durumu ile çocuğun algıladığı okul başarısının farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öneriler

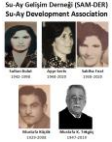
Çalışmanın sonuçları göz önünde bulundurulduğunda, öncelikli olarak, çok çocuklu, eğitim durumu düşük anne yada babasından biri hayatta olmayan ve ayrı yaşayan ebeveynlerden başlanarak aşağıdaki önerilerin ivedi hayata geçirilmesinin daha mutlu yarınlar getireceği düşünülmektedir. Evlilik öncesi çiftlere zorunlu çocuk büyütme kursları düzenlenebilir. Televizyon ve radyolarda doğru ana-baba tutumlarını anlatan programlar yapılabilir. Devlet yada üniversite destekli ana-baba tutumlarını konu edinen web siteleri kurulabilir. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümünde okuyan öğrencilere, aileler belirlenerek, ailelere rehberlik öncesi adım olacak yapıda, her iki tarafta da fayda sağlayacak bağ kurulabilir. Rehberlik servisleri, kurs vb. bilgilendirici etkinlikler gerçekleştirilebilir. İlgili bakanlıklar, aileler hakkında aileleri detaylı anlatan veriler toplayarak politikalarına yön verebilir. Ailelerin, tutumlarını öğrenmek için daha bireysel çalışma yöntemleri oluşturularak kendilerini değerlendirme imkanı sunulabilir.

Etik ve Çıkar Çatışması

Yazarlar araştırmanın tüm süreçlerinde etik ilkelere uygun davrandıklarını, ve yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.

KAYNAKLAR

Ağırkan, M. (2017). *Üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.

- Akkaya, S. (2008). *Ortaöğretim (lise) öğrencilerinde rekabetçi tutum ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki düzeyi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktaş, H., Özüpek, M. N., & Altunbaş, H. (2011). Çocukların marka tercihleri ve medya tüketim alışkanlıkları. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6(4),115-125.
- Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aktürk, F. M. (2015). *Çocukları okul öncesi eğitime devam eden (5 yaş grubu) ebeveynlerin ana-baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve ergen psikolojisi* (2. Baskı) Ankara: Nobel Basımevi.
- Bailey, R. (2005). Evaluating the relationship between physical education, sport and social inclusion. *Educational review*, 57(1),71-90.
- Bulut Serin, N., & Ozturk, S. (2007). Anne-babası bosanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası bosanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri [Self-esteem and anxiety levels of divorced families' children aged 9-13 and the same age group having undivorced families]. *Ahi Evran Üniversitesi Kirsehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 117-128.
- Chaplin, T. M., Cole, P. M., & Zahn-Waxler, C. (2005). Parental socialization of emotion expression: gender differences and relations to child adjustment. *Emotion*, 5(1), 80.
- Çelen, H.N.H. Yıldız ve Ş. Berk. (2008). Çocuk ve annenin bağlanma düzeyleri ile çocuk-anne etkileşim örüntüleri arasındaki ilişki. *Çorum Kongre Bildiriler Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yay.
- Dönmezer, İ. (2009). *Ailede iletişim ve etkileşim*. Hegem Yayınları. 6. Baskı. Ankara.
- Durmuş, R. (2006). *3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne-baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Erden İmamoğlu, S. (2013). The effect of negative automatic thoughts and parental attitudes on problem solving skills of adolescents: where gender takes place? *The Online Journal of Counseling and Education*, 2(2), 67-78.
- Erginbay Ş. (2014). *Ortaokullarda 5. ve 8. sınıflarda algılanan anne baba tutumları ve ailelerin çocuk yetiştirme stillerinin akademik başarılarına etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Eldeklioğlu, J. (2016). *Karar stratejileri ile ana baba tutumları arasındaki ilişki* (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi SBE. Ankara.
- Ertuğrul, H. (2000). *Ailede ve okulda çocuk eğitimi*. Nesil Basım Yayın Gıda Ticaret ve Sanayi A. Ş.
- Ersoy, E. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fowler, J. (2003). A Practitioner's tool for child protection and the assesment of parents. Great Britain: Athenaeum Press.
- İnci, M. A., & Deniz, Ü. (2015). Baba tutumları ile çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 70(2).
- Kındap, Y., Sayıl, M., & Kumru, A. (2008). Anneden algılanan kontrolün niteliği ile ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlıkları arasındaki ilişkiler: Benlik değerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61), 95-110.
- Köknel, Ö. (2004). *Korkular, takıntılar, saplantılar*. Altın Kitap Yayınevi, 5. Basım, İstanbul.
- Kutlu, Y. ve Adana, F. (2009). Anne-baba tutumlarının adolesanların kendilik kavramı üzerine etkisi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 12(2),18-23.
- Maccoby, E. E. (2002). Gender and group process: A developmental perspective. *Current directions in psychological science*, 11(2), 54-58.
- Nuri, C., Direktör, C. & Serin, N.B. (2017). Attaching parents as a predictor of academic self-efficacy beliefs of university students üniversite öğrencilerinin akademik öz yeterlik inancının yordayıcısı olarak anne-babaya bağlanma. *Current Research in Education*, 3(1), 15-23. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/crd/issue/28457/278081>.
- Navaro, L. (2003). Rekabet dünyasında kadınlar ve erkekler. <http://www.insankaynaklari.com/cn/ContentBody.asp?BodyID=103>.
- Örgün, S. (2000). *Anne baba tutumları ile 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlıkları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Öztürk, S. (2006). *Anne-babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sarı, E. (2007). *Anasının devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Serin, N. B. (2012). Erkek ergenlerin anne-baba genç ilişkilerine yönelik duygusal istismar algıları. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counseling*, 1(2), 18-26.
- Şanlı, D., & Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 31-48.
- Usta, A. (2004). Çocuğun Ruhsal Süreçleri Üzerinde Ailenin Etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(7), 539-557.
- Yavuzer, H. (2009). *Ana-baba ve Çocuk*. (20. Baskı). Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Özgür Yayınları. Yirmi birinci Basım. İstanbul.

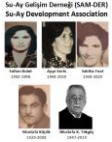
EXTENDED ABSTRACT

When we look at the opinions put forward and the research conducted regarding the subject of this study, the importance of the subject is understood in terms of the results obtained. While parental attitudes are examined from various perspectives in many countries, it seems that they have not been researched sufficiently in the Turkish Republic of Northern Cyprus. Considering the effects of parental attitudes on the individual's upbringing process, it is thought that knowing the parental attitudes perceived by secondary school students will be a useful study in order to understand children in this process and guide the future. It is thought that this research may help parents to predict the consequences of their attitudes, educators to be more sensitive to the attitudes of the individuals they meet, and administrators and politicians to be more sensitive by being aware of the importance of parental attitudes when planning our future. In this study, it was investigated whether there were significant differences in parental attitudes among secondary school students in terms of gender, family economic status, and parents' education levels. The population of the study is the public schools located in the Famagusta district of the Turkish Republic of Northern Cyprus. The sample of the research consisted of 389 students, 193 girls and 196 boys, who were selected by random sampling method from the 6th grade, 7th grade and 8th grade students studying in these schools. In this study, the Parenting Attitude Inventory, developed by Kuzgun (1972) and updated by Eldeleklioğlu (1993), was applied to reveal the students' parental attitudes. In order to reach the results, "t" test and ANOVA test techniques were used in the analysis. As a result of the t-test conducted to determine whether the participants' perceptions of the parental attitude scale sub-dimensions showed a significant difference according to their gender, the difference between the groups in the democratic, protective, authoritarian sub-dimension perceptions was not found to be statistically significant. Regarding the participants' perceptions of the democratic sub-dimension, there is a significant difference between high-income, low- and middle-income participants. It is seen that those with high democratic perceptions are higher than those with low and medium ones. The difference between groups in authority sub-dimension perceptions according to the economic status of the family was found to be statistically significant. As a result of the Scheffe test, there is a significant difference between low, medium and high participants. It is seen that those with low levels of authority perception are higher than those with medium and high levels of authority. The difference between groups in protective sub-dimension perceptions according to the economic status of the family was not found to be statistically significant. Participants' perceptions of the parental attitude scale sub-dimensions were determined according to the education level of the mother, only literate and university graduate; primary school, secondary school, high school, college and university graduates; secondary school and college graduates; There is a significant difference between high school and college graduates. It seems that the democratic perceptions of those who are only literate are lower than those who are college graduates. It is seen that the democratic perceptions of those who are primary school graduates are lower than those who are secondary school graduates, high school graduates, college graduates and university graduates. It is seen that the democratic perceptions of those who are college graduates are higher than those who are secondary school graduates and high school graduates. The difference between the groups in the authoritarian sub-dimension perceptions according to the education level of the mother was found to be statistically significant. As a result of the Scheffe test, it is seen that there is a significant difference between the participants who are primary school, secondary school, high school, college and university graduates. It is seen that the authority perception of those who are primary school graduates is higher than those who are secondary school graduates, high school graduates, college graduates and university graduates. The difference between the groups in protective sub-dimension perceptions according to the mother's education level was not found to be statistically significant. According to the father's education level, primary school, high school, college or university graduate; There is a significant difference between secondary school, high school and university graduates. It is seen that the democratic perceptions of those who are primary school graduates are lower than those who are high school graduates, college graduates and university graduates. It is seen that the democratic perceptions of those who are secondary school graduates are lower than those who are high school graduates and university graduates. The difference between the groups in protective sub-dimension perceptions according to father's education level was found to be statistically significant. There is a significant difference between secondary school, high school and university graduates. It is seen that the protective perceptions of those who are secondary school graduates are higher than those who are high school graduates or university graduates. The difference between groups in terms of authority sub-dimension perceptions according to father's education level was found to be statistically significant. There is a significant difference between secondary school,

high school and university graduates. It is seen that the perception of authority of those who are secondary school graduates is higher than those who are high school graduates or university graduates.is.

IJOSDA

COVID-19 PANDEMİSİNİN TOPLUMSAL YAŞAM VE EĞİTİM ÜZERİNDEKİ SONUÇLARININ TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE İNCELENMESİ

EXAMINING THE CONSEQUENCES OF THE COVID-19 PANDEMIC ON SOCIAL LIFE AND EDUCATION IN THE HISTORICAL PROCESS

Neşe ÖNALAN

Dr., Kıbrıs İlim Üniversitesi, Girne-KKTC
ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-9139-9189>
nesemrehber@hotmail.com

Received: July 05, 2023

Accepted: September 21, 2023

Published: December 31, 2022

Suggested Citation:

Önalın, N. (2023). Covid-19 pandemisinin toplumsal yaşam ve eğitim üzerindeki sonuçlarının tarihsel süreç içerisinde incelenmesi. *International Journal of Su-Ay Development Association (IJOSDA)*, 2(2), 36-44.

Copyright © 2023 by author(s). This is an open access article under the [CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Öz

Çeşitli hastalıklara sebep olan mikroorganizmaların insanların vücutlarına girerek yerleşmesine “bulaşma - enfeksiyon”, yerleşme ile birlikte ortaya çıkan hastalığa ise “bulaşıcı hastalık - enfeksiyon hastalığı” denilmektedir ve bulaşıcı hastalıkların bazıları toplum sağlığını ciddi bir şekilde etkileyebilecek şekilde salgınlara dönüşebilir. Enfeksiyonel bir hastalığın insanlar arasında, normalde beklenen yayılma sıklığından daha çok görülmesine salgın denilmektedir ve hastalığın görüldüğü vaka sayısının, normal seviyede beklenen vaka sayısından fazla olması gerekmektedir. Dünyanın birçok ülkesi veya kıtasında geniş bir alana yayılarak etki gösteren bu salgın hastalıklara genel olarak pandemi denilmektedir. Pandemiler, virüsün yayılma hızı ve insanların sağlık durumları üzerindeki etkilerine bakılarak bir takım koruyucu önlemler alınması ve bu önlemlerin artırılması için Dünya Sağlık Örgütü tarafından ilan edilir. Tarihsel süreç içinde yaşanmış ve yaşanmakta olan, dünya çapında milyonlarca insanı enfekte ederek hayatlarını kaybetmelerine sebep olmuş olan salgın hastalıklar aynı zamanda sosyal hayat, ekonomi, sağlık ve eğitim alanları üzerinde birçok olumsuzluğa neden olmakla beraber toplumsal yapının ve demografik yapının değişip yeniden şekillenmesinde büyük bir küresel sorun olmuştur. Bu çalışmada, zaman zaman bütün medeniyetleri etkisi altına alarak insanlık tarihinin seyrini değiştiren büyük salgın hastalıklara ve insanlar üzerindeki etkilerine tarihsel bir süreç çerçevesinde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Covid-19, toplum, aile.

Absract

In this study, the concept of value will be examined in the context of attitudes and culture. Microorganisms that cause various diseases are called "contamination - infection" and the disease that occurs with settlement is called "contagious disease - infectious disease", and some of the infectious diseases can turn into epidemics that can seriously affect public health. When an infectious disease is seen more frequently than the expected spread among people, it is called an epidemic, and the number of cases in which the disease is seen should be higher than the expected number of cases at the normal level. These epidemics, which spread over a wide area in many countries or continents of the world, are generally called pandemics. Pandemics are declared by the World Health Organization in order to take some protective measures and increase these measures by looking at the rate of spread of the virus and its effects on people's health. Epidemics, which have been and are being experienced in the historical process and have caused millions of people to die by infecting millions of people around the world, are also a major global problem in the changing and reshaping of the social structure and demographic structure, while causing many negativities on social life, economy, health, and education. has been. In this study, major epidemic diseases that changed the course of human history by affecting all civilizations from time to time and their effects on people will be discussed within the framework of a historical process.

Keywords: Pandemic, Covid-19, society, family.

GİRİŞ

Covid-19 Pandemisinin Toplumsal Yaşam ve Eğitim Üzerindeki Etkileri

2020'nin ilk aylarından itibaren tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını tüm dünyada sağlık, turizm, iletişim, ekonomi, ulaşım gibi birçok sektörde önlem alınmasını gerekli kılmıştır. Bu önlemler

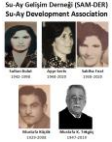

söz konusu sektörleri önemli ölçüde etkilemiş ve birtakım düzenlemeler yapmayı zorunlu hale getirmiştir. Bu süreçten etkilenen en önemli sektörlerden biri de kamu ve özel eğitim sektörüdür (Türkiye Bilimler Akademisi [TÜBA], 2020). Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO, 2020a), eğitim kurumlarında yüz yüze eğitime ara verilmesi sebebiyle salgından tüm dünyada eğitim alan öğrencilerin %90'ının etkilendiğini belirtmektedir. UNESCO, 138 ülkenin salgından etkilenerek okullarını kapattığını tahmin etmektedir (Dünya Eğitim Bloğu [DEB], 2020). Türkiye'de 16 Mart 2020'de okulların kapatılmasıyla 16.529.169 öğrencinin eğitim kurumlarından uzak kaldığı süreç başlamıştır (Eğitim Reformu Girişimi [ERG], 2020).

Yüz yüze eğitime ara verilerek eğitimin dijital ortama taşınması öğrencileri olduğu kadar velileri de etkilemiştir (Kırmızıgül, 2020). Salgın sürecinde sosyal izolasyon sağlanarak salgının oluşturabileceği olumsuz etkilerin en aza indirgenmesi ve vaka sayılarının azaltılabilmesi hedeflendiği için insanların evlerinde kalmalarının gerekliliği öne çıkmıştır (Kırık & Özkoçak, 2020). Bu bağlamda, eğitimin evde yapılması aile üyelerinin evdeki rutin olan mevcut yaşantılarının değiştirilmesini veya yeniden düzenlenmesini zorunlu hale getirmiştir (Başaran & Aksoy, 2020). Salgın döneminde öğrencilerin okullarından uzaklaşmaları ve evlerinde aileleriyle daha fazla zaman geçirmeleri, ebeveynlerinin yeni eğitsel roller üstlenmelerine sebep olmuştur (Bozkurt vd., 2020). 24 Mart 2020 tarihinde yayınlanan "Ülkeler eğitimde COVID-19 zorluklarını nasıl ele alıyor? Politika önlemlerinin anlık görüntüsü" adlı GEM (Küresel Girişimcilik Monitörü) raporuna göre; uzaktan ve evde öğrenmeyle ebeveynlerin sorumluluklarının arttığı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ebeveynlerin, çocuklarının yeni öğrenme ortamlarının denetimini sağlamak ve çocuklarına uzaktan eğitim sürecinde yardımcı olmak için mücadele ettikleri söylenmektedir. Çeşitli ülkeler bu sürecin sağlıklı ilerlemesi için velilere yönelik çalışmalar yürütmektedirler. Çin, İtalya, İspanya, Guatemala gibi bazı ülkeler veliler/bakıcılar için çevrimiçi pedagojik destek sağlamışlardır (DEB, 2020). Covid-19 salgını ile dünya genelinde sağlık sorunlarıyla birlikte gerek kısıtlamalar gerekse değişen dünya düzeniyle kişilerin günlük yaşantısı da değiştirmiştir. Kısıtlamalar ve salgınla birlikte sağlık alanında olduğu kadar psikolojik ve sosyal alanlarda da etkileri ortaya çıkmıştır. Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'ye de ilk covid-19 vakasının görülmesinin ardından sağlık ve güvenlik önlemlerine önem verilmiştir (Serin & Gülcan, 2022). Türkiye'de de velilere yönelik psiko-sosyal destek çalışmaları yapılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020).

Dünya tarihinde yaşanmış ve tüm insanlığı etkisi altına almış salgın hastalıkların tarihsel süreci: İnsanlar toplum olarak tarihsel süreç içinde, farklı zamanlarda bölgesel olarak birçok kez deprem, heyelan, orman yangınları ve sel gibi, varlıklarını tehlikeye atan doğal afetlerin yanı sıra küresel anlamda tüm insanlığı tehdit edebilecek boyutlara ulaşabilen bulaşıcı ve salgın hastalıklar ile karşı karşıya kalmışlardır. Çeşitli hastalıklara sebep olan mikroorganizmaların insanların vücutlarına girerek yerleşmesine "bulaşma - enfeksiyon", yerleşme ile birlikte ortaya çıkan hastalığa ise "bulaşıcı hastalık - enfeksiyon hastalığı" denilmektedir ve bulaşıcı hastalıkların bazıları toplum sağlığını ciddi bir şekilde etkileyebilecek şekilde salgınlara dönüşebilir (Arık, 1991).

Enfeksiyonel bir hastalığın insanlar arasında, normalde beklenen yayılma sıklığından daha çok görülmesine salgın denilmektedir ve hastalığın görüldüğü vaka sayısının, normal seviyede beklenen vaka sayısından fazla olması gerekmektedir (Hacımustafaoğlu, 2018). Dünyanın birçok ülkesi veya kıtasında geniş bir alana yayılarak etki gösteren bu salgın hastalıklara genel olarak pandemi denilmektedir. Pandemiler, virüsün yayılma hızı ve insanların sağlık durumları üzerindeki etkilerine bakılarak bir takım koruyucu önlemler alınması ve bu önlemlerin artırılması için Dünya Sağlık Örgütü tarafından ilan edilir. Tarihsel süreç içinde yaşanmış ve yaşanmakta olan, dünya çapında milyonlarca insanı enfekte ederek hayatlarını kaybetmelerine sebep olmuş olan salgın hastalıklar aynı zamanda sosyal hayat, ekonomi, sağlık ve eğitim alanları üzerinde birçok olumsuzluğa neden olmakla beraber toplumsal yapının ve demografik yapının değişip yeniden şekillenmesinde büyük bir küresel sorun olmuştur. Tarih boyunca zaman zaman bütün medeniyetleri etkisi altına alarak insanlık tarihinin seyrini değiştiren büyük salgın hastalıklara ve insanlar üzerindeki etkilerine bakıldığında;

M.S. 165 - 180 yıllarında Yakın Doğu seferinden dönen Romalı askerler tarafından ülkelerine taşınan ve birçok insanın ölümüne sebep olan Antonie Vebası, ilk büyük salgın olarak tarihe geçmiştir ve milyonlarca insanın ölümüne sebep olmuş olan bu salgın aynı zamanda genel olarak tarımsal ve ticari faaliyetlerin azalmasına ve bunun neticesinde ekonominin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmuştur (Sayar, 2020). Kırsal kesimlerden kent merkezlerine yaşanan göçler ile toplumsal yapıda dengesizlikler yaşanmıştır ve bu olumsuz durum bazı alanlarda avantaja dönüşmüştür. Buna bağlı olarak şehirlerde yeni iş kolları ortaya çıkmıştır.

Birinci veba salgını olarak tarihte yerini alan M.S. 541 - 750 yılları arasında etkisini gösteren ve 8. Yy. kadar etkileri devam eden Mısır kaynaklı Jüstinyen Vebası da milyonlarca insanın ölümüne neden olarak Doğu Roma İmparatorluğunun “Karanlık Çağını başlatmıştır (İstek, 2017). Doğu Roma İmparatorluğundan da bütün dünyayayayılarak Avrupa Tarihi üzerinde büyük bir etki yaratarak ekonomi ve nüfusun genel yapısını olumsuz etkilemiştir. 1347 - 1351 yılları arasında Asya da başlayıp yine tüm dünyayı etkisi altına alan ve tahmini olarak 200 milyon insanın hayatını kaybetmesine neden olan 2. Veba Salgını (Kara Ölüm olarak bilinir). Avrupa'nın ekonomik durumu ve sosyal temellerini değiştirecek nitelikte büyük bir etki yaratmıştır (Aslan, 2020).

Veba salgınının yayılma hızını yavaşlatabilmek adına İtalya ve Almanya'nın önde gelen soyluları ve tüccarları, veba evleri oluşturarak karantina uygulamışlar, vaka - ölü sayılarını ayrıntılı olarak kayıt altına almışlardır (Afacan & Avcı, 2020). 15. ve 17. Yy 'da Amerika kıtasının keşfedilmesi, Avrupa'nın zenginleşmesi ve küreselleşmesine yol açmış olmasının yanı sıra tedavisi bilinmeyen çiçek ve kızamık gibi hastalıklarla da tanışılmasına neden olmuştur. Dünya üzerinde milyonlarca kişinin ölümüne neden olan çiçek hastalığının, nüfus yapısının etkilenmesiyle birlikte azalan nüfusa bağlı olarak keşfedilen yeni topraklar kolonileştirilmiş ve bu kıtadaki zenginlikler Avrupa'ya aktarılmıştır.

1629 - 1631 yılları arasında İtalya'da ortaya çıkan, nüfusu büyük bir oranda etkileyecek kadar kişni ölümüne sebep olmanın yanı sıra, işgücünün azalması ve geride kalan insanların yaşam standartlarının artmasına sebep olan İtalyan Vebası, geniş bir alana etki etmiştir. Vebanın hızlı bir şekilde yayılma göstermesinin en önemli sebepleri, insanların birbirleri ile temaslarıdır ve devletler salgının etkisini azaltabilmek adına tedbirler almışlar ancak bilime dayalı çözümler olmaması nedeniyle alınan önlemler salgını önlemede ve hızını azaltmada yetersiz kalmıştır (Bırsel & Malazizi, 2021). 1817 - 1923 yılları arasında Hindistan'da başlayan, kirlı su ve yiyeceklerden bulaştığı düşünülen, dünya üzerinde neredeyse bütün ülkeleri etkisi altına alan ilk Kolera Pandemisi, sağlık sisteminden ticari faaliyetlere kadar pek çok alanı etkilemiştir. Özellikle nüfustaki artış, göçler, kanalizasyon sistemlerinin olmaması, hastalığı, pandemi haline gelmiştir. İspanyol gribi olarak bilinen (H1N1) İnfluenza Salgını ise 1918 - 1919 yıllarında dünya nüfuzunun 3'te 1'ini etkileyerek küresel bir felaketle sonuçlanarak, milyonlarca insanın ölümüne neden olmuş bir enfeksiyon hastalığı olarak tarihte yerini almıştır. Ekonomik ve sosyal açıdan pek çok alanda olumsuz etkileri olmuştur (Temel ve Ertin, 2020). 1968 - 1970 yılları arasında Hong-Kong'da ortaya çıkan grip salgını, (Hong-Kong Gribi - H3N2) dünya genelinde birçok insanın ölümüne sebep olmakla birlikte ekonomik anlamda olumsuz etkilerinin çok görülmesine karşın okullardaki eğitim- öğretim süreci ve işyerlerinde kalifiye eleman konusunda yaşanan olumsuzlukların etkisinin büyük olduğu söylenebilir (Erol, 2021). Yakın tarihte yaşanmış olan pandemiler arasında gösterebileceğimiz HIV- AIDS hastalığı ilk olarak 1981 yılında ABD'de görülmüş ve milyonlarca insanı etkileyerek çok sayıda insanın ölümüne neden olmuştur ve Afrika kıtası başta olmak üzere birçok ülkenin ekonomisini ağır bir şekilde etkilemiştir (Erol,2021). Ayrıca AIDS hastalığı bulunan bir birey, toplumdaki diğer insanlar tarafından damgalanma ve dışlanma yaşayacakları endişesiyle bir takım psikolojik sorunlar yaşamakla birlikte içinde bulunduğu topluma sosyal anlamda uyum sağlamada sıkıntı yaşamışlardır (Başoğlu vd., 2020).

2002 - 2003 yılları arasında Şiddetli Akut Solunum Sendromu olarak kendisini gösteren Çin kaynaklı SARS, birçok insanı enfekte eden ve öldüren küresel bir salgındır (Akyol, 2005). Finansal anlamda, birçok ülkenin ticaret, eğlence sektörü ve turizm gibi alanları olumsuz yönde etkilenmişlerdir. Domuz gribi olarak bilinen H1N1 salgını ise ilk kez 2009 - 2010 yılları arasında dünya çapında binlerce insanın

hastalanmasına ve hayatını kaybetmesine sebep olmasından dolayı Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın olarak ilan edilmiştir ve hastalık, yayıldığı birçok ülkenin ekonomik alanda büyük kayıplar yaşamasına neden olmuştur (Erol,2021). Yaşanan bu hastalığın insanlar arasında hızla yayılmasını engelleyerek kontrol altına alabilmek için tıbbi alanda alınan bir takım önlemlerin yanında, evlerde karantina, kurumlarda ve seyahatlerde de kısıtlamalar uygulanmıştır (Çırakoğlu, 2011).

2014 - 2016 yılları arasında görülen Gine kaynaklı EBOLA salgını binlerce insanı enfekte etmiş ve hayatlarını kaybetmelerine neden olmuş viral enfeksiyondur ve EBOLA salgını görüldüğü birçok ülkede işgücünden kaynaklanan kayıplara bağlı olarak ekonomiyi, sağlık çalışanlarını enfekte etmesi nedeniyle sağlık sektörünü, aile bireyleri ve çocukları etkilemesinden dolayı okullardaki eğitim - öğretimi, seyahatlere getirilen kısıtlamalar nedeniyle turizmi, işçiler arasında yaşanan kayıplar nedeniyle tarımsal üretimi ciddi manada olumsuz yönde etkilemiştir (Karatay vd.,2015). Hayvanlar ile temas sonucu insanlara geçen ve insanlar arasında hızlı bir şekilde yayılan EBOLA hastalığına karşı aşı bulunamadığından, kişisel önlemler almak gerekmektedir.

2014 yılında Arap Yarımadası kaynaklı olan ve COVID-19'dan önce görülen son salgın hastalık ise MERS'tir (Ay, 2020). MERS bütün yaş grupları üzerinde aynı etkiyi gösterebilen bulaşıcı bir hastalıktır ve çok sayıda insanın ölümüne sebep olmuştur. Ölümünün yanı sıra turizm, konaklama, ulaşım ve taşımacılık sektörlerini de ekonomik açıdan olumsuz etkilemiştir.

Dünya tarihinde yaşanmış ve tüm insanlığı etkisi altına almış salgın hastalıklar tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Dünya tarihinde yaşanmış ve tüm insanlığı etkisi altına almış salgın hastalıkların tarihsel gelişimi.

SALGIN HASTALIKLAR	YILLAR	BAŞLANGIÇ NOKTALARI	ÖLEN KİŞİ SAYISI
ANTONİNE VEBASI	M.S. 165 - 180	ROMA	5 MİLYON
SÜSTİNYEN VEBASI	M.S. 541 - 750	MISIR	30 MİLYON - 50 MİLYON
2. VEBA SALGINI (KARA ÖLÜM)	1347 - 1351	ORTA ASYA	200 MİLYON
ÇİÇEK HASTALIĞI	1520 VE SONRASI	AMERİKA KITASI	56 MİLYON
İTALYAN VEBASI	1629 - 1631	İTALYA	1 MİLYON
KOLERA PANDEMİSİ	1817 - 1923	HİNDİSTAN	1 MİLYON VE ÜZERİ
İSPANYOL GRİBİ (INFLUENZA SALGINI)	1918 - 1919	İSPANYA	40 MİLYON - 50 MİLYON
HONG KONG GRİBİ	1968 - 1970	HONG KONG	1 MİLYON
AIDS / HIV HASTALIĞI	1981 VE SONRASI	AFRİKA KITASI	25 MİLYON - 35 MİLYON
SARS	2002 - 2003	ÇİN	770
DOMUZ GRİBİ	2009 - 2010	AMERİKA KITASI	200.000
H1N1			
EBOLA	2014 - 2016	GİNE	11.000
MERS	2015 VE SONRASI	ARAP YARIMADASI	850
COVID-19	2019 VE DEVAM ETMEKTE	ÇİN	6.658.669(16.12.2022)

Kaynak: <https://tr.wikipedia.org> web adresinden elde edilen verilerden yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1’de, dünya tarihinde yaşanmış ve tüm insanlığı birçok yönden etkisi altına almış salgın hastalıkların ilk olarak ortaya çıktığı yerler ve hastalığa bağlı olarak hayatını kaybeden insanların sayısı yaklaşık olarak verilmiştir.

Dünya tarihinde yaşanan, toplumlar üzerinde farklı boyutlarda birçok alanı etkileyen, milyonlarca insanı enfekte eden ve ölümlere sebep olan salgın hastalıkların bir yenisi de günümüz tarihinde yaşamaktadır. COVID-19 veya başka bir deyişle KORONAVİRÜS adı verilen bu hastalık tüm dünya ülkelerini ve insanlığı etkisi altına alan küresel bir salgın olarak kabul edilmiştir. Covid-19, 2019 yılının Aralık ayında Çin’de, şiddetli solunum şikâyetleri bulunan bir grup insanda yapılan araştırmaların sonucunda ortaya çıkmıştır (Korkmaz & Budak, 2020). Bölge de bulunan hayvan pazarı ve deniz ürünlerinden kaynaklandığı düşünülen bu hastalık, hasta insanların hapsirmesi ve öksürmesiyle birlikte etrafa yayılan küçük damlacıkların ağız, göz veya burundan teması sonucunda vücuda girmesiyle çok hızlı bir şekilde yayılan, tüm insanlığı kısa bir zaman diliminde etkisi altına alan ve Daha şimdiden milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine neden olan, büyük bir pandemidir (Budak & Korkmaz, 2020). Dünyanın yeni bir salgın hastalığa hazırlıksız olması, bu yeni tip virüsün sürekli mutasyona uğramasından dolayı hakkında gerekli bilgiye sahip olunamaması ve buna bağlı olarak virüse karşı alınacak önlemlerin, tedavi yöntemlerinin gecikmesi bu salgın hastalığın pandemiye dönüşmesine neden olmuştur (Üstün & Özçiftçi, 2020).

Türkiye’de COVID-19 ile ilgili toplumsal ve Eğitimle ilgili tarihsel süreçler:

Türkiye’de raporlanan COVID-19 vaka ve ölüm sayıları tablo 2’de verilmiştir

Tablo 2. Türkiye’de raporlanan COVID-19 vaka ve ölüm sayıları

TARİH	VAKA SAYISI	VEFAT SAYISI
11 MART 2020	1	-
17 MART 2020	98	1
1 OCAK 2021	2.220.855	21.093
1 OCAK 2022	9.518.782	82.495
13 KASIM 2022	17.005.537	101.400

Kaynak: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html> web adresinden elde edilen verilerden yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2’de Türkiye’de COVID-19 vakasının ilk kez 11 Mart 2020’de görülmesiyle birlikte 13 KASIM 2022 tarihine kadar ki geçen süreçte raporlanmış toplam vaka ve vefat sayılarını her yılın başına tekabül eden kadar toplam verilere yer verilmiştir.

İnsanoğlunun tarihte karşılaştığı birçok salgın hastalıkta olduğu gibi şu anda varlığını sürdüren COVID-19 Pandemisi de dünya üzerinde etkisi altına almış olduğu bütün ülkelerde yarattığı kriz durumuyla, sağlık hizmetleri, ekonomi, üretim, turizm, ticaret, sosyal yaşam, insanlar arası ilişkiler, işgücü ve eğitim alanlarını önemli ölçüde etkilemiştir. Binlerce insanın işsiz kalması, farklı alanlara hizmet eden çok sayıda sektörün işlevini yerine getirememesi, ülke ekonomisi açısından dalgalanmaların yaşanması ve daralması, sağlık sisteminin çökmesi, binlerce öğrencinin okuldan uzak kalarak eğitim- öğretim sisteminin işlevini yerine getirememesi gibi etkileri birçok ülkede hissedilmiştir (Ünlü & Çiçek, 2021).

COVID-19 vakasının görülmesiyle birlikte sağlık hizmetleri, sosyal yaşam, insanlar arası ilişkiler, işgücü, konaklama, seyahat, üretim, turizm, ticaret ve bunlara bağlı olarak ekonomi ve eğitim alanında salgın hastalığın etkilerinin görülmeye başlamasıyla birlikte hem hastalığın yayılma hızını önlemek hem de toplumsal ve ulusal düzeydeki bu etkilerini azaltabilmek adına; maske, izole, karantina, sosyal mesafe, sokağa çıkma kısıtlamaları, esnek çalışma, evden çalışma, dönüşümlü çalışma, HES kodu uygulaması, okullarda temizlik denetimleri, şehir içi ve şehirlerarası ulaşım ve taşıma kısıtlamaları, restoran, lokanta, cafe vb. yerlerde hazır paket uygulaması, sokak ve caddelerde sigara içme yasakları ve ceza uygulamaları ve okullarda zaman zaman eğitim - öğretime ara verilmesi gibi bir takım önemli kararlar alınmış ve hızla uygulanmaya başlanmıştır.

Sürekli olarak mutasyona uğrayan koronavirüsün neden olduğu COVID-19 salgın hastalığının, insanlar arasındaki yayılma hızını düşürmek, ölüm riskini azaltabilmek ve salgına karşı mücadele edebilmek için alınan ve alınmaya da devam eden yeni önlemlerin en fazla etkilediği kurumlardan birisi ise eğitim kurumlarıdır. Türkiye’de de diğer ülkelerde olduğu gibi vaka sayılarını kontrol altında tutarak pandemiden en az etkiyle kurtulabilmek için eğitim - öğretim takvimlerini tekrardan planlayıp düzenleyerek eğitime kısa bir ara verilmesinin gerekli olduğunu bildirmiş ve zaman zaman geçici bir süreliğine kurumları kapatmıştır. Eğitim - öğretimin aksamaması için ise uzaktan eğitim uygulanmaya başlanmıştır. MEB (2020) ve MEB (2021)’nin Covid-19 pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecine yönelik yayınladığı haber ve duyurular şu şekildedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020). 6 Mart 2020 tarihinde küresel anlamda yaşanmakta olan koronavirüse karşı okullarda eş zamanlı olarak hijyen uygulaması başlatıldı. 10 Mart 2020 tarihinde yapılan bir basın açıklamasıyla okullarda ve kurumlarda COVID- 19’a karşı alınması gereken tedbirlere yönelik bilgilendirme yapılarak öğrencilerin ve öğretmenlerin, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çalışan personellerin zorunlu haller dışında yurt dışına gitmelerini gerektirecek projelere, uluslararası düzeyde gerçekleştirilecek toplantılara vb. etkinliklere katılmamaları istenmiştir. 12 Mart 2020 tarihinde COVID-19 nedeniyle okullarda ve kurumlarda gerçekleştirilen sosyal etkinliklerin hepsi iptal edildi. 25 Mart 2020 tarihinde Bilim Kurulu toplantısında alınan kararlar neticesinde uzaktan eğitim uygulamasının 30 Nisan 2020 tarihine kadar devam edeceği açıklanmıştır. 30 Mart 2020 Pazartesi günü uzaktan eğitim uygulamalarında artık canlı sınıf uygulamasının başlayacağı açıklanmıştır. Lise ve yükseköğretim sınavlarına hazırlanan 8. ve 12. sınıf öğrencilerine canlı sınıf uygulaması için pilot çalışma başlatılmıştır. Uzaktan eğitim de canlı sınıf uygulamasıyla derslerin etkileşimli bir şekilde işlenmesine olanak sağlanmıştır. Ayrıca sene sonunda yapılacak olan LGS sınavına hazırlıkta destek sağlayabilmek adına 8. sınıflar için TRT - EBA kanalından soru çözümleri içeren bir program hazırlanmıştır.

09 Nisan 2020 tarihinden itibaren öğretmenlerin ve okul idarecilerinin kişisel ve mesleki açıdan gelişimlerini desteklemek amacıyla, her eğitim- öğretim döneminde 17 hizmet içi eğitim programının uzaktan eğitim uygulamasına uygun olarak yapılacağı açıklanmıştır. 25 Nisan 2020 tarihinden itibaren kullanılmaya başlanabilecek “Özelim Eğitimdeyim” isimli mobil uygulamayla uzaktan eğitim döneminde, özel eğitim ve gereksinimi olan özel çocuklara eğitsel içerik ve gelişimlerini destekleyen nitelikte etkinlikler sunulacak olup veliler içinde onlara rehberlik edecek bilgilendirme videolarına yer verilmiştir.

Nisan 2020 tarihinde, kabine toplantısında alınan kararlar uzaktan eğitim uygulamasına 31 Mayıs’a kadar devam edilmesinin gerekliliğini bildirmiştir. Nisan 2020 tarihinde EBA’ya ders içeriklerinin yanı sıra EBA’dan giriş yaparak oyun oynayacakları, okuma yapabilecekleri ve sanal gezi yapabilecekleri “tenefüs Zamanı” adlı bir uygulama eklenmiştir. Ağustos 2020 tarihinden itibaren uzaktan eğitim uygulamasıyla yeni eğitim - öğretim yılına başlanacağı 21 Eylül’den sonraki zamanlarda kademeli bir şekilde yüz yüze eğitimin başlayacağı açıklandı. 21 - 25 Eylül 2020 tarihleri arasında uyum programı uygulanmış olup; okul öncesi ve ilkököl 1. sınıf öğrencileri haftanın 1 günü yüz yüze eğitim gerçekleştirdiler. Eylül - Ekim tarihleri arasında ise haftanın 2 günü yüz yüze eğitime geçildi. Ders saati 30 dakika olarak belirlendi. 12 Ekim 2020 daha önceden açık olan ilkököl 1 ve okul öncesi kademelerine ek olarak 2., 3., 4., 8. ve 12. sınıflarda, köy okullarının tüm kademelerinde yüz yüze eğitime geçildi. Kasım 2020 tarihinde 81 şehrin temsilcisi rolünde bulunan öğretmenler ile çevrim içi olarak toplantı düzenledi. 15 Şubat 2021 Pazartesi gününden itibaren tüm köy ve seyrek nüfuslu yerleşim yerlerinde bulunan okullar ile anaokulları tam zamanlı yüz yüze eğitime başlamıştır. 1 Mart tarihinden itibaren ise ilkökullar ve ilkököl çatısı altında bulunan anasınıfları ve özel eğitim sınıfları haftanın 2 günü olmak üzere kademeli olacak şekilde yüz yüze eğitime başlayacak, 8. ve 12. sınıflar ise idare ve öğretmenler tarafından belirlenen saat ve günlerde yüz yüze eğitime geçmişlerdir.

Mart 2021 COVID-19 risk haritasına göre riskli şehirlerde ki ilkökullar hafta da 2 gün, düşük riskli ve orta riskli şehirlerdeki ortaokul 5. 6. ve 7. sınıflar da hafta da 2 gün olmak üzere yüz yüze eğitime geçmiştir. Ders saatlerinin 30’ar dakika tenefüslerin ise 10’ar dakika olacağı belirtilerek kalabalık sınıfların gruplara ayrılarak farklı günlerde eğitim verebileceği belirtilmiştir. 14 Nisan 2021 tarihinde

gerçekleştirilen kabine toplantısında 15 Nisana 2021 tarihinden itibaren okulöncesi, 8. sınıf ve 12. sınıflar dışındaki bütün kademelerde uzaktan eğitim uygulaması tekrardan başladı. 31 Mayıs 2021 tarihinde kademeli olarak gerçekleştirilecek normalleştirme kapsamında alınan tedbirler çerçevesinde 1 Haziran tarihinden itibaren; ilkokullar ve okulların bünyesinde bulunan anasınıfları haftanın 2 günü, köy ve seyrek nüfusa sahip yerleşim yerlerinde bulunan okullarda ise haftanın 5 gününü kapsayacak şekilde tam zamanlı isteğe bağlı yüz yüze eğitime geçilmiştir. Ortaokul ve liseler ise haftanın 2 günü yapılmak şartıyla 7 Haziran tarihinden itibaren isteğe bağlı yüz yüze eğitime başlamıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020).

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, öncelikle pandemic süreci tarihsel çerçevede ele alınmış, pandeminin toplumsal ve eğitimle ilgili tarihsel bir akış verilerek, toplumsal ve eğitime ilişkin sonuçları irdelenmiştir. Geleneksel eğitim biçiminin değişmesi insanların eğitim süreçlerini etkileyebilmektedir. Bu durumdan en çok etkilenen gruplar, yönetim-öğrenci- öğretmen-veli olarak düşünülebilir. Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'nın (SETA, 2020), araştırmalarına göre; veliler, Koronavirüs salgını öncesine göre zaman yönetiminin planlanması sırasında zorluk yaşamaktadırlar. Uzaktan eğitim sürecinde mevcut eşitsizliklerin (cihaz ve güvenilir internet bağlantısı olmaması), ebeveynlerin ekonomik yetersizlikleri vb.) ortaya çıkması (Anderson, 2020), okul çağındaki öğrencilerin okula gitmemelerinin internet ve sosyal medya kullanım sürelerini artırması (Witt, Ordenoz, Martin, Mitiello & Fegert, 2020), uzaktan eğitim sürecinde çocukların uyku, çalışma ve beslenme düzenlerinde kısmen bozulmalar yaşanması (Yılmaz, Mutlu & Doğanay, 2020b), ailelerin bu süreçte yaşadıkları problem durumları olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda uzaktan eğitim sürecinin ailelerin sosyo-ekonomik durumlarıyla yakından ilgili olduğu, bu yaşanan sürecin çocukların gündelik alışkanlıklarını önemli ölçüde etkilediği söylenebilir. Bu yüzden uzaktan eğitim sürecinin içinde olan ailelerin görüşlerinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Afacan, E., & Avcı, N. (2020). Koronavirüs (COVID-19) örneği üzerinden salgın hastalıklara sosyolojik bir bakış. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 1-14. ISSN:2148-9963.
- Akoğlu, G., & Karaaslan, B.T. (2020). COVID-19 ve izolasyon sürecinin çocuklar üzerindeki psikososyal etkileri. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 99-103.
- Anderson, T. C. (2020). Academics, Achievement Gap, and Nutritional Health: The Impact of Coronavirus on Education. *Delta Kappa Gamma Bulletin*, 87(1), 14-18.
- Arik, F. Ş. (1991). Selçuklular zamanında Anadolu'da veba salgınları. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 15(26), 27-57.
- Aslan, R. (2020). Tarihten günümüze epidemiler pandemiler ve covid19. *Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 35- 41
- Ay, A. (2020). Orta doğu solunum sendromu koronavirüsü salgınları. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 5(1), 158-67.
- Başaran, M., & Aksoy, A. B. (2020). Anne-babaların korona-virüs (COVID-19) salgını sürecinde aile yaşantılarına ilişkin görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(71), 668-678.
- Baçoğlu, S., Polat, Ü., Güngör, C. (2020). HIV/AIDS hastalığı ile yaşam: Öz yönetim ve psikososyal uyum. *SBÜ Hemşirelik Dergisi*, 2(3), 183-190. DOI: 10.48071/sbuhemşirelik.696645
- Bozkurt, A., & Sharma, R. C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to coronavirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1-6.
- Çırakoğlu, O. C. (2011). Domuz gribi (H1N1) salgınıyla ilişkili algıların, kaygı ve kaçınma düzeyi değişkenleri bağlamında incelenmesi. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 26(67), 49- 64.
- EBA (Eğitim Bilişim Ağı), (2020). Eğitimde bilişim ağı. <http://www.eba.gov.tr> Erişim tarihi: 15 Mayıs 2021.
- Erol, A. (2021). *Tarihsel süreçte önemli salgın hastalıklar ve covid-19'un sektörel açıdan ekonomik etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Hacımustafaoğlu, M. (2018). Enfeksiyon hastalıkları pratiğinde salgın tanımlaması. *Çocuk Enfeksiyon Dergisi*, 12(4), 172-173.

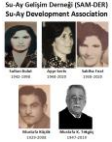
- İstek, E. (2017). Avrupa'da veba salgını ve salgında din faktörü (viyana örneği). *TAD*, 36(62), 173-204.
- Karatay, G., Çevik, Y., Karadağ, E., Dal Alp, N., & Baş Gürarlan, N. (2015). Ebola epidemiyolojisi, klinik özellikleri ve hemşirelik bakımı. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 31(3),90-98.
- Kırık, A. M., & Özkoçak, V. (2020). Yeni dünya düzeni bağlamında sosyal medya ^ve yeni koronavirüs (COVID-19) pandemisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7, 133-154.
- Kırmızıgül, H. (2020). COVID-19 salgını ve beraberinde getirdiği eğitim süreci. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 283-289.
- Korkmaz, Ş., & Budak, F. (2020). Covid-19 pandemi sürecine yönelik genel bir değerlendirme. *Türkiye örneği. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 62-79.
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı. (2020). Haber arşivi. <http://www.meb.gov.tr>
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı. (2020). https://www.meb.gov.tr/meb_duyuruindex.php
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı. (2021). Haber arşivi. <http://www.meb.gov.tr>
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı. (2021). https://www.meb.gov.tr/meb_duyuruindex.php
- Sayar, M. H. (2020). Marcus Aurelius ve Lucius Verus dönemlerinde M.S. 165-180 yılları arasında görülen büyük salgın. *Tarih Dergisi*, 71 (1),15-28. DOI: 10.26650
- SETA (Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı), (2020). Koronavirüs salgınında veliler. <http://covid19.setav.org>
- Serin, N. B., & Gülcan, M. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinde olumlu ve olumsuz düşünme düzeylerinin incelenmesi. In International Aegean Conferences on Social Sciences & Humanities-25-26/02/2022/Izmir, Full Texts Book, Turkey, Issued, Vol. 10, No. 2022, pp. 1191-1206).
- Temel, M., & Ertin, H. (2020). 1918 Grip pandemisi kıssasından covid-19. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1), 63-78.
- TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi), (2020). COVID-19 pandemi değerlendirme raporu.
- Ünlü, H., & Çiçek, E. (2021). Salgın hastalılardan koruma ve kontrol önlemleri covid-19 pandemisi ile mücadele ve yaşanan güçlükler. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 8(1), 101-107.
- Üstün, Ç., & Özçiftçi, S. (2020). Covid-19 pandemisinin sosyal yaşam ve etik düzlem üzerine etkileri: bir değerlendirme çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1),142-153.
- Witt, A., Ordonez, A., Martin, A., Vitiello, B., & Fegert, J. M. (2020). Child and adolescent mental health service provision and research during the COVID-19 pandemic: Challenges, opportunities, a call for submissions. *Child Adolescent Psychiatry Ment Health*, 14(19),1-4.
- Yılmaz, E., Güner, B., Mutlu, H., & Arın Yılmaz, D. (2020b). Farklı eğitim kademelerindeki öğrencilere verilen uzaktan eğitim hizmetinin veli görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 477-503.
- Yılmaz, E., Mutlu, H., & Doğanay, G. (2020a). *Veli algısına göre pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinin niteliği*. Palet Yayınları, Konya.

EXTENDED ABSTRACT

Microorganisms that cause various diseases are called "contamination - infection" and the disease that occurs with settlement is called "contagious disease - infectious disease", and some of the infectious diseases can turn into epidemics that can seriously affect public health. When an infectious disease is seen more frequently than the expected spread among people, it is called an epidemic, and the number of cases in which the disease is seen should be higher than the expected number of cases at the normal level. These epidemics, which spread over a wide area in many countries or continents of the world, are generally called pandemics. Pandemics are declared by the World Health Organization in order to take some protective measures and increase these measures by looking at the rate of spread of the virus and its effects on people's health. Epidemics, which have been and are being experienced in the historical process and have caused millions of people to die by infecting millions of people around the world, are also a major global problem in the changing and reshaping of the social structure and demographic structure, while causing many negativities on social life, economy, health, and education. has been. In this study, major epidemic diseases that changed the course of human history by affecting all civilizations from time to time and their effects on people will be discussed within the framework of a

historical process. The COVID-19 epidemic, which has affected the whole world since the first months of 2020, has required precautions to be taken in many sectors such as health, tourism, communication, economy and transportation all over the world. These measures have significantly affected the sectors in question and made it necessary to make some regulations. One of the most important sectors affected by this process is the public and private education sector (Turkish Academy of Sciences [TÜBA], 2020). The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO, 2020a) states that 90% of students studying all over the world were affected by the epidemic due to the suspension of face-to-face education in educational institutions. UNESCO estimates that 138 countries were affected by the epidemic and closed their schools (World Education Blog [DEB], 2020). With the closure of schools in Turkey on March 16, 2020, the period in which 16,529,169 students remained away from educational institutions began. The suspension of face-to-face education and the transfer of education to the digital environment affected both students and parents. Since it is aimed to minimize the negative effects of the epidemic and reduce the number of cases by ensuring social isolation during the epidemic process, the necessity of people staying at home has come to the fore. In this context, education at home has made it necessary for family members to change or rearrange their existing routine lives at home. During the epidemic, students moved away from school and spent more time at home with their families, causing their parents to take on new educational roles. Published on March 24, 2020 "How are countries addressing COVID-19 challenges in education? According to the GEM (Global Entrepreneurship Monitor) report titled "Snapshot of policy measures"; It turns out that parents' responsibilities increase with distance and home learning. It is also said that parents are struggling to maintain control of their children's new learning environments and to assist their children in the distance learning process. Various countries are carrying out studies for parents to ensure a healthy progress of this process. Some countries such as China, Italy, Spain, Guatemala have provided online pedagogical support for parents/carers (DEB, 2020). Psycho-social support studies for parents have also been carried out in Turkey. In this study, first of all, the pandemic process was discussed in a historical framework, a historical social and educational flow of the pandemic was given, and its social and educational consequences were examined. Changing the traditional education style can affect people's education processes. The groups most affected by this situation can be considered as administration-student-teacher-parent. According to research by the Politics, Economy and Social Research Foundation (SETA, 2020); Parents are having difficulties in planning time management compared to before the Coronavirus outbreak. The emergence of existing inequalities in the distance education process (lack of devices and reliable internet connections, economic inadequacies of parents, etc.), school-age students not going to school increasing their internet and social media usage time, partial disruptions in children's sleeping, working and eating patterns during the distance education process, families The problems they experience in this process emerge as situations. In this context, it can be said that the distance education process is closely related to the socio-economic status of families and that this process significantly affects the daily habits of children. Therefore, the opinions of families who are involved in the distance education process are thought to be very important.

DEĞER YÖNELİMLERİ KAVRAMININ TUTUM VE KÜLTÜR TUTUM BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE VALUE ORIENTATIONS CONCEPT IN THE CONTEXT OF ATTITUDES AND CULTURAL ATTITUDES

Ömer Faruk ÇİMEN

Uzman Psikolojik Danışman, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8066-2121>

omercimen1299@gmail.com

Received: July 19, 2023

Accepted: September 24, 2023

Published: December 31, 2022

Suggested Citation:

Çimen, Ö. F. (2023). Değer yönelimleri kavramının tutum ve kültür tutum bağlamında incelenmesi. *International Journal of Su-Ay Development Association (IJOSDA)*, 2(2), 45-54.

Copyright © 2023 by author(s). This is an open access article under the [CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Öz

Bu çalışmada, değer kavramı, tutumlar, kültür bağlamında incelenecektir. Değerler tutumlara göre daha merkezdedir. Değerler bu yönü bireyin davranışlarını ve tutumlarını belirleyen bir yapıya sahiptir. Bir toplumda iyi ve kötünün ne olduğu, olması gereken düşünce ve davranış biçimleri değerler çerçevesinde şekillenir. Değerler doğumdan ölüme kadar geçen sürede dünyayı algılayışımızdan iş hayatımıza kadar birçok alanın temel taşlarındandır. Değerler ilgili toplumun kimliğini yansıtmaktadır. Toplumun varlığını sürdürebilmesi için geçmişteki değerleri günümüze aktarması, sahip olduğu değerleri gözeterik işlevini kaybetmiş değerlerin yerine yenisi koyması, mevcut değerlerini gelecek nesillere aktarmasıyla gerçekleşebilmektedir. İnsanın yaşamını şekillendiren ana ilkeler olarak tanımlanan değerler, bilişsel süreçleri etkileyen yegâne etmenlerden olup bireysel ve sosyal olan etkileşimlerde kilit rol oynamaktadır. İnsan biyolojik, psikolojik ve sosyal yapısıyla kişisel algılayışıyla dünyaya anlam yükler, algılar ve tanım yapar. İnsanın bu algılayışına şekil veren, insanın bu algılayışını çevresindeki diğer insanların algılayışından ayıran etmen değerlerdir. Bireylerin ait oldukları toplumda hayatları idame ettirmelerinde değerler büyük öneme sahiptir.

Anahtar Terimler: Değer yönelimleri, Tutum, Kültür.

Abstract

In this study, the concept of value will be examined in the context of attitudes and culture. Values are more central than attitudes. Values, this aspect, have a structure that determines the behaviors and attitudes of the individual. What is good and bad in a society, the forms of thought and behavior that should be shaped within the framework of values. Values are the cornerstones of many areas, from our perception of the world from birth to death, to our business life. Values reflect the identity of the relevant society. In order for the society to survive, it is possible to transfer the values from the past to the present, to replace the value that has lost its function by considering the values it has, and to transfer the existing values to the future generations. Values, defined as the main principles that shape human life, are the only factors affecting cognitive processes and play a key role in individual and social interactions. Humans give meaning to the world, perceive and define it with their biological, psychological and social structure and personal perception. The factor that shapes this perception of man and distinguishes it from the perception of other people around him is values. Values are of great importance for individuals to maintain their lives in the society they belong to.

Keywords: Value orientations, Attitude, Culture.

GİRİŞ

Bireyin sosyal hayatında yaşadığı olaylar ve olgular karşısında davranışını yönlendiren, davranışa yön verirken, değer yargılarını karar vermek için kullanan, olay ve olguların değerlendirmesi yapılırken tutumlar, değerlerden etkilenecek bireyin duygu, düşünce ve eylemlerinin olumlu ya da olumsuz olmasını sağlayan en etkili tepki verme yöntemidir. Değerler ve tutumlar yakın ilişki içindedirler. Çünkü Davranışlarla alakalı problemlerin çözülmesinde olaylara karşı tutumlarımız etkilidir. Bu tutumların meydana gelmesine neden olan durumda bireyin kazanmış olduğu ya da sahip olduğu değerlerdir. Tutumların davranışa dönüşürken bilişsel, duyuşsal ve davranışsal etkiler görülmektedir (Balcı, 2008). Değerler tutumlara göre daha merkezdedir. Değerler bu yönü bireyin davranışlarını ve

tutumlarını belirleyen bir yapıya sahiptir (Demirhan İşcan, 2007). Bir toplumda iyi ve kötünün ne olduğu, olması gereken düşünce ve davranış biçimleri değerler çerçevesinde şekillenir. Değerlerin bu yönü toplumsal kontrolün sağlanması ve ödül verme mekanizması olarak çalışır (Özensel, 2003). Her topluma ait bir kültür olduğu gibi, her toplumun bir değeri de vardır. Bazı değerler toplumlar arasında farklılıklar gösterirken, bazı değerler çoğu toplum tarafından ortak olarak benimsenmiş olabilir (Aydın, 2011). Değerler toplumun ayakta durmasını sağlayan direk görevi görür ve bireylerin tutundukları dal mahiyetindedirler. Bir toplumun yapısı hakkında bilgi edinmek için toplumun kurumlarının, toplumsal süreçlerin ve toplum içindeki rollerin ne anlama geldiğinin bilinmesi gerekmektedir. Değerler aracılığıyla bunlar anlam kazanırlar. Bundan dolayı toplumların yapıları anlaşılmalı çalışılırken öncelikle o toplumun değer yargılarının göz önüne alınması gerekir. Bundan dolayıdır ki sosyoloji bilimi değerlerin araştırılmasına büyük önem vermektedir (Özensel, 2003). Bir topluluğun sosyal ilişkilerinin bütünü toplumsal yaşamı oluşturmaktadır. Toplumsal yaşamın sürdürülebilmesi için insanlar her birey tarafından benimsenmiş davranışlar oluşturup o topluma ait belirlenmiş özel bir yapı oluştururlar. Birey üyesi olduğu topluma uyum sağlamak mecburiyetindedir. Toplumsal yaşam, bireyin toplum tarafından belirlenmiş kurallara uymasıyla gerçekleşir. Bireyin topluma uyum sağlaması, toplumdaki diğer bireylerle olumlu ilişkiler gerçekleştirilmesi bir takım değerler ve normlarla mümkün olmaktadır (Ünal, 1981). Değerler bireyin davranışlarının tutarlı olması, o davranışların yönlendirilmesi, kişiliğinin ve karakterinin şekillenmesine yardımcı olan kurallardır. Kısaca bireyin davranışlarını tercih ettiği değerler belirler (Aydın, 2005).

Kültür ve Değerler ilişkisi

İnsanın yaşamını şekillendiren ana ilkeler olarak tanımlanan değerler, bilişsel süreçleri etkileyen yegâne etmenlerden olup bireysel ve sosyal olan etkileşimlerde kilit rol oynamaktadır. İnsan biyolojik, psikolojik ve sosyal yapısıyla kişisel algılayışıyla dünyaya anlam yükler, algılar ve tanım yapar. İnsanın bu algılayışına şekil veren, insanın bu algılayışını çevresindeki diğer insanların algılayışından ayıran etmen değerlerdir (Çalışkur, 2008). Değerler, kültürler için önemli niteliktedir. Çünkü insanların neyi nasıl seçecekleri ve sosyal yapıyı ne şekilde değiştirip geliştirdiklerini etkilemektedir. Kültür ve değerler birbiriyle ilişkilidir. Kültür ve küreselleşme arasında da etkileşim mevcuttur. Küreselleşme ile değerlerde değişimler meydana gelmiş, toplumsal değişimlerde olmuştur. Geleneksel değerlerden olan *hoşgörü, güven, sevgi* küreselleşmenin etkisiyle değişmekte ya da ortadan kaybolmaktadır. Küreselleşme ile beraber değerlerin anlamları ve nitelikleri de değişime uğramıştır. Küreselleşme ile geleneksel değerlerin yerine *demokrasi, girişimcilik, rekabet ve toplam kalite* gibi yeni değerler oluşmuştur (Gül, 2013). Değişen dünya koşullarıyla genç nesil farklı kültürlerden etkilenmiştir. Ayrıca televizyon programları ve sosyal medya genç nesil üzerinde olumsuz bir etki bırakmış, bireylerin yoğun olan çalışma yaşamları, ikiye ayrılmış ailelerin sayısındaki artış, ekonomik sorunlar gibi pek çok sebepten dolayı anne babalar çocuklarının *serbest zaman* aktivitelerini denetleyemez hale gelmişlerdir. Bu nedenle milli, ahlaki ve dinsel değerlerin genç nesle aktarılmasında sorunlar yaşanmış bu durumdan dolayı toplumun devamının sağlanması zorlaşmıştır (Uyar, 2007; Ayan'dan, 2016). Rokeach ise değerler ile ilgili bir tanımlama yapabilmek için bir takım hipotezlerin göz önünde bulundurulmasının gerekli olduğunu ileri sürmüştür. Bu hipotezler; a) Bireyde mevcut olan temel değerlerin sayısı fazla değildir, b) ortak değerlere sahip olan bireylerin bu değerleri tatbik etme sıklığı farklıdır, c) değerlerin belirli bir düzeni vardır ve bu düzen değer sistemini oluşturur, d) bireyde var olan değerler ait olduğu kültürün, kuruluşların ve beraber yaşadığı insanların eseridir, e) toplum bilimlerinin inceledikleri neredeyse her konuda değerlerin önemi ön plana çıkmaktadır. Sosyal bilimler alanında değerler konusunu ele alan çalışmalara son yıllarda daha fazla rastlanılmaktadır (Çimen & Serin, 2021).

Rokeach (1973) değerlerin tamamen sabit ve tamamen değişen bir yapısının olmadığını vurgulamaktadır. Değerler tamamen sabit olsaydı bireyin kişisel ve sosyal çevresi kesinlikle değişmezdi, eğer değerler tamamen değişen olsaydı bireyin kişilik yapısının sürekliliği olamazdı. Değerlerin nitelik olarak devam edebilmesi bireyin temelde daha önce öğrendiklerine ve mevcut olan diğer değerlerden kesin olarak ayrışmasına bağlı olmaktadır. Birey değerinin devamlılığı sürekli

arzulanmaktadır, fakat daha önce öğrenilen her bilginin doğru olamayacağı göz önünde bulundurulursa; dürüstlüğün az olması ya da dünyadaki barış için daha az çabalamak gibi. Buna rağmen kesin olarak diğer değerlerden ayrılan değerler için daha kalıcı bir süreklilik ve durağanlık söz konusudur (Çalışkur & Aslan, 2013). İnsan yaşamı''iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin, sevap-günah'' gibi yorumlama biçimleriyle anlam kazanmaktadır. Hislerimiz ve anlama, kavrama yetimizle hakikatlere ulaşırız. İkili ilişkilerimizde ve çevreyle kurduğumuz etkileşim ağında değerlerin keşfini sağlar ve bu değerler vasıtasıyla benliğimizin varoluşumuzun farkına varırız. Değerler doğumdan ölüme kadar geçen sürede dünyayı algılayışımızdan iş hayatımıza kadar birçok alanın temel taşlarındandır. Değerler insanların büyük bir kısmı tarafından kabul edilmiş ve paylaşılmış, hemfikir olunmuş ölçülerdir. Davranışların yönünü tayin eden, kılavuzluk yapan öğreti ve kurallardır. Birey, sahip olduğu değerler tarafından şekillenen fikirler aracılığıyla dünyayı idrak etmeye ve yaşadığı çevrede olup biteni anlamlandırma çabasıdadır (Hökelekli, 2010). İnsanların topluluk halinde yaşadıkları her ortamda kaideler ve değerler vardır. Toplum tarafından benimsenen değerler her toplumda farklı olduğu gibi zamanla bir takım değişikliklere maruz kalabilirler (Hökelekli, 2010). Bireylerin eylemlerinin dayanak noktası değerlerdir. Değerler ve eylemler birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Kısaca eylemlerin anlamlarını öğrenmek, gerçekleşen bir olayın kaynağına inmek, olay gerçekleşirken bireyin eylem ve tavırlarını anlamlandırmak için yol gösterme özelliği olan değerlerin belirlenmesi ve anlaşılması gerekmektedir (Okumuş, 2010).

Kavram Olarak Değer

Değerler bireyin toplum tarafından benimsenmesine ve toplum içinde dayanışmanın oluşmasına yarayan kavramları içerir (Aktürk, 2012). Değer kavramının farklı bilimsel disiplin alanlarında çalışanlar tarafından birçok tanımı yapılmıştır (Dilmaç, 2007). Allport, bireyin tercih ettiği davranış ile ilgili düşüncesi ve benliği ile bağlantılı olan algılamaların manası şeklinde tanımlamıştır (Allport, 1968; Mehmedoğlu'ndan, 2006). Erdem (2003) değeri, belirli bir durumu alternatifleriyle değiştirme eğilimi olarak tanımlamıştır. Aktepe ve Yel (2009) değer kavramını '' hayata bakış ve amaçlarımızı belirleyen, aldığımız kararları etkileyen, inançlarımızı yansıtan ve prensiplerimizi oluşturan bir tercih'' biçiminde tanımlamışlardır. Değerlerle ilgili birçok araştırma yapan Schwartz ve Bilsky'nin tanımlamaları işe şöyledir (Schwartz & Bilsky, 1994; Akt; Yalmanlı, 2009);

1-Değerler, inançlardır. Ancak tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar; etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.

2- Değerler, bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle ilişkilidirler.

3- Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler.

4- Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler

5- Değerler, taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Sıralanmış bir değerler kümesi, değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireyler sergiledikleri değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.

6- Kültürler ve bireyler, sergiledikleri değer öncelikleri sistemleriyle Betimlenebilirler.

7- Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde ortaya çıkan gereksinimleri karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

Farklı Bilimsel Yaklaşımlara Göre Değer

Psikoloji ve Değer; Psikoloji bilimi değeri, felsefe biliminden farklı açıklamaktadır. Psikoloji bilimine göre değerın önemi nesnel esaslarla ilgili değil, bireyin davranışlarına rehberlik ederken izlediği yolu ifade eder. Psikoloji bilimi değer kavramını inanç olarak ele alır (Güngör,1993; Dilmaç'dan, 2007). Çalışkur (2008)''bir faaliyetteki değerlendirmeleri, yargılamaları ve kararları kapsayacak şekilde

arzulanan şeyler” biçiminde tanımlamıştır. Değerler davranışın yönünü belirleyen ve davranışa etki eden etmen konumundadır. Davranışlar, değerler sayesinde başka davranışların yeri almakta ve bireyin benimsediği ya da benimsemediği davranış örüntüleri meydana gelmektedir (Dilmaç, 2007). Değer kavramı psikoloji alanınca incelenmiş olup, bireylerin toplumsal ve bireysel hayatlarında pek çok işleve sahip olduğu, bireylerin hayatı algılayış biçimlerini etkilediği, hayattaki genel ve özel alanlara rehberlik ettiği, toplumsal ve ikili ilişkileri düzenleme konusunda etkin rol aldığı belirtilmektedir. ”bir faaliyetteki değerlendirmeleri, yargulamaları ve kararları kapsayacak şekilde arzulanan şeyler”(Çalışkur, 2008).

Sosyoloji ve Değer; Değerler bireyin yaşadığı toplumun sosyal ve kültürel unsurlarının anlamlı ve kıymetli olması açısından oldukça önemlidir. Bu bakımdan toplumun üyelerinin davranış boyutları sosyoloji biliminin çalışmalarının dayanak noktasını oluşturur. Barındığı toplumun kültürel yapısını yansıtmayan bütün yaklaşımlar, birlikte yaşadıkları toplumsal olayları ve süreçleri açıklama konusunda etkisiz kalırlar. (Weber, 1985; Özensel’den, 2003). Felsefe ve Değer; Özellikle 19.yüzyılın ortalarında etik biliminin varlık biliminden ayrılmasıyla beraber belirgin bir şekilde değerlerden bahsedilmeye başlanması tesadüf değildir. Var olan her değer olgulara, normlara, fikirlere, gerçeklere, ideolojilere dönüştürülmüştür. Filozoflar insan onurunun ve var oluşunun manasının temelindeki gerçekliklerde değerlerin boyutunu sorgulama sürecine girmişlerdir. Dolayısıyla “değerler doktrin” olarak adlandırdıkları bir sistem geliştirmişlerdir. Değerlerin hem teorik hem de pratik yönleri vardır ve devamlılığa sahiptirler. Değerler şüphesiz natüralizmin açıkladığı gibi bir varlık düzenine bağımlı değillerdir (Tillich, 1960; Çınar’dan, 2006).Değerlerle ilgili ahlaki, dini, estetiksel vb. değişik tiplerin var olduğundan bahsetmek mümkündür. Fakat içerikleri farklı olsa da değerlerin bireyler tarafından üretilen ürün oldukları, bireyler tarafından gerçekleşen ortak özelliklerinin olduğu kaçınılmaz bir gerçektir (Günay, 2003; Akt: Dilmaç, 2007).

Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerle ilgili bir çok sınıflama yapılmıştır. Bu sınıflamalar arasında en kabul gören ve bilinenleri; Nelson, Rokeach, Spranger ve Schwartz’ın yapmış oldukları sınıflamalardır (Yazıcı, 2006). Nelson Değer Sınıflaması: Nelson değerleri ”bireysel, grup ve sosyal ” olmak üzere üçe ayırmıştır (Yazıcı, 2006):

Tablo 1. Nelson’a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

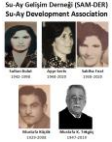
Değer Türü	Açıklaması
Bireysel Değerler	Bireylerin kişisel tercihleriyle ilgili olan değerlerdir (Michaelis,1988; Yazıcı’dan, 2006).
Sosyal Değerler	Bireyin sosyal yapı içerisinde varlığını sürdürmesine yarayan değerlerdir (Michaelis,1988; Yazıcı’dan, 2006).
Grup Değerleri	Belirli bir gruba ait üyelerin ortak değerleridir. Bu bir aile, politik yada dini grup olabilir (Naylor ve Diem,1987; Yazıcı’dan,2006).

Akt. (Yazıcı, 2006)

Spranger Değer Sınıflaması; Spranger, değeri altı farklı grupta kategorize etmiştir. Bunlar estetikle ilgili değerler, bilimle ilgili değerler, siyasetle ilgili değerler, sosyal ve din ile ilgili değerlerdir. Tablo 2 (Akbaş, 2004).

Tablo 2. Spranger’e Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Değer Türü	Açıklaması
Bilimsel Değer	Birey gerçek olana, bilgiye, akıl yürütmeye ve eleştirel yaklaşıma önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştiren ve entelektüel bir yapıya sahiptir.
Ekonomik Değer	Faydalı ve kullanışlı olana önem verir. Ekonomik değerlerin yaşamda önem arz etmesi gerektiği belirtilir.

Estetik Değer	Simetri, ahenk ve form önemlidir. İnsan için hayat hadiselerin çeşitliliğidir. Sanat toplum için zorunludur.
Sosyal Değer	Başka insanları sevmek, onlara yardımcı olmak ve sadece kendi çıkarlarını düşünmemek esaslarına dayanır. Değerlerin en yükseği insan sevgisidir. Bu insan sevgisini diğer insanlara sunar. Bencil değildir aksine nazik ve sempatik bir yapısı vardır.
Politik Değer	Her şeyin üstünde bireysel güç, etki ve ün vardır. Temelde güçle ilgilidir.
Dini Değer	Evreni bir bütün olarak kabul eder ve kendisini evrenin bütünlüğüne bağlar. Dini için dünyayla ilgili zevklerden vazgeçer (Akbaş,2004).

Kaynakça: Akbaş (2004)

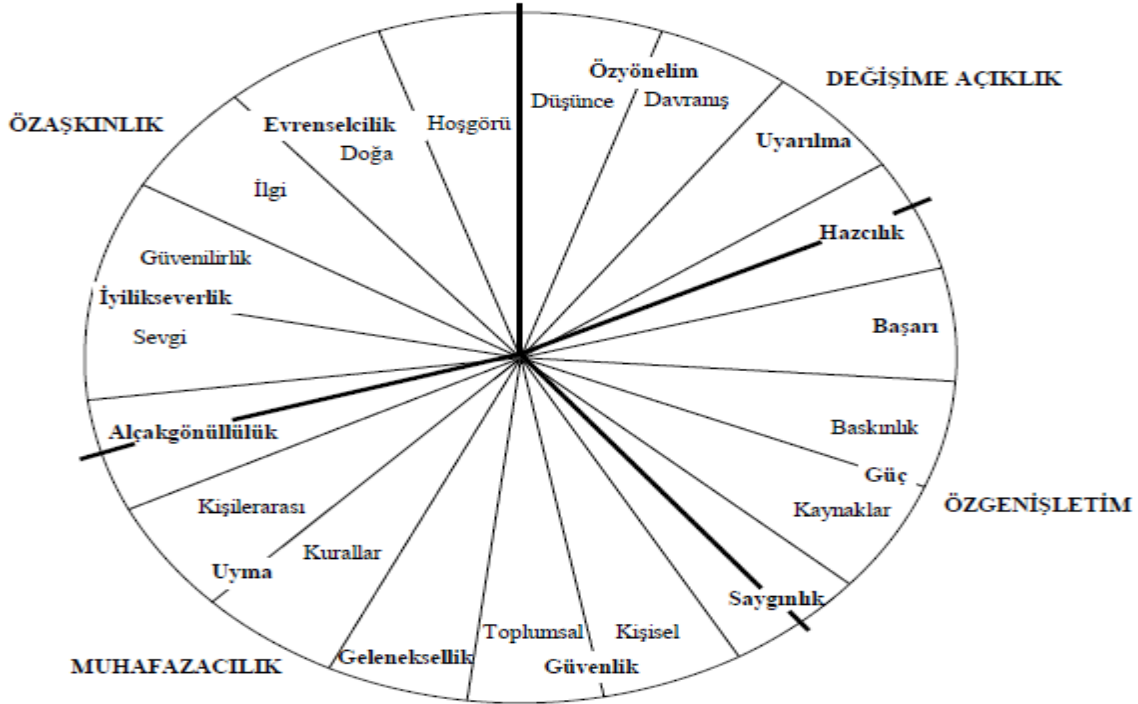
Rokeach Değer Sınıflaması: Değerler hem bireyin davranışlarını düzenleyen hem de diğer bireylerin davranışlarını değerlendiren bir mekanizmadır. *Amaç* değerler bireyin istediği, gaye edindiği değerlerdir, *araç* değerlere göre soyut, evrensel ve az değişime uğrayan bir yapıya sahiptir (Sesli, 2014). Rokeach'a göre amaç değerler hayatın anlamına ve gayesine hizmet eder, araç değerler ise eylemlerin iyi mi yoksa kötümü olduğuyula ilgilidir (Ağırkan, 2017). Rokeach'un sınıflamasında her iki değer grubunda da 18 tane değer bulunmaktadır (Rokeach, 1973; Akbaş'dan, 2004).

Tablo 3. Rokeach'a Göre Değer Sınıflaması

Amaç Değerler	Araç Değerler
Ailenin güvenliğini sağlama	Bağımsız olmak
Barışın olduğu bir dünyada yaşama	Affedici olmak
Başarılı olmak	Cesaretli olmak
Bilge olma	Dürüst olmak
Din açısından olgun olmak	Aydın olmak
Denk olmak	Bağnaz olmamak
Samimi dostluk kurma	Azimli olmak
Güzelliklerle dolu bir dünya	İtaat etmek
Coşkulu bir yaşama sahip olmak	Kontrolün kendisinde olması
Vicdanın rahat olması	Centilmen olmak
Özüne saygılı olmak	Kendini kontrol edebilme
Mutlu olmak	Mantıksal olmak
Samimi dostluk	Sevinçli olmak
Özgür olma	Şefkatli olmak
Dingin bir yaşam idame ettirme	Mesuliyet sahibi olmak
Toplum tarafından benimsenme	Pak olmak
Milli emniyet	Yardımcı olmayı sevmek
Haz	Üretken olmak

Kaynakça: Akbaş (2004).

Schwartz Değer Sınıflaması; Schwartz'a göre bireyin kendisi de dâhil diğer bireyleri ve davranışları değerlendirmek ve seçmek için kullanılan bir ölçüt olarak tanımlamıştır (Özensel, 2003). Schwartz yaptığı çalışmalar neticesinde; öncelikli değer bireyin davranışlarını nasıl etkiler? Öncelikli değer bireyin tercih edeceği davranışı nasıl etkiler?, Değer öncelikleri uluslara ve kültürlere göre farklı mıdır? Sorularına cevap bulmaya çalışmıştır (Özensel, 2003) .Schwartz bireylerin değer yönelimlerinin yapısını ve içerikleri araştırmak amacıyla Türkiye'de dâhil 60 tan fazla ülkede çalışmalar yapmış ve bir teori geliştirmiştir. Schwartz'a göre bireysel değerler ile kültürel değerleri birbirinden ayıran en büyük fark güdüsel olarak bir amacın olmasıdır (Kuşdil & Kağıtçıbaşı, 2000). Schwartz vd. (2012) Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 10 ülkede yaptıkları çalışmalar neticesinde değer çemberinde değişiklikler yapıp yeniden düzenlemişlerdir. Bu düzenlemeler neticesinde 19 değer tipi belirlemişlerdir. Birbirine uyum içinde olanlar değerler yakın, birbirine zıt olanlar değerler uzak, birbiriyle ilişkisi olmayan değerler ise ters alandırlar(Schwartz vd., 2012; Ağırkan'dan,2017).

Şekil 1. Schwartz Değer Çemberi (Ağırkan, 2017)

Schwartz değer çemberindeki 19 değer tipi temelde iki çatışma ekseninde yer almaktadır. “Özgenişletim, özaşkinlık” birinci çatışma ekseninde, “değişime açıklık ve muhafazacılık” ikinci çatışma eksenini meydana getirir. “Saygınlık, alçak gönüllülük ve hazcılık” değer tipleri kendilerinden önce ve kendilerinden sonraki iki boyuta da güdüsel olarak benzerlik gösterirler. Değer tipleri sıralanışlarına göre isimleri, temsil ettikleri boyut ve kavram olarak anlamları Tablo 4’te gösterilmiştir (Demirutku & Tekinay, 2016).

Tablo 4. Schwartz Değer Boyutları, Değerler ve Anlamları

Değer Boyutu	Değer Tipi	Kavramsal Anlam
Özgenişletim	Saygınlık	Toplum içindeki imajın devam etmesi ve aşağılanmaktan kaçınma sonucunda elde edilen emniyet ve kuvvet
	Efor-Kaynak	Topluma ait kaynakların ve maddiyatla elde edilen kaynakları kullanarak sahip olunan güç
	Efor-Baskın olma	İnsanlar üzerinde denetim kurarak kazanılan güç
	Muvaffakiyet	Toplumun belirlediği standartlara göre başarılı olma
Değişime Açıklık	Hazcılık	Zevk ve duyularla elde edilen doyum
	Uyarılma	Heyecanlı olma ve yeni olan ile farklı olanı arama
	Özyönelim-Davranış	Kişinin eylemlerine kendisinin karar vermesi hürriyeti
Özaşkinlık	Özyönelim-Düşünce	Kişinin sahip olduğu düşünce ve becerileri iletme hürriyeti
	Evrenselci olma-Tolerans	Kişinin kendi gibi olmayana kabul etmesi ve anlayışlı olması
	Evrenselci olma-Tabiat	Tabiat karşı zararların engellenmesi
	Evrenselci olma-Alaka	Eşitlikçi, adalet ve kişilerin muhafaza edilmesine bağlı kalma

İyilik yapmayı sevmek Güvenilirlik	Kişinin kendisini gruba ait üyelerin huzuruna adanmış olması
İyilik yapmayı sevmek-sevme Mütevazilik Uyumluluk-Kişilerarası	Kişinin kendisinin anlamsız olduğunu kabul etmesi Başka insanları rahatsız etme ve zarar vermekten uzak durma
Uyma-Kurallar	Kurallara, yasalara ve resmi olan yükümlülüklerle uyma
Muhafazacı olma	Kültürel, ailevi ve dini gelenekleri sürdürme ve koruma
Geleneksellik	Toplumsal güvenlik ve istikrar yönelimi
Güvenlik-Toplumsal	Bireyin yakın çevresinin güven içinde olması
Güvenlik-Kişisel	

Kaynakça: Demirutku ve Tekinay (2016)

Değerler ve Tutum İlişkisi

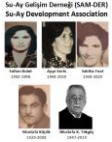
Değer ve tutumların aynı olmadığını söyleyen Rokeach (1969) değerlerin tek bir inancı temsil ettiğini, tutumların ise birden çok inancın organize şekli olduğunu ifade etmiştir. Tutumun odak noktası nesnelere ve objelerdir fakat değer nesne ve objelerin çok üstündedir. Tutum ve davranışların oluşmasında değerler etkilidir. Tutumlar ise pasif bir yapıdadırlar (Çalışkur, 2008). Tutum belirli obje ve durumu çevreleyen inançların organize olmuş halidir. Değer ise hususi bir durumu kapsar ve bir inancı temsil eder. Var olan bir değer obje ve durumun üstündedir, tutumun odak noktası obje ya da durumdur. Değerler bir standarttır fakat tutum standart değildir. Birey kabul edilmeyen değer, eylem biçimleri ve varoluşun son hali ile alakalı bildiği inançları kadar değere sahipken öte yandan dolaylı ya da doğrudan karşılaştığı durumların boyutuna göre de tutuma sahiptir. Değerler bireyin fitratı ve kognitif yapısında tutumlara nazaran daha merkez konumdadır ve bundan dolayı eylemlerin olduğu kadar tutumlarında belirleyicisi konumdadır. Değerlerin daha merkezi oluşu "tutumlar, değerlerin ifadesidir", "tutumlar değerlerin fonksiyonlarıdır" şeklinde ifade edilir. Değer tutuma nazaran daha etkin bir ifadedir, güdüleme ile daha çok irtibat halindedir (Demirhan, 2007). Bireyin yaşantıları sonucu oluşan tutumlar bir nesne ya da durumla karşılaşması sonucu olumlu ya da olumsuz tercihler yapmasına sebep olan zihinsel, eylemsel ve duyuşsal süreçlerdir (Akbaş, 2004). Değer ve Norm İlişkisi; Değerler ve normlar kültürlerin temel taşıdır ve bireylerin yaşadıkları toplumun kurallarına uygun davranmalarını sağlar. Değerler ve normlar arasındaki bu bütünleyici bağ "toplumsal bilinç" oluşmasını sağlamaktadır (Yazıcı, 2014). Değerler kişiselleştirilip içselleştirilmişken normlar bireyler için görüş birliğine varılmış ve dışı dönüktür (Demirhan 2007).

Sonuç ve Öneriler

Değerler doğumdan ölüme kadar geçen sürede dünyayı algılayışımızdan iş hayatımıza kadar birçok alanın temel taşlarındandır. Değerler insanların büyük bir kısmı tarafından kabul edilmiş ve paylaşılmış, hemfikir olunmuş ölçülerdir. Değerler ilgili toplumun kimliğini yansıtmaktadır. Toplumun varlığını sürdürebilmesi için geçmişteki değerleri günümüze aktarması, sahip olduğu değerleri gözeterek işlevini kaybetmiş değerlerin yerine yenisi koyması, mevcut değerlerini gelecek nesillere aktarmasıyla gerçekleşebilmektedir. Ayrıca yükseköğretim kurumlarında eğitim alan bu bireyler bir takım değerlerde edinmektedirler. Bireylerin ait oldukları toplumda hayatları idame ettirmelerinde değerler büyük öneme sahiptir. Özellikle gençlerin değer yönelimlerinin farklı kültürlerde nitel ve nicel araştırmalarla desteklenmesi önemli görülmektedir.

KAYNAKLAR

Ağırkan, M. (2017). *Üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan

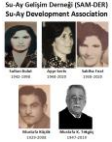
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademe de ki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*.7(3), 607-622.
- Aktürk, F. G. (2012) *Çocukta değerler eğitimi açısından Üzeyir Gündüz'ün eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Allport, G.W (1968). *Valeus and Our Youth'* Teaches College Record, Sy.63(1961), 211-219; The Person In Psychology, Boston.
- Ayan, K. (2016). *Değerler Eğitiminin İmkani*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kırıkkale.
- Aydın, A. (2005). *Dil Tarih Coğrafya Fakültesi öğrencilerinin değer hiyerarşileri ile ilahiyat fakültesi öğrencilerinin değer hiyerarşilerinin karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, M. (2011). Değerler işlevleri ve ahlak. *Değerler Eğitimi Dergisi*,7 (19), 39-45.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Etkililiği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul
- Baş, G., & Beyhan, Ö. (2012). Türkiyede değerler eğitimi konusunda lisansüstü tezlerin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(24),55 77.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çalışkur A. & Aslan, A.E. (2013). Rokeach Değerler Envanteri Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 16(29),81-105.
- Çalışkur, E. A. (2008). *Üniversite öğrencilerinin yaşam değerleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi,
- Çınar, A. (2006). Modern zamanların değer arayışı: varlık-bilgi-değer birliğinin önemi. *Değerler Eğitimi Dergisi*,4 (11),53-68.
- Çimen, Ö.F. (2021). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları ile değer yönelimleri ilişkisi. Lefke Avrupa Üniversitesi, KKTC.
- Çimen, Ö. F., & Serin, N. B. (2021). University students' attitudes towards gender roles predicting their value orientation. *Participatory Educational Research*, 8(4), 171-185.
- Demirhan İ. C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Demirutku, K., & Tekinay, S. (2016). Beşeri değerler ile devamsızlık tutumları ve gerekçeleri arasındaki ilişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Dergisi*, 31(3), 505-520.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitimini insani değerler ölçeği ile sınanması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: *Degerler Eğitim Dergisi*, 1 (4), 55-72.
- Fichter, J. (2011). *Sosyoloji Nedir?* (Çev. Çelebi, N.), Ankara: Anı Yayınları.
- Gürkan H., Çamlıyer H., & Saracaloğlu, A.S. (2000). *Beden eğitimi öğretmen adaylarının değerler sistemi*. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi,1, 35-52
- Gül, R. (2013). *Bir değer eğitimi olarak ilköğretim döneminde doğruluk eğitimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tezi. Hitit Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çorum.
- Günay, M. (2003). *Hermeneutik felsefe açısından bilgi-değer ilişkisi*. Bilgi Değer Sempozyumu. (Ed:Ş.Yalçın). Ankara: Vadi Yayınları.
- Güngör E. (1993). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: Değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6 (18), 4-10.

- Kılıç S., Yıldız Akyol, E., & Yoncalık O. (2018). Üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ve farkındalıklarının mutluluk düzeylerini yordaması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 6(1), 49-60.
- Kohlberg, L. (1969). *Stage and sequence: the cognitive-developmental approach to socialization*. In D.A. Goslin (Ed). *Handbook of socialization Theory and Research*, 347-480. Chicago: R. Menally.
- Kuşdil, M. E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 59-76.
- Mehmedoğlu A.U. (2006). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri ve dindarlık-değer ilişkisi. *M.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30, 133-167
- Michaelis, U. J. (1988). *Social Studies for Children (A Guide to Basic Instruction)*. (Ninth Edition) New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Okumuş, E. (2010). Toplum ve ahlak eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18), 28-32.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3):217-239.
- Rokeach, M. (1969). *Beliefs, attitudes, and values*. San Francisco: JosseyBass Inc. Publishers.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: giresun eğitim fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10)73-88.
- Schwartz, S.H., & Bilsky, W. (1994). Values and personality. *European Journal of Personality*, 8, 163-181.
- Sesli, Ç. (2014). *ortaöğretim öğrencilerinin özerklik düzeyleri ile değer yönelimleri ve kendini ayarlama düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sesli, Ç. ve Demir Başaran, S. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin değer yönelimleri ve özerklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(34), 238-258.
- Taşkın, Y.O. (2012). *Öğretmen Adaylarının Değer Yönelimleri İle Akademik Motivasyonları Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Çanakkale.
- Tillich, P. (1960). *Love, power and justice: Ontological analyses and ethical applications*, New York: Oxford University Press.
- Uncu, Ü. (2008). *Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Değer Yönelimlerinin Çok Boyutlu Olarak İncelenmesi (İstanbul İli Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- Uyar Y. (2007). *Türkçe öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Gazi Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ünal, C. (1981). *Genel tutumların veya değerlerin psikolojisi üzerine bir araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Weber, M. (1983). *Post-testan ahlaki ve kapitalizmin ruhu*, (Çev: Z. Aruoba), İstanbul: Hill Yayınları.
- Yalmanlı, S. (2009). *Öğretmen Adaylarının Değer Yönelimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Zonguldak.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitime genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (1), 209-223.

EXTENDED ABSTRACT

It is the most effective reaction method that directs the behavior of the individual in the face of events and facts in his/her social life, uses value judgments to make decisions while directing the behavior, and enables the individual's feelings, thoughts and actions to be positive or negative by being influenced by the attitudes and values while evaluating the events and facts. Values and attitudes are closely related. Because our attitudes towards events are effective in solving behavioral problems. It is the values that the individual has gained or has in the situation that causes these attitudes to occur. Cognitive, affective and behavioral effects are observed when attitudes are transformed into behaviors. Values are more central than attitudes. Values, this aspect, have a structure that determines the behaviors and attitudes of the individual. What is good and bad in a society, the forms of thought and behavior that should be shaped within the framework of values. This aspect of values works as a mechanism of social control and reward. Just as every society has a culture, every society has a value. While some values differ between societies, some values may be adopted by most societies. Values act as pillars that enable the society to stand, and they are the branch on which individuals cling. In order to obtain information about the structure of a society, it is necessary to know what the institutions of the society, social processes and roles in society mean. They gain meaning through values.

Therefore, while trying to understand the structures of societies, first of all, the value judgments of that society should be taken into consideration. That is why sociology attaches great importance to the study of values. The whole of the social relations of a community constitutes the social life. In order to maintain social life, people create behaviors adopted by each individual and create a specific structure that belongs to that society. An individual has to adapt to the society of which he is a member. Social life occurs when the individual obeys the rules determined by the society. It is possible for the individual to adapt to the society and to have positive relations with other individuals in the society with some values and norms. Values are the rules that help the individual's behavior to be consistent, to direct those behaviors, and to shape his personality and character. In short, the values that an individual prefers determine their behavior. Values, defined as the main principles that shape human life, are the only factors affecting cognitive processes and play a key role in individual and social interactions. Humans give meaning to the world, perceive and define it with their biological, psychological and social structure and personal perception. The factor that shapes this perception of man and distinguishes it from the perception of other people around him is values. Values are important to cultures. Because it affects what people choose and how they change and develop the social structure. Culture and values are interrelated. There is also an interaction between culture and globalization. With globalization, there have been changes in values, and there have been social changes. Values are the cornerstones of many areas, from our perception of the world from birth to death, to our business life. Values are accepted and shared and agreed measures by the majority of people. Values reflect the identity of the relevant society. In order for society to survive, it is possible to transfer the values from the past to the present, to replace the value that has lost its function by considering the values it has, and to transfer the existing values to the future generations. In addition, these individuals who receive education in higher education institutions acquire certain values. Values are of great importance for individuals to maintain their lives in the society they belong to.

ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNDE ETİK DIŞI DAVRANIŞLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

SECONDARY SCHOOL TEACHERS' VIEWS ON UNETHICAL BEHAVIORS IN THE TEACHING PROFESSION

İlknur KAŞIKCI YAVUZ

Uzman Öğretmen, MEB İngilizce Öğretmeni, Çanakkale, Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1828-4545>

Ilknurky78@gmail.com

Nejat İRA

Prof.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2271-9353>

nejat.ira@gmail.com

Received: June 29, 2023

Accepted: December 14, 2023

Published: December 31, 2022

Suggested Citation:

Kaşıkcı Yavuz, İ., K., & İra, N. (21023). Ortaokul öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğinde etik dışı davranışlara ilişkin görüşleri. *International Journal of Su-Ay Development Association (IJOSDA)*, 2(2), 55-73.

Copyright © 2023 by author(s). This is an open access article under the [CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Öz

Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğinde etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerinin tespitini yapmak ve öğretmenlerin etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu çalışmada, öğretmenlerin etik dışı davranışlarına ilişkin gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yapılan çalışmalar incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseninde tasarlanmıştır. Olgubilim deseni farkında olunan ancak hakkında geniş bir bilgiye sahip olunmayan bir olay, deneyim, algı, yönelim, kavram ya da durum olarak söylenebilir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlenme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Fen Bilimleri, İngilizce, Matematik, Müzik, Sosyal Bilgiler, Rehberlik, Beden Eğitimi ve Türkçe öğretmenlerinden her alandan en az 1 öğretmen olacak şekilde Çanakkale merkez ilçede MEB'e bağlı ortaokullarda görev yapmakta olan toplam 10 ortaokul öğretmeninden oluşmaktadır. Veriler yarı-yapılandırılmış görüşmeler aracılığı ile katılımcılarla yüz yüze görüşülerek toplanmış ve betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Betimsel analiz; katılımcılardan nitel yöntemle dayalı yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen verilerin (katılımcıların ifadeleri, yazdıkları veya dokümanların içeriği), orijinal haline sadık kalarak, doğrudan alıntılar yaparak betimsel bir yaklaşımla aktarılmasıdır (Kümbetoğlu, 2005). Çalışma sonucunda öğretmenlerin etik dışı davranışları mesleğin statüsünü zedeleyen, etkili öğretmenlik yapabilmeyi engelleyen bir öge olarak gördükleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Terimler: Etik, öğretmenlik meslek etiği, öğretmenlikte etik dışı davranışlar, öğretmen görüşleri.

Abstract

The aim of this research is to determine the opinions of secondary school teachers about unethical behavior in the teaching profession and to determine the opinions of teachers about unethical behavior. In this study, studies conducted both at home and abroad regarding the unethical behavior of teachers were examined. The research was designed in the phenomenology pattern, which is one of the qualitative research patterns. A phenomenological pattern can be said as an event, experience, perception, orientation, concept or situation that is aware of but does not have extensive knowledge about (Yıldırım & Şimşek, 2021). The maximum variation sampling method was used as one of the purposeful sampling methods when determining the study group of the research. The study group is consisted of 10 teachers that are Turkish, Mathematics, Religious and Moral, Music, Physical Education, Social Studies, Foreign Language, Guidance Counselor and Science branches who are still working at secondary schools which are affiliated to Ministry of National Education in the central district of Çanakkale. The data were collected by face-to-face interviews on a voluntary basis from teachers working in public secondary schools in Çanakkale city center and in different branches using a semi-structured interview form. The collected data were analyzed by descriptive analysis method. Descriptive analysis is the transfer of data obtained from participants by semi-structured interview technique based on qualitative method (statements of participants, written documents or content of documents) with a descriptive approach by making direct quotations, being faithful to the original state exactly as it is (Kümbetoğlu, 2005). As a result of the study, it has been revealed that teachers consider unethical behavior as an element that damages the status of the profession and prevents effective teaching.

Keywords: ethics, ethics of teaching profession, unethical behaviors in teaching, opinions of teachers.

GİRİŞ

Etik sözcüğü, Yunanca “ethos” kelimesinden türetilmiştir. Bu kelime Türkçe; “karakter”, “adet”, “usul” veya “gelenek” anlamına gelen bir sözcüktür. Ethos’tan türetilen “ethics” kavramı da, ulaşılmak istenen ve soyut olana işaret ederek, ahlak kurallarının ve değerlerin incelenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır (Aydın, 2021). Türk Dil Kurumu sözlüğüne bakıldığında etik; farklı meslek grupları arasında kişilerin uyması veya yapmaması gereken davranışlar bütünü olarak açıklanmıştır. İnal’a (1996) göre ise etik; insanların hem kendileriyle hem de toplumla olan ilişkilerinin temelini oluşturan değerleri, normları, kuralları, doğru-yanlış ya da iyi kötü gibi kavramları ahlaksal yönden araştıran bir felsefe disiplini (İnal, 1996’dan aktaran Pehlivan, 1998). Etik, etik kurallar ve ilkeler, meslek etiği ve öğretmenlik meslek etiği gibi, toplumu oluşturan insanları yakından ilgilendiren bu konular, günümüz insanının ilgisini daha fazla çekmekte ve bu konuda araştırmalar da daha fazla yapılmaktadır. Alan yazında özellikle etik, meslek etiği, sosyal alanda etik, tıp etiği, adalet etiği, basın etiği, öğretmenlik meslek etiği, eğitim öğretimde etik, yönetim etiği, etik liderlik alanlarında yapılmış birçok çalışma vardır. Çünkü sosyal yaşamın ve meslek yaşamının düzenlenmesi, doğru işleyebilmesi ve istenen verimin alınabilmesinin etik ilke ve kuralların yeterince anlaşılıp içselleştirilmesine ve doğru uygulanmasına bağlı olduğu kanaati yaygındır. Meslek etiği, belirli bir meslek zümresinin, meslekle ilgili olarak oluşturup, muhafaza ettiği; meslek üyelerinin uymakla yükümlü olduğu, onları meslek gerekliliklerine uygun bir şekilde davranmaya zorlayan; kişisel dürtülerini kontrol altına alan; mesleki yetersizliği olan ve meslekle ilgili ilkeleri benimsememiş üyeleri meslekten uzaklaştıran; mesleğin gerektirdiği meslek içi rekabeti düzenleyen ve çalışma ideallerine sahip çıkmayı amaçlayan mesleki ilkelerin tümü olarak ifade edilmektedir (Aydın, 1998). Bir toplumun etik ilke ve değerlerini nesilden nesile aktaran en önemli kişiler öğretmenlerdir. Öğretilen bilginin ve becerinin öğrenciler tarafından toplum yararına kullanmaları esastır. Bu noktada öğretmenlerin içinde buldukları toplumun değerlerini bilerek öğrencileri iyiye ve doğruya yönlendirebilen etik lider olmaları beklenmektedir (Kaya, 2014). Etik ilke ve kurallar toplumun her kesiminde, her meslek grubunda çok önemlidir ama öğretmenlik mesleğine gelince bir öğretmenin etik ilke ve kurallar çerçevesinde mesleğini yapması ve hatta sosyal yaşamında da bu ilke ve kurallarla hareket etmesi diğer mesleklere göre iki kat, hatta üç kat daha önemlidir. Cevizci’ye (2013) göre öğretmenlik meslek etiği, öğretmenlerin eğitmek ve öğretmekle sorumlu olduğu öğrenci ya da bireylere karşı işlerini yaparken evrensel ilke ve kurallara uygun davranışlarıyla ilgili ahlaki yükümlülüklerini ve yine işlerini yaparken öğrencilerin gerçek ihtiyaç ve çıkarlarına uygun düşecek şekilde davranmalarını sağlayan kural, ilke ve değerleri içermektedir. Bir öğretmenin öğrencilere örnek olabilecek etik ilke ve kuralları benimsemiş ve davranışlarına yerleştirmiş olması o toplum için önemlidir. Dolayısıyla bu konuda araştırmaların yapılması büyük önem arz etmektedir. Araştırmada, eğitim ve etik, meslek etiği, öğretmenlik mesleği etiği, öğretmenlik mesleğinde etik dışı davranışlar ve öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinde etik dışı davranışlara bakış açıları nedir gibi sorulara cevap aranmaktadır. Bu düşünceden hareketle bu çalışmada, farklı branşlarda, farklı yaş, kıdem ve cinsiyette öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinde etik dışı davranışlara ilişkin görüşleri üzerinde incelemelerde bulunulmuştur. Bu araştırmanın amacı ortaokul öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğinde etik dışı buldukları davranışların tespitini yapmak ve öğretmenlerin etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu araştırmadan elde edilecek sonuçların, öğretmenler için etik davranış algılarının ortaya konmasına ve öğretmenlerin etik dışı davranışlara bakış açılarının belirlenmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ayrıca elde edilen sonuçların, bu konuda çalışma ve araştırma yapacak olan araştırmacılara yararlı bir kaynak olabileceğine inanılmaktadır. Konuyla ilgili yeni tartışma ve bakış açısı olanaklarına yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle eğitim ve öğretime katkı sağlayacak bir araştırma ortaya konması amaçlanmaktadır.

Problem Cümlesi

Eğitim ve etikle ilgili olarak, meslek etiği, öğretmenlik mesleği etiği, öğretmenlik mesleğinde karşılaşılan etik dışı davranışlar ve öğretmenlerin bu tür davranışlara yönelik bakış açıları nelerdir?

Alt Problemler

Bu araştırmada genel olarak, ortaokul öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğinde etik dışı buldukları davranışların belirlenmesi ve etik dışı davranışların öğretmen-öğrenci, öğretmen-veli, öğretmen-meslektaş, öğretmen-okul yönetimi ve öğretmen-toplum ilişkilerini nasıl etkilediği ile ilgili görüşlerinin neler olduğunun ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için araştırmada alt amaçlar ve hipotezler geliştirilmiştir.

1. Öğretmenlik mesleğine ilişkin etik ilke ve kurallar nelerdir?
2. Etkili öğretmenlik için mesleğe özgü etik ilke ve kurallar gerekli midir? Niçin?
3. Öğretmenlik mesleği açısından etik ilke ve kurallar önemli midir? Niçin? 4. Öğretmen görüşlerine göre öğretmenlik mesleğinde;
 - a) topluma yönelik etik dışı davranışlar,
 - b) velilere yönelik etik dışı davranışlar,
 - c) öğrenciye yönelik etik dışı davranışlar,
 - d) mesleki gelişime yönelik etik dışı davranışlar,
 - e) meslektaşlara yönelik etik dışı davranışlar, nelerdir?
5. Öğretmenlerin gösterdikleri etik dışı davranışlar;
 - a) Öğretmenlerin öğrencileriyle ilişkilerini nasıl etkiler/etkilemektedir?
 - b) Öğretmenlerin velilerle ilişkilerini nasıl etkiler/etkilemektedir?
 - c) Öğretmenlerin meslektaşlarıyla ilişkilerini nasıl etkiler/etkilemektedir?
 - d) Öğretmenlerin okul yönetimiyle ilişkilerini nasıl etkiler/etkilemektedir?
 - e) Öğretmenlerin toplumla ilişkilerini nasıl etkiler/etkilemektedir?

Bu belirlenen alt problemlere cevap ve çözüm önerileri aranmaktadır. Sonuçlar bilimsel yöntemlerle ortaya konmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

MEB'e bağlı ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinde etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerini belirlemeye çalışan bu araştırma nitel bir araştırmadır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2021)'e göre nitel araştırmaların yedi özelliğinden bahsetmek mümkündür: 1. Doğal ortama duyarlılık; yani araştırmanın konusunu oluşturan problemin, içinde bulunduğu doğal ortamda incelenmesi. 2. Araştırmacının katılımcı rolü; yani nitel araştırmacı kendisi şahsen araştırmaya konu olan kişilerle bizzat görüşmelerini yapan ve gerektiğinde bu kişilerin deneyimlerine ortak olan, araştırma konusuyla ilgili kazandığı bakış açısını ve deneyimleri toplanan verilerin analizinde kullanan kişidir. 3. Bütüncül yaklaşım; yani konuyla ilgili değişkenlerin tek başına anlamlı olmadığı, her değişkenin konuyla ilgili diğer değişkenlerden etkilendiği ve bunların bir araya geldiği durumda ilgili değişkene gerçek anlamı kazandırdığının varsayılmasıdır. 4. Algıların ortaya konması; yani araştırmaya katılan kişiler önemli veri kaynağı olarak görülür ve bu araştırmaya katılan kişilerin dış dünyayı nasıl gördüklerini ve nasıl yorumladıklarını anlamak amacıyla onlarla konuşulur veya gözlem yapılır. 5. Araştırma deseninde esneklik; yani birçok farklı yöntem bir arada kullanılabilir. Burada amaç problem durumunun daha ayrıntılı incelenebilmesi ve çözüm önerilerinin ortaya konabilmesidir. 6. Tümevarımcı analiz; yani araştırmacı topladığı verileri göz önüne alarak araştırdığı konuya dair temel temaları ortaya çıkarma, topladığı verileri anlamlı bir yapıya kavuşturma yani bu verilerden yola çıkarak bir sanı (kuram) oluşturma gayreti gösterir (Glaser ve Strauss, 1967). 7. Nitel veri; yani araştırılan konu ile ilgili okuyucuya betimsel ve gerçekçi bir veri sunar. Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden olgubilim araştırma deseninde tasarlanmıştır. Olgubilim deseni farkında olunan ancak hakkında geniş bir bilgiye sahip olunmayan bir olay, deneyim, algı, yönelim, kavram ya da durum olarak söylenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu araştırmada incelenen olgu öğretmenlerin meslekleriyle ilgili etik dışı davranışlara yönelik görüşleridir. Başka bir deyişle, bir olgu olarak "öğretmenlerin etik dışı davranışlara ilişkin

yaklaşımları” ortaokul öğretmenlerinin görüşleri alınarak ve deneyimleri incelenerek ortaya konmuştur. Çalışma bu olguyla ilgili olarak öğretmen deneyimlerini, algılarını ve öğretmenlerin bu konuyla ilgili düşüncelerini içermektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmış olan araştırmanın verilerinin analizinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmış ve katılımcıların söylediklerine olduğu gibi çalışmada yer verilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemesinde amaç, çalışma grubunu olabildiğince küçük tutmak ve bu grupla çalışılan probleme muhatap olabilecek kişilerin çeşitliliğini maksimum derecede ortaya koymaktır. Ayrıca bu yöntemde çeşitliliği sağlamaktaki amaç sadece genel sonuçlara ulaşmak değildir, bunun aksine çeşitlilik gösteren örneklemeler arasında herhangi bir benzer ya da paylaşılan bulgu olup olmadığını ortaya koymaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu sebeple araştırmaya katılacak olan öğretmenlerin belirlenmesi sırasında öğretmenlerin farklı branşlarda, kıdemlerde, mezuniyet türünde ve cinsiyetlerde olmalarına dikkat edilmiştir. Bu bilginin ışığında Çanakkale Merkez ilçede bir devlet okulunda ortaokul kademesinde görev yapmakta olan farklı branşlardan, kıdemlerden ve cinsiyetten öğretmenler gönüllük esasına dayanarak çalışma grubuna dahil edilmiştir. Tablo 1 çalışma grubundaki öğretmenleri ve onların branş, cinsiyet, yaş, kıdem, eğitim durumu gibi kişisel bilgilerini içermektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubu.

Çalışma Grubu Kodu	Branş	Cinsiyet	Yaş	Kıdem Yılı	Eğitim Durumu
Ö1	Sosyal Bilgiler	Erkek	45	23	Lisans
Ö2	Müzik	Erkek	48	25	Lisans
Ö3	Türkçe	Erkek	42	18	Lisans
Ö4	Fen Bilimleri	Kadın	41	17	Doktora
Ö5	Rehberlik	Erkek	42	18	Yüksek Lisans
Ö6	Türkçe	Erkek	54	27	Lisans
Ö7	Matematik	Kadın	41	17	Yüksek Lisans
Ö8	İngilizce	Kadın	29	8	Lisans
Ö9	Beden Eğitimi	Erkek	56	32	Lisans
Ö10	Din Kültürü	Kadın	53	30	Lisans

Tablo 1’de görüldüğü üzere çalışma grubu, farklı branşlarda halen öğretmenlik yapmakta olan, kıdemleri 8 ile 30 yıl arasında değişen 10 (4 kadın, 6 erkek) ortaokul öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışma grubundaki bir öğretmen doktora yapmış, iki öğretmen yüksek lisans mezunu, diğerleri ise lisans mezunudur. Çalışma grubundaki öğretmenlerin branşları ise Türkçe, İngilizce, Beden Eğitimi, Din Kültürü, Rehberlik, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen Bilimleri ve Müziktir. Çalışma grubuna katılan öğretmenler Tablo 1’deki gibi Ö1, Ö2, Ö3, ..., Ö10 olarak kodlanmış ve bulgular açıklanırken verilen alıntılar bu kodlar esas alınarak yapılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinde etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerini almak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, araştırmacı çalışmasına konu olan problemi ortaya koyabilmek ve bu probleme açıklık getirebilmek için, katılımcıya görüşme sırasında sorulacak soruları ve konuları önceden hazırlar (Patton, 2015). Ancak, yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacı, o sorulara katı bir şekilde bağlı kalmak zorunda değildir. Görüşme sırasında araştırılan konuya açıklık getirebilmek ve daha fazla bilgi alabilmek adına, katılımcıya fazladan sorular sorabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu da araştırmacıya, görüşme formu hazırlanırken fark edilmemiş konu ve başlıklar hakkında da veri

toplayabilmesine olanak sağlar. Bununla beraber yarı yapılandırılmış görüşmeler, katılımcının kişisel bakış açılarının ve algılarının ortaya çıkmasını sağlarken amaçtan uzaklaşılmasına müsaade etmezler (Patton, 2015). Bunun için veri toplama aracı olarak 8 tane ana, 5 tane de alt olmak üzere 13 açık uçlu soru oluşturulmuştur. Araştırmanın amacına uygun görüşme sorularını hazırlayabilmek için öncelikle alanyazın taranmıştır. Bu bilgiler ışığında hazırlanan sorular konunun uzmanı kişilerin de görüşü alınarak gerekli düzeltmeler ve eklemeler yapılmış ve görüşme esnasında sorulan sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formunun MEB'e bağlı ortaokullardaki öğretmenlerle uygulanabilmesi için Çanakkale Milli Eğitim Müdürlüğünün gerekli izinler alınmıştır.

Geçerliliği ve Güvenirliği

Nitel araştırma deseninde olan bu çalışmada geçerliliğin kanıtlarından biri katılımcılarla yüz yüze yapılan görüşmelerden doğrudan alıntılarının yapılmış olmasıdır. Ayrıca ulaşılan bulgular konusunda katılımcı ve meslektaşların onayı alınarak geçerlilik sağlanmıştır. Araştırmanın dış geçerliliğini görüşmelerin rastgele seçilmiş, araştırılan konuyla alakalı kişilerle yapılması ve alınan görüşlerin birbiriyle tutarlı olması sağlamaktadır. Elde edilen orijinal verilerin saklı tutulması, araştırma sürecinin şeffaf bir şekilde yürütülmesi, araştırma elde edilen verilerin araştırmacının 21 yıldır bu meslekte olup, çalıştığı süre boyunca gözlemlediği veya tanık olduğu deneyimlerle uyumlu olması nitel araştırmada güvenilirlik ölçütlerini (Şimşek ve Yıldırım, 2021) karşılamaktadır.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Bu araştırmanın verileri, MEB'e bağlı ortaokullarda görev yapan, farklı branşlarda 10 öğretmenle birebir yüz yüze görüşme yapılarak elde edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak nitel yöntemlerde kullanılan ve araştırmacıya veri toplamada esneklik sağlayan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler Covid-19 tedbirlerine uyularak, eğitimi aksatmadan katılımcının uygun olduğu yer ve zamanda yapılmıştır. Yapılan görüşmelerin tamamı katılımcının rızası alınarak ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmış ve bunların sadece bu bilimsel çalışmada kullanılacağı ve üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Olası bir aksilik durumu içinse ikinci bir ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Yapılan görüşmelerle elde edilen veriler araştırmacı tarafından tek tek dinlenerek word dosyası şeklinde bilgisayar ortamında yazılmıştır. Ses kayıtları ve bilgisayar dökümleri birkaç kez gözden geçirilmiştir. Bundan sonra toplanan veriler betimsel analiz yöntemine göre analiz edilmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımına uygun olarak, görüşme formunda yer alan sorular dikkate alınarak katılımcıların görüşlerini net bir biçimde yansıtabilmek için doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Yapılan betimsel analiz, öğretmenlerin etik ilke ve kurallar konusundaki düşüncesinden yola çıkarak öğretmenlerin gözünden öğretmenlik mesleğinde etik dışı davranışların neler olduğunun ortaya konması, öğretmenlik mesleğindeki etik dışı davranışların eğitim paydaşlarıyla (meslektaş, veli, öğrenci, okul yönetimi, toplum gibi) ilişkileri nasıl etkilediği konuları dikkate alınarak analiz edilmiştir. Görüşme sırasında veriler bu kavramsal çerçeveye uygun olarak toplanmıştır. Bu tematik çerçeve kapsamında okunan ve düzenlenen verilerden, katılımcıların çoğunluğu tarafından önemli görülenler bir araya getirilmiştir ve raporlarken kullanılacak olan alıntılar da seçilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak adına doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

BULGULAR

Bu araştırmada bulgular, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla, katılımcılarla birebir yapılmış görüşmeler sonucu elde edilen veriler betimsel yöntem kullanılarak analiz edilip sunulmuştur.

Araştırmaya Katılan Katılımcıların İnsan İlişkileri Açısından “Etik ya da Etik Davranış” Kavramını Tanımlamaları ile İlgili Bulgular

Katılımcıların tanımlarına bakıldığında, çoğunun etik davranış kavramını toplum yaşamını düzenleyen, evrensel olan, doğru davranış sergilemeyi gerektiren, ahlak kurallarını da içeren, yazılı olmayan kurallar olarak tanımladıkları söylenebilir. Bununla ilgili yedi öğretmenin görüşleri şöyledir:

Ö6:Öncelikle iyi bir insan olabilmek, doğru davranış gösterebilmektir. Adil, tarafsız, dürüst, hesap verebilir olmak, kişisel menfaatlerden çok ülkenin ve toplumun çıkarlarına öncelik verebilmektir. Ö4: Bence etik davranışlar insanları doğru davranışlarda bulunması ve doğru bir insan olmasıdır.

Ö3: ...İnsan ilişkileri açısından etik davranış, normal sosyal davranış kuralları içerisinde ona dahil olmayan, yani yazılı olmayan kurallar olarak düşünüyorum... Yani yaptıkları işte ayrıntılar diyebiliriz bence. Etik kurallar için böyle söyleyebiliriz.

Ö5: İnsan ilişkileri açısından etik evrensel ahlak kurallarına göre toplum düzenindeki toplum düzenine işlemiş olan kuralların yaşantımıza yansımaları olarak tanımlayabilirim. Doğru olan davranışların tabiki, bu evrensel ahlak kurallarında görgü kuralları, ahlak kuralları, sosyal davranış kuralları hepsini bir bütün olarak doğru olan davranışların genel yaşantımıza ilişkilerimize yansımaları olarak tanımlayabilirim.

Ö2: ... Etik davranış objektif, tarafsız, yanlı olmayan mesleğini layıkıyla yapmak, bununla ilgili kurallara uymak diye genel bir tanım çizebilirim.

Ö9: İnsan ilişkileri açısından etik ya da etik davranış dediğimiz zaman, insan davranışlarını temel alan ahlaksal davranışların yani insanların arasında ilişkileri belirleyen, olması gereken davranış biçimlerini anlıyoruz.

Ö8: Etik davranış, etik davranışlar insanlar arasındaki, toplumda, yaşadığımız toplumda bizim nasıl yaşamamız gerektiğini bize öğreten, yazılı olmayan kurallar olarak düşünüyorum etik davranışları.

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Etik İlke ve Kurallara İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre, öğretmenlik mesleğine ilişkin etik ilke ve kuralların başında “adalet, tarafsızlık, eşit davranma, ayırım yapmama” kavramlarının sıklıkla ifade edildiği görülmektedir. Bunun yanında öğrencilerin bireysel farklılıklarının anlaşılması, öğrencilerle empati kurulması, öğrenciyle ilgili sınırların saklanması, derse zamanında girip çıkılması, ders saatinin verimli kullanılması konuları da ifade edilmektedir. Katılımcılardan sadece Ö1, zaman içinde mesleğe özgü etik ilkelerin değişiklik gösterdiğini, buna örnek olarak da öğrenciye şiddetin eskiden kabul gördüğünü ama günümüzde tamamen etik dışı bir davranış olduğunu söylemektedir. Bu konuyla ilgili yedi öğretmenin görüşleri şöyledir:

Ö8: ... Mesela derse zamanında gelmek, öğrencileri birbirinden ayırmamak, işte herhangi bir sosyoekonomik her ne olursa olsun, farklılıklara rağmen hepsinin eşit olduğunu bilmek. Onun dışında bireysel farklılıklar olabileceğini, onu göre davranmamız gerektiğini bilmek...

Ö7: Öğretmenlik mesleğine ilişkin etik kurallar, derse zamanında girme olabilir, öğrencilerine ve arkadaşlarına dürüst olabilme olabilir, işiyle ilgili konularda tarafsız davranabilme, ikilemlerde bu tarafsızlığı koruyabilme, herkesle özeli, öğrenciyle ilgili özeli paylaşmama, gizlilik bu konuda esas diye düşünüyorum. Başka şu an aklıma gelen yok.

Ö10: Mesleğini iyi yapmak, öğrenciler arasında ayırım yapmamak, özellikle mesleğinin hakkını vermek, zamanı iyi kullanmak geç kalmamak, ne bilim o erken verilen süresinden eksik ders işlememek, mesleğini kötüye kullanmamak...

Ö6: Mesleki yeterlilik, etkililik, güvenilir olma, her öğrenciye eşit davranma, imkan ve fırsatlar sunma, olumlu davranışları teşvik etme, rol model olma, bireysel farklılıkları göz önünde bulundurma, entelektüel birikime sahip olma, teknolojiyi toplum yararına kullanma, söylem ve eylem tutarlılığı gösterebilme, öğrencilerin kendini gerçekleştirme imkan sağlama, fiziksel ve psikolojik şiddete başvurmama ve empati kurabilme olarak sıralayabilirim.

Ö4: Öğretmenlikte etik ilke ve kurallar; sevgi ve saygı içeren davranışlar sergilemelidir öğretmenler öğrencilerine karşı. Onlara karşı adil olmalıdır, eşit davranmalıdır bütün öğrencilerine, onlara iyi bir örnek model olmalıdır davranışlarıyla, sorunları olduğu zaman onların sorunlarına eğilebilmelidir, onlarla ilgilenmelidir ve bu öğretmenlikle paylaştığı sorunları başka öğrencilerle ya da gerek duymadığı durumlarda başkasıyla paylaşmamalıdır ya da öğrenci bunu bilmemelidir böyle bir durumda.

Ö1: Öğretmenlik mesleğine ilişkin etik ilke ve kurallar, yani başladığımız zamandan itibaren çok değişti bunlar. Bi kere, bi kere en etik olmayan şey çocuğu sevmemek bence. Ona değer vermemek, empati kuramamak, neler yaşadığını düşünmemek, bana ne, beni ilgilendirmez tavrında normal, evrak memuru zihniyetinde olmak etik dışı davranışların temelinde yatan şeyler. Bir de karşıdaki kişi savunmasız olduğu için kendi eksiklerini karşıdaki kişiye baskı kurarak ortadan kaldırmaya çalışmak

ya da devamlı saldırı pozisyonunda kendi açıklarını kapatmaya yönelik davranışlar sergilemek, onlar da etik dışı davranışlar olarak kabul edilebilir.

Araştırmacı: Geçmişle bugün arasında etik kurallar değişti derken, bir örnekle açıklar mısınız? Geçmişte dayağa daha çok tolerans vardı, şiddet konusunda bugün artık tamamen etik dışı davranış olarak kabul ediliyor, doğrusu da bu...

Ö5: ...Öğretmenlik mesleğine ilişkin etik ilke ve kurallar eşitlik ilkesi olabilir, adalet ilkesi olabilir, saygı ilkesi olabilir, anlayış ilkesi olabilir, mesleğimizi profesyonel bir şekilde yapma ilkesi olabilir, tarfsızlık ilkesi olabilir, öğrencilerimize bu temel ilkeler çerçevesinde yaklaşabiliriz. Mesela adalet ilişkisi içinde öğrencilerimize yaklaşmalıyız. Mesela sınıf içinde ya da okul içi uygulamalarda dersleri, notları iyi diye bir öğrenciyi daha samimi yaklaşım, notları daha düşük olan bir öğrenciyi işte biraz daha mesafeli yaklaşmamalıyız. Yani örnek olarak bunu verebilirim.

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Etkili Öğretmenlik İçin Mesleğe Özgü Etik İlke ve Kuralların Gerekliliğiyle İlgili Düşünceleri ile İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan tüm katılımcılar etkili öğretmenlik için mesleğe özgü etik ilke ve kuralların gerekli olduğunu söylemişlerdir. Aksi takdirde öğretmenlik mesleğinin hakkıyla icra edilemeyeceğine de vurgu yapmışlardır. Bu konuyla ilgili dokuz öğretmen düşüncelerini şöyle ifade etmişlerdir:

Ö2: Etkili öğretmenlik için mesleğe özgü etik ilke ve kurallar tabiki gereklidir. Etik bir davranışa uymayan bir öğretmen elbette en başta mesleğini yapamaz. Yani karşısındaki insana ya da öğrenciyi nasıl davranması gerektiğini bilmeyen bir insan elbette bir şey öğretmez. Mesleğinde de başarılı olamaz. O yüzden etik kurallar vazgeçilmez ilkesi olmalıdır öğretmenin.

Ö9: Etkili öğretmenlik için mesleğe özgü etik kurallar gerekli midir? Evet tabi gereklidir. Yalnızca öğretmenlik için değil bütün meslek grupları için ilke ve kurallar geçerlidir. Bunlarda her mesleğin kendisine özgü uyması gereken birtakım kurallar vardır. Her meslek için bu özelleştirilebilir. Öğretmenlik için de tabi ki geçerlidir bu. Bunun gerekçesi işin layığıyla yapılabilmesi, yaptığımız işten gerekli verimi alabilmek açısından bu tür ilke ve kuralların gerekli olduğunu, belli bir düzenin her kurumda her meslekte belli bir düzenin kurulabilmesi için bunun gerekli olduğunu ve bu ilke ve kurallar çerçevesinde çalışılması gerektiğini düşünüyorum.

Ö8: Dediğim gibi etik insanla alakalı, insan ilişkileriyle alakalı bir kavram. O yüzden bizim de mesleğimiz insanla alakalı olduğu için, yani bizim kullandığımız malzeme insan olduğu için ve insanları çocuk yaşta biz insanlarla muhatap olduğumuz için hem onlar için, hem onlara davranış kazandırmak için hem de bizim için çok önemli. Yani temelinde insan olan bir meslekte etiksiz düşünmek imkânsız diye düşünüyorum.

Ö7: Evet gereklidir. Çünkü gereklidir, gerekli olduğu sebebi öğrencilerin hepsine adaletli davranmak orda mesleğin güvenli bir ortam yaratır. Bu ortamda öğrenciler de daha rahat kendini iyi hissedecektir, çalışanlar da, meslektaşlarımız da. Mesleğe saygınlığımız da bu konuda artacaktır, güvenli ortam sayesinde.

Ö10: Kesinlikle gerekli. Şimdi yalan söyleyen, sözünde durmayan, olması gereken güveni vermeyen, ayırmıcılık yapan, adaletli davranmayan bir öğretmen nasıl etkili olabilir ki öğrencileri üzerinde. Yani şu an aklıma gelenler bunlar. Yani çok önemli olduğunu, özellikle de öğretmenlikte, her zaman önemli, ama bizim meslekte çok önemli.

Ö6: İlke ve kurallar sayesinde daha etkili bir eğitim öğretim ortamı oluşturulabilir. Bu ilke ve kurallar öğretimin daha stratejik, planlı ve düzenli yapılmasını sağlar...

Ö4: Etkili öğretmenlik için mesleğe özgü etik ilke ve kurallar gereklidir. Çünkü etik davranışlar sergilemeyen bir öğretmenin yetiştirdiği öğrenciler de toplumda etik davranışlar sergilemezler, bu da toplumun yozlaşmasına sebep olur.

Ö1: ...Ama tabi ki öğretmenlik için mesleğe özgü etik ilke ve kurallar kesinlikle gereklidir. Çünkü karşınızda savunmasız çocuklar var, yani çocuklar masumdur, her ne olursa olsun, her ne şartta olursa olsun biz onların uuu kimse kendi kaderini belirleyemiyor. Çocukların neler yaşadığını ya da hangi şartlarda büyüdüğünü bilemeyiz. O yüzden, kesinlikle etik kurallar olmalı ve bunlar da meslek içi denetlenmeli. Yani bu etik kuralların geçerli olup olmadığı denetlenmeli. Eğitimde denetleme sürecinin olması gerekiyor.

Ö5: Yani etkili öğretmenlik için mesleğe özgü etik ilke ve kurallar herşeyden önce bizim kendimizi mesleki anlamda iyi yetiştirmiş olmamız lazım. Bu iyi yetiştirmenin karşılığında da öğrencilerimize kendi mesleğimizle ilgili bilgileri profesyonel bir şekilde aktarmamız lazım. Öğrencilerin anlayabileceği

şekilde aktarmamız lazım. Bu çok önemlidir. Sadece mesleği yapmak değildir. Öğrendiklerimizi doğru bir şekilde öğrencilerimize anlatabilmek de önemlidir. Bu açıdan etkili öğretmenlik için mesleğe özgü bu etik kurallar gereklidir...

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Öğretmenlik Mesleği Açısından Etik İlke ve Kuralların Önemine İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular

Katılımcılar, öğretmenlik mesleği açısından etik ilke ve kurallarını; öğrenciyle sağlıklı iletişim kurabilmeye, öğrenciye doğru örnek olabilmeye, kendi saygınlıklarının yanında öğretmenlik mesleğinin saygınlığının da korunmasında, öğretmenlik mesleğinin standardının oluşmasında ve vicdanen ikileme düşüldüğünde karar vermede yardımcı olması açısından önemli bulmaktadırlar. Katılımcılardan Ö7 öğretmenlik mesleğinde etik ilke ve kuralların olmasının mesleğin standartlarının belirlenmesinde önemli olduğunu söylemiştir. Bu konuyla ilgili sekiz öğretmenin görüşleri şöyledir:

Ö3:çocuklardan dönüt alamadığımız zaman biz dersi anlatıp devam edemeyiz. Fakat bizden istenen belli bir müfredatın yetiştirilmesi. Biz işte o arada vicdanımızı devreye sokuyoruz. Vicdanımıza göre hareket ediyoruz bazen. Herşeyi anlatmamız, yoksa kendimize özgü, sınıfa özgü birşeyler mi yapmalıyız? Neyi ne kadar verebiliriz? İşte orda en fazla çelişkiye düştüğümüz noktada vicdan meselesi. Bizim yani, bilimsel olarak bunun öğretmenliğin yaşatılabilmesi için katkı sağlanabilmesi için vicdanına değil de dediğim gibi yine o kelimeye bağlı olarak etik kurallarını öğretmenlerin bilmesi lazım, uygulaması lazım, uygulamalı olarak görmemiz lazım.

Ö9: ...Bizim öğrencilere mesela model olma gibi bir zorunluluğumuz var. Çocuk ailesinde ya da çevresinde akrabalarının arasında ve tam da model alacak dönemde, ortaokul düzeyinde bizim elimizde. Eğer bizler öğrenciye rol model olacak şekilde etik kurallar çerçevesinde davranırsak, ben birçok öğrencinin ileriki yaşamlarında farkında bile olmadan bizleri örnek alıp buna göre davranış geliştirebileceğini düşünüyorum.

Ö8: Öğretmenlik meslek açısından baktığımız zaman da biz eğitim öğretimi yapıyoruz burada. Öğretim kendi alanımız ama eğitimin öğretimden daha önemli olduğunu düşünüyorum. Öğretim kısmında da etiğin, etik davranışların bir öğretmen olarak öncelikli örnek olmamız gerektiğine inanıyorum. Biz karşı tarafa örnek olduktan sonra karşı tarafın güzel davranışları, etik davranışları kazandırabileceğimizi düşünüyorum. Eğitim kısmında da etik temelini oluşturuyor bence. Öğretim çok önemli, evet hepimiz için çok önemli ama birinci aşamamız, birinci önceliğimiz eğitim olmalı. O yüzden bizim meslekte etik öğretim aşamasında, ay pardon eğitim aşamasında çok önemli.

Ö7: Meslek açısından etik ilke ve kurallar olmalı. Çünkü mesleğini bu anlamda kötüye kullananlar olabilir, kötüye kullanmama, başta adam kayırmayı önleme açısından önem arz eder. Mesleğe uymayanları meslekten çıkararak bu konuda mesleğin bir standardının oluşması sağlanmış olur ve yine güvenilir bir ortam oluşmuş olur.

Ö10: Tabii ki çok önemli. Yani özellikle biz etik kurallara dikkat etmediğimizde hem kendi saygınlığımızı hem toplum nezdinde öğretmenlik mesleğinin saygınlığını gölge düşürürüz. Öğrencilerin, toplumun gözünde de hem bireysel olarak da saygınlığımızı gölge düşürdüğümüz gibi, mesleğe de zarar vermiş oluruz. Hak ettiği değeri görmüyor ondan sonra mesleğimiz.

Ö6: Etik ilke ve kurallar, öğrenci-öğretmen ilişkisi ve iletişiminin daha sağlıklı ve sürdürülebilir olmasına katkı sağlar. Bu açıdan da önemli olduğunu düşünüyorum.

Ö4: Öğretmenlik mesleğinde etik davranışlar çok önemlidir. Çünkü insan yetiştiriyoruz ve yetiştirdiğimiz insanların da etik davranışlar sergileyen insanlar olması lazım. Bu yüzden çok önemlidir.

Ö1: Öğretmenlik mesleği açısından etik ilke ve kurallar önemli yani... Çünkü malzemeniz insan. Bunları da öğretmenin içselleştirmesi lazım. Kendi günlük hayatına yansıtması lazım. İşte içselleştirmese, ne ailesinde bunu gösterebilir, ne kendi bulunduğu ortamda, ne de öğretmenlik hayatında gösterebileceğine inanmıyorum.

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Öğretmenlik Mesleği Açısından Etik Dışı Davranışlara Verdikleri Örnekler

Öğretmenlik mesleğinde etik dışı davranışlara katılımcıların alınan cevaplara bakıldığında; derse zamanında girmeme, öğrencilere karşı adil olmama, öğrenciler arasında ayırım yapma, öğrencilerin sırlarını tutmama, öğretmenlik mesleğinde kendini geliştirmeme, mesleğe kendini adamama, öğrenciye psikolojik veya fiziksel şiddet uygulama karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar sadece Ö8 öğrenciye

istismarı dile getirmiş, bunun da uç bir örnek olduğunu söylemiştir. Katılımcılardan Ö3 ise derse zamanında girip çıkmanın bazı koşullar altında, örneğin bir öğrencinin sorusunu cevaplamak zorunda kalındığında gibi, her zaman etik dışı olacağı anlamına gelmediğini söylemektedir. Konuyla ilgili dokuz öğretmenin görüşleri şöyledir:

Ö1: *Bi kere çocuğa yapılan baskı, şiddet, psikolojik de olabilir, baskı ya da buna benzeyen her türlü davranışın etik dışı olduğunu düşünüyorum... Her öğrencinin kapasitesinin ihtiyacının, şartlarının farklı olduğunu ve elinden geldiğince insanın, öğretmenlerin buna özen göstererek bunu yapması gerektiğini düşünüyorum...*

Ö4: *Öğrenciyi sınıf içerisinde aşağılamak, küçümsemek, ya da bazı öğrencilere çok ilgi gösterip yani çalışanlara özellikle onları sevip, sevdiğini de sınıfta hissettirmek, diğer çalışmayan öğrenciler ya da yaramaz öğrencilerle ilgilenmemek, onları dışlamak, bir öğrencinin öğretmeniyle paylaştığı özel bir bilgiyi öğretmenin sınıf içinde paylaşması, öğrenci tarafından duyulması, ya da başka kötü davranışlar sergilemesi öğretmenin etik dışı davranışlarına örnek olarak verebiliriz. Bunun yanında öğretmenlerin dersi gerektiği gibi işlemeyip, hayat hikayeleri, güncel konular anlatarak dersle ilişkisi olmayan örneklerle dersin zamanının çoğunu kullanması etik dışı davranıştır. Öğrencilerin yeterli düzeyde öğretim faaliyetlerini gerçekleştirmesine engel olmaktadır.*

Ö6: *Öğretmenin dersine zamanında girmemesi. Öğrenciye ait zamanın boşa geçirilmesi. Öğretmenin ders dışı söylem ve eylemlerde bulunması. İdeolojik lehte ve aleyhte bulunması. Davranış ve sözlerinin tutarlı olmaması. Alaycı ve kırıcı sözler kullanması. Psikolojik ve fiziksel şiddet uygulaması. Öğrencilere, meslektaşlarına, velilere karşı hoşgörü göstermemesi olarak sıralayabilirim. Ö5: Öğretmenlik mesleği için etik dışı davranışlar olarak, dinlememe, anlayış göstermeme, sabırsız davranma, aktaracağımız konuları yeteri kadar anlatamama, iyi hazırlanamama; eğitimöğretim ortamına iyi hazırlanamama, belki tarafsızlığımızı kaybetme. Bu şekilde ifade edebilirim. Ö2: Az önce söylediğimiz gibi öğrenciler arasında ayırım yapma, dersle olan işte o kırk dakkanın boşa geçirilmesi, ya da öğretmenliğini bu anlamda çok önemsememe, ya da öğretmenlik mesleğine kendini adamamış olma, ya da dünyayı kavrayamamış olma, öğretmenin öğretmenliğin ne demek olduğunu bilememiş olması, bunlar etik dışı davranışlara örneklerdir. Bu aslına bakarsan meslekle ilgili genel davranışlardır ama bunun içinde etik tabii ki var.*

Ö8: *Bunu somutlaştırmak istersem çok fazla örnek var ama günümüzde de çok var bunu konuşmuşuk. Çok fazla örnekten bir tanesi işte derse zamanında gitmemek mesela. Bunlar basit örnekler. Ya da işte öğrenciler arasında ayırım yapmak, dersine yeterince hazırlıklı gitmemek, zamanında yapılması gerekenleri yapmamak, eğitimi önemsememek, eğitim, çocuklarda bazı davranış kazanımlarını görmezden gelmek. Bunlar etik dışı davranışlar. Tabii bunların çok çok üst seviyede olanları da var. Öğrencilerle birebir iletişimde istismara girecek kadar boyutta çok çok uç davranışlar da var etik dışı.*

Ö7: *Öğretmenlik mesleği için etik dışı davranışlar, derse zamanında girmeme olabilir gene, ya da öğrencilerin işte yazılılarını okurken ismini kapatarak okuyup notu ona göre değerlendirmek. Kişisel değerlendirmeme ya da bir öğrenciye fazla sevgisi yani o sevgiyi adaletli dağıtmak da önemli bence. Bu şekilde diye düşünüyorum şu an için. Velilerle ilişkilerinde gerçekçi olabilme, öğrenciyle ilgili olan durumu eğer bir paylaşım varsa öğretmenler arasında üç şahıs arasında atıyorum dördüncü şahısla paylaşmama, bu özel durumu gidip de öğretmenler odasında paylaşmama, çok özel bir durumu. Bazen bunlara rastlıyoruz. Çünkü özel bir durum paylaşıldığında bu sefer o öğrencinin okula güvenini, hem mesleğe öğretmenliğe güvenini de sarsan bir durum.*

Ö3: *...Şimdi biz derslere girerken bazen takıldığımız şeyler oluyor, arkadaşlarımıza takılıyor, bir öğrenci geliyor konuşurken sohbet ederken, ya da bir işimiz oluyor. Normalde belli saatlerimiz var bizim işte zil çaldığında derse gireriz, konumuzu anlatır çıkarız. Biz tabii ki ders anlatırken onu on dakikada, yirmi dakikada bitirip sınıf içerisinde biz serbest olabiliriz. Mesela bu etik dışı bir davranış değil. Sınıfta bizim varlığımız, öğrencilerin o an soracağı şeylere cevap verebiliriz. Yani illa 40 dakika ders anlatmak zorunda değiliz. Bu da etik dışı bir davranış değil. Fakat derse geç kalma, geç girme, bence en büyük etik dışı davranış bu olabilir. Bu kurallar genelde resmi olarak bildirilir insanlara ama çok da keskin kurallar değildir. İnsanlar çok gerginleşmez. Bu anlamda etik kurallarını biz burada çiğneyebiliyoruz. Fakat çok keskin olarak bir zararı yok. Belki öğretmen hazır değil o an, derse girmeye hazır değil, konu anlatmaya hazır değil. Kendini hazır hissettiği an belki de sınıfa girer, dersini anlatabilir. Öğretmenlik mesleği için böyle bir etik mesele olabilir...*

Ö10: *Etik dışı davranış aslında şey mesela mesleğinde kendini iyi yetiştirmemek, meslekte o da önemli, hakkını vermemek, ticari amaçla dolandırıcılık, dürüst davranmamak, yanlış işler yapmak, başka çok davranışlar var da aslında şu anda aklıma gelmiyor.*

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Mesleki Yaşamları Boyunca Meslektaşlarına Atfedilen ya da Tanık Oldukları Etik Dışı Davranışlar ile İlgili Bulgular

Katılımcıların tanık olduğu etik dışı davranışlar, genel vurgulanan etik dışı davranışlarla benzerlik göstermektedir. Bunlar; öğrencisine fiziksel veya psikolojik şiddet uygulamak, derse zamanında girmemek, dersi olması gerektiği gibi anlatmamak, görevini maddi çıkarları için kullanmak (kitapçılardan komisyon almak gibi), öğrenciler arasında ayırım yapmak, cinsel tacize kadar giden davranışlarda bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili yedi katılımcının görüşleri şöyledir:

Ö1: *Kitapçılardan komisyon alanlar, öğrencisine cinsel taciz belirtileri gösterene kadar birçok meslektaşım demeye utandığım insanları gördüm, tanıdım. Bunlar da işte insanları soğutuyor, yani gerçekten de üzüyor.*

Ö5: *Genelde aşırıya kaçan tepkiler. Bu sözel tepkiler çoğunlukla. Öğrencilerimize karşı bazen günlük yaşamımızdan da etkilenip de okul ya da sınıf içi ortamına getirdiğimiz aşırıya kaçan belki sözel davranışlar. Bu sözel şiddet olarak olabilir, gözlemediğim. En çok etik dışı davranış olarak bağırma. Öğrencilere aşırıya kaçan bağırma. Küçük konuşmalarına ya da küçük bizi sabota etmelerine aşırı tepkiler verme, dinlememe; öğrencileri dinlememe, bazen bana başvuran öğrenciler arasında da öğretmenin taraf tuttuğuna dair bildirimler geldi. Bunların bir kısmının maalesef doğru olduğuna dair işaretler aldım. Öğrencilerimize tarafsızlık ilkesi ve eşitlik ilkesine göre yaklaşmama, etik dışı davranışlar olarak örnek verebilirim.*

Ö2: *Mesleki yaşamınız boyunca meslektaşlarınızda tanık olduğunuz etik dışı davranış var mıdır? Ya ben aslında çok fazla görmedim ama hani mesela kendim de yaşadım bir kez bir çocuğa şiddet uygulamayla ilgili olarak bu etik bir davranış mıdır? Değildir. Buna şahit olduğum arkadaşlarım oldu, ben de dahil olmak üzere. Pişmanım...*

Ö9: *Öğretmenlik mesleği meslek yaşam boyunca meslektaşlarınıza atfedilen ya da tanık olduğunuz etik dışı davranış var mıdır? Yani biraz önce bahsettiğim olumsuz örneklere elbetteki duyduğumuz, çok tanık yani atıyorum işte cinsel tacize kadar giren etik olmayan davranışlar tabiki görmedim, görmediğim için de kendimi şanslı hissediyorum. Ama diğer maddelerden gördünüz mü duyduunuz mu, evet bunlar her meslekte grubunda olumsuz davranışlar olduğu gibi, öğretmenlik mesleğinde de işte öğrencisine ders verip sınavda soracağı sorulardan çalışma yaptıran ya da öğrenciler arasında birtakım seçimlerde diyelim tanıdık bildik arkadaşların ya da tanıdıklarının çocuklarına daha ön planda tutanları gördük bunları. Bunlara tanık olmadık dersek yalan olur. Diğer konularda da sözlü ya da yazılı basında birçok olumsuz örneği işte; şiddet uygulayan, aşırı derecede şiddet uygulayan arkadaşlarımızı gördük.*

Ö8: *Çok var. Yani, hani zaten bu konuşulanlar bi şey oluyor bi süre sonra maalesef ki, öğretmen dedikodu malzemesi oluyor bi süre sonra. Çok derse zamanında gitmeyen, ders anlatmayan, disiplin kurallarını uygulamayan ya da uygulamak istemeyen, öğrencilerle iletişimini iletişimindeki o saygıyı, o seviyeyi koruyamayan çok fazla karşılaştık böyle öğretmenlerle. Var maalesef ki.*

Ö10: *Aslında hiç hoş değil, mesela öğrencisine karşı hani taciz tacizle suçlanma gibi. Aynı okulda buna şahit olmuşum geçmişte. Maalesef olay doğrulandı, doğru dendi. Tabi bunun yanında öğrencilerin yazılı kağıtlarını okumadan not veren matematik öğretmenleri duyduk, olumsuz örnekler. Öğretmen arkadaşları hakkında olumsuz konuşma, bunlar da hoş değil. Öğrencilerin yanında ve diğer öğretmenlerle ilgili olumsuz konuşma, öğrencilerin sırlarını saklamama, mesela öğrencinin özel bir şeyini biliyorsak ya da bizimle paylaşmışsa, bunu saklayamama, aslında bu da etik değil. Şu an aklıma gelen.*

Ö6: *Meslektaşlarıma atfedilen öğretmenin sınıfta uyuması ve ya telefonla zaman geçirmesi derste gibi. Derse plansız girmesi ve düzgün ders işlememesi gibi. Öğrencilerden ve velilerden menfaat sağlaması yani makamını, kurumunu kişisel çıkarları için kullanması gibi. Meslek dışı faaliyetlerde bulunması gibi. Duyduğum ya da gördüğüm şeyler bunlar.*

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Mesleki Yaşamları Boyunca Meslektaşlarına Atfedilen ya da Tanık Oldukları Etik Dışı Davranışları Nasıl Değerlendirdikleri ile İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların çoğu etik dışı davranışların öğretmenlik meslek imajını zedeleyeceğini, kuruma zarar vereceğini düşünmektedirler. Bu tür davranışların olmaması gerektiği konusunda da hemfikirlidir. Dört katılımcı bu konuyla ilgili şunları söylemiştir:

Ö2: *Mesleğimizde etik dışı davranışlara elbette tanık oluyoruz, olumsuz davranışlara tanık oluyoruz. Bu öncelikle veli gözünde, toplumun gözünde bizim için çok olumsuz bir imaj bırakıyor. Yani dışarıdan*

veli ya da toplum bireyleri o davranışı yapan öğretmeni değil, öğretmenlerin tamamını aynı kefiye koyup değerlendiriyor. Bu tabii ki bizim için olumsuz bir durum. Yönetim açısından da buna benzer bir durum. Yani bir öğretmen arkadaşımızın yaptığı olumsuz bir davranış yöneticilerimizin gözünde, müdürlerimizin gözünde genellimize mal olabiliyor. Bu şekilde yaftalanabiliyoruz ya da o şekilde davranış sergileme konusunda potansiyel bir durumumuz olduğunu düşünebiliyor yönetici. Yani olumsuz bir imaj oluşuyor. Fakat öğrenci gözünde biraz daha farklı. Öğrenci etik dışı davranışlar yaşadığı öğretmeniyle ilgili olarak genelleme yapmaz. Öğretmenle yaşadığı sıkıntıyı sadece o öğretmenle birebir eşleştirir, genelleme yapmaz. Tabii bu da bizim için sevindirici bir olay. Fakat genel olarak benim bakış açım, bu tür etik dışı davranışları yapan öğretmenler genelde belli. Yani meslek konusunda ya da öğretmenlik tarzı, formasyon konusunda yeteri kadar mesleğine adapte olamamış, yeteri kadar mesleğini icra edememiş öğretmenler oluyor genellikle benim gözlemlediğim kadarıyla. Yani bu tür sıkıntıları yaşayan insanlar genelde hep bu sıkıntılar zaman zaman nüksediyor.. Bu tür arkadaşlarımıza biz olumsuz bir gözle bakmıyoruz, yani ben bakmıyorum. Çünkü aynı mesleğin içinde yaşıyoruz, aynı şartlarda yaşıyoruz, aynı sıkıntıları çekiyoruz. O yüzden onları anlayabiliyoruz. Ama genellikle bu tür etik dışı davranışları gösteren arkadaşlarımız genellikle hep aynı tarz sistemi devam ettiriyorlar. Tabii ki olumsuz bir şey, hem toplumun gözünde olumsuz, hem yöneticiler gözünde olumsuz, bize olumsuz imaj, çok az da olsa öğrencinin gözünde bize olumsuz bir dönüş oluyor.

Ö8: Bence herkesin kendi otokontrolü olduğu için herkes kendi kontrolünü kendi sağlamalı. Yani bunu başka birinin düzenlemesi çok zor. Benim sizin üzerinizde, sizin benim üzerimde etkiniz çok az. Öncelikle bireysel olarak bunun farkına varıp, düzeltmemiz lazım. Yani çünkü örnek olduğumuz için karşı tarafa, çocuklara da biz kendimiz bir birey olarak bunu düzeltmemiz gerektiğini düşünüyorum. Ö7: Etik dışı davranışları uuu bi kere uuu yani biz bir okul aile demek, bir örgüt demek. Bu ailede her ailede olduğu gibi güven sarsıldığı zaman o aile hiçbir şey yapamaz... güveni azaltır, güvenli bir ortama giremediğin için yani ben olsaydım herhalde kendimi iyi hissetmezdim öyle bir ortamda çalışmaya... yani etik dışı davranışların uygun olmadığını düşünüyorum bu tür hareketlerin. Kuruma da zarar verdiğini ve gerçekten işimizi de sevmemeyi sağlıyor bu anlamda. Yani güvenli bir ortama geldiğini düşünmüyorsun, saygınlığın azalıyor, kendini tedirgin hissediyorsun. Öğretmen, öğrenci, veli, idare bunlar hepsi birbirine bağlı. Çünkü bunlar birbirinden ayıramaz. İletişim halinde kişiler. Bunların hepsinin güveni sarsılır.

Ö5: Bunların doğru olmadığını düşünüyorum. Her şeyden önce her ne kadar biz de bir bireyiz. Dışarıda bir yaşantımız var, aile yaşantımız var. Ama okula geldiğimiz zaman mümkün olduğu kadar öğretmen rolüyle burada davranmalıyız. Rollerimiz vardır. Okula geldiğimiz zaman öğretmeniz hem öğrenciler için davranış anlamında biz rol modeliz hem de bildiğimiz, edindiğimiz bilgi ve deneyimi mesleki deneyimi öğrencilerimize aktarmamız gerekiyor. Dolayısıyla bu açıdan baktığımız zaman her şeyden önce iyi bir rol model olmalıyız. İyi bir rol model olmanın da en güzel yöntemlerinden biri etik kurallara sahip olan meslek, öğretmenler olarak davranmamız gerekiyor. Yani anlayışlı, sabırlı, hoş hoşgörülü, iyi dinleyici, empati kurabilen, güler yüzlü, samimi olarak öğrencilerimize davranmamız gerekiyor. Tabii ki sadece öğrencilerimize de değil, diğer tüm çalışan meslektaşlarımıza, okul idaresine, velilerimize bu şekilde yaklaşarak böyle bakış açısına devam etmemiz gerekiyor.

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Mesleki Yaşamları Boyunca Meslektaşlarına Atfedilen ya da Tanık Oldukları Etik Dışı Davranışların Etkileri

Bu bölümde araştırmaya katılan katılımcıların mesleki yaşamları boyunca meslektaşlarına atfedilen ya da tanık oldukları etik dışı davranışların; öğretmenlerin öğrencileriyle, öğretmenlerin velilerle, öğretmenlerin meslektaşlarıyla, öğretmenlerin okul yönetimiyle ve öğretmenlerin toplumla ilişkilerini nasıl etkilediğine değinilecektir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, etik dışı davranışlarda bulunan bir öğretmenin öğrenciler, veliler, meslektaşları, okul yönetimi ve toplum nezdinde saygınlığını ve güvenilirliğini kaybedeceğini vurgulamaktadır. Bu tür öğretmenlerin mesleğini etkili bir şekilde hakkıyla yapmasının mümkün olmadığı da katılımcılar tarafından söylenmektedir. Bu etik dışı davranışları terk etmedikleri sürece de kabul ve onay görmeleri de beklenmemektedir. Ancak meslektaşların birbirine bu konuda daha ılımlı ve anlayışlı yaklaştıkları da katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca katılımcılar öğretmenlerin mesleki etik ilkeler konusunda bilgilerinde eksikliklerinin olduğu, kendilerini bu konuda geliştirmeleri

gerektiği, bu konuda seminerlerin düzenlenmesi gerektiği ya da öğretmenlik mesleği eğitimi alınırken, bu konunun ders olarak alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Aşağıda öğretmenlerin etik dışı davranışlarının öğrencileriyle, velileriyle, meslektaşlarıyla, okul yönetimiyle ve toplumla ilişkilerine etkisiyle ilgili katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Öğretmenlerin Etik Dışı Davranışlarının Öğrencileriyle Olan İlişisine Etkisi ile İlgili Bulgular

Ö5: Etik dışı davranışlar, öğrenciler öğretmene karşı kendilerine karşı bir etik dışı davranış olduğunu hissettikleri zaman ders ortamından uzaklaşma eğilimi gösteriyorlar. Ders dinlememe davranışı gösteriyorlar. Öğretmeni sevmeme davranışı gösteriyorlar. Dolayısıyla biz öğrenciyi kaybetmeye doğru gidebiliriz. Başka davranışlara yönelebiliyorlar; ders dinlememe, okula devam etmeme, isteksizliği bunlar ortaya çıkabiliyor. Dolayısıyla bu aradaki ince çizgiyi iyi kurmamız gerekiyor. Mutlaka iyi bir dinleyici olmamız gerekiyor. Mümkün olduğu kadar öğrencilerin özel sorunları varsa, onla da ilgilenmemiz gerekiyor. Ders ortamında mümkün olduğu kadar onlara söz vermemiz gerekiyor. Bunu tabi ki tarafsızlık, eşitlik ilkesi içinde sabırlı bir şekilde yapmamız gerekiyor.

Ö2: ...Önce öğrencinin sana olan güvenini kaybedersin. Öğrenci o anlamda seni inandırıcı bulmaz. Artık o saatten sonra kuş tutsan ağzınla çocuk senden bir şey öğrenmez, bu anlamda onun gözünde senin öğretmenliğin bitmiştir.

Ö9: ...öğrenci öğretmenden uzaklaşır, güvenini sarsar, ona karşı mesafeli olur, bi kere zaten güveni sarsıldı mı artık öğrenci ona herhangi bir konuda güvenip de bi konuda soru sorma ya da yan yana gelme, bu duyulduğu anda bile daha doğru olup olmadığı belli olmasa bile öğrenciler bu konuda çok çabuk tedirgin olabilirler.

Ö8: Öğretmenlik saygınlık gerektiren bir meslek olduğunu düşünüyorum. Çünkü öncelik saygıyla başlıyor. Bi kere saygıyı kaybediyorsunuz. Yani bi dedikodu malzemesi olmak çocuklar arasında işte bu böyle yayılıyor maalesef ki çocuklar çok fazla açığını yakalayıp bunu kullanabiliyorlar. Saygılığını kaybetmek demek... Bu eğitim öğretim ortamının oluşmamasına sebep verir. Yani biz burada eğitim öğretim, ben sınıfa girdiğim zaman o ortamı oluşturmakla yükümlüyüm. Ben bu saygılığımı kaybettiğim zaman, karşı tarafta da benden tarafta da o eğitim öğretim ortamı oluşmadığını düşünüyorum. Yani verimli bir eğitim öğretim ortamı oluşmuyor.

Ö7: Yani öğretmenle öğrenci ilişkisi bence güven en önemli. Hani insanların ihtiyaçlar hiyerarşisi, Maslow'un bile ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan hani güvende hissetme duygusu en önemli duygu olduğu için insan ilişkileri de güvenle oluştuğu için en önce güveni etkiler, sarsıyor. Bu sarsıldı mı zaten diğerleri zincirleme, yapabilecekleriniz o kadar etkili olmuyor eğitimde öğrenci açısından. Öğrencinin başarısını etkiliyor, velinin okula güveni kalmıyor.

Ö10: Aslında tabi ki olumsuz etkiler. Çocuklar her şeyin farkına çok kolay varıyorlar bence. Kendisine gerçekten değer veren, güvenen, ilgilenen, gerçekten seven öğretmeni de anlıyor hemen. Ama işte öğretmen ne bilim çok hem çocuğa karşı işte saygılı değil ya da ayrımcılık yapıyorsa sınıfta çocuklar bunu ya da sözünde durmuyorsa ya da işte, zamani iyi kullanmıyorsa çocuklar bunun çok kolay farkına varıyorlar diye düşünüyorum. Şimdi işin ilginç yanı belli bir hedef, gelecekte beklentisi olmayan çocuklar işte memnun olabiliyorlar. Aman çok da öğretmen bizden çok bir şey beklemiyor derste bizi çok sıkı tutmuyor falan diye, bazılarının diyelim ki onları sürekli boş bırakıyor, serbest bırakıyor. Bazı öğrencilerin hoşuna gidebiliyor bu. Ama gerçekten eğitimden yararlanmak isteyen, yani gelecekte ilgili beklentileri, hedefleri olan öğrenciler, bunlardan çok rahatsız oluyor. Bunu da paylaşıyorlar yeri geldiğinde.

Ö4: Olumsuz etkiler öğrencileri. Öğrencilerin kendisine karşı güvenini zedeler. Öğrenciler bu öğretmenleri sevmez ve güvenmez. Bu da etkili bir eğitim öğretim ortamını bozar.

Ö3: Etik dışı davranışlar öğrenciyiyle ilişkilerini etkiliyor. Çünkü öğrenci, bu zamane öğrencisi, öğretmenin derse girdiği andan itibaren onunla ilgili ne düşündüğünü, onun beni geliştirecek mi geliştiremeyecek mi, bunu çok iyi anlıyorlar...

Öğretmenlerin Etik Dışı Davranışlarının Velilerle Olan İlişisine Etkisi ile İlgili Bulgular

Ö5: Okul bir bütün olduğu için veli-öğrenci-öğretmen-çalışanlar-idare, bütün olduğu için bizim olası öğretmen meslektaşlarımızın etik dışı davranışları doğrudan velilere de yansıtacaktır. Veliler velilerle aramızdaki iletişimin bozulmasına sebep olacaktır. İletişimin bozulması demek araya mesafe girmesi anlamına gelecektir. Dolayısıyla biz de velilerle zaman zaman belki istenmedik diyaloglar, ikili ilişkiler içine girmek zorunda kalacağız. Yani mümkün olduğu kadar bu etik dışı davranışları varsa meslektaşlarımızın terk etmesi gerekiyor ki daha sağlıklı bi veli, öğrenci, öğretmen diyalogu kurulabilsin.

Ö2: Öğretmenlerin velilerle ilişkilerini nasıl etkiler? Tabiki bi veli çocuğuna bu anlamda işte etik dışı kurallarla, etik dışı davranan bir öğretmene olumlu bir gözle bakmaz, senin yapmak istediğin şey tabiki de onay görmez yani, öğretemezsin işin gerçeği, öğretmenliğini yapamazsın.

Ö9: Velilerle, tabi ki yani etik dışı davranış gösterilen bi öğretmene velinin gelip bir şey istemesi ya da çocuğuyla ilgili bi konuşma ya da vermesi gereken bi bilgi olduğu zaman ona güvenebileceğini düşünmüyorum tabi ki.

Ö8: Aynı şekilde çocuklar gidip bunu evde konuşacaklar, veliler kendi aralarında konuşacaklar öğretmenin yaptığı etik dışı davranışları. Bu davranış çok basit bir davranış da olabilir, çok uç bi davranış da olabilir örneklendirdiğimiz gibi. Velilerde gelip bunu okula söyleyecekler, bu rahatsızlıklarını bildirecekler bi şekilde. Bu da herkes için sıkıntılı bir durum yani öğretmenin bu sefer daha geniş bir mecrada dedikodu malzemesi olacağını düşünüyorum.

Ö7: Velilerde tabi ki güven duymadığı bir, özel paylaştığınız mesela bir şeyin okulda duyulması çocuğa ve velisine yansıcak. Veli okula güven duymayacak, tedirgin gönderecek, hergün aynı kaygı içerisinde gönderecek ya da veli. Ben temel taşı güven olarak düşünüyorum yani.

Ö6: Öğretmenin meslek dışındaki faaliyetleri, etik dışı faaliyetleri öğretmen-veli- toplum ilişkilerinde öğretmenin itibarını zedeler diye düşünüyorum.

Ö4: Velileri de yine olumsuz etkiler, yine güveni zedeler, veliler şikayetçi olabilir. Aile içinde durumu konuşup öğrencinin de öğretmene karşı olumsuz tutum sergilemesine neden olur.

Öğretmenlerin Etik Dışı Davranışlarının Meslektaşlarla Olan İlişisine Etkisi ile İlgili Bulgular

Ö4: Meslektaşlarına karşı da tabii ki yine olumsuz. Meslektaşları öğretmen hakkında iyi şeyler düşünmez, birbirleriyle ilişkileri zedelenir. Meslektaşları da bu öğretmene güvenmez ve arkadaşlık ilişkisi kurmak istemeyebilir.

Ö1: Ben muhatap olmuyorum kendi adıma. Hiç yani kesinlikle. Çevrimdışı yani, ben kapatıyorum dükkanı. Çünkü yapacağım başka bir şey yok. Ben bunu yaptığımda ispat edemem. İspat edecek kurum ya da başka bir şey ya da işte bu tarzda başa baş mücadele edeceğim bir şey olsa mücadele edeyim ama Don Kişot gibi rüzgara karşı mücadele ediyorum ve başkaları tarafından da kendi aralarındaki konuşmalarda benim davranışlarımın yanlış olduğunu düşünecekler ya da buna dair konuşmalar yapacaklar. Dışlanmaktan daha ziyade etkili olmayacağını düşünüyorum.

Ö5: Yani meslektaşlarıyla ilişkilerini herşeyden önce iletişim azalması şeklinde etkileyeceğini düşünüyorum. Etik dışı davranış gösteren bi meslektaşta diğer öğretmenlerin çok hoşgörülü yaklaşacağını zannetmiyorum. Bu konuda davranışlarını düzeltmesini bekleyecektir arkadaşlar. Onlar okul ortamında pozitif iletişim kurulabilmesi için. Dolayısıyla eğer kurulamıyorsa, arada bi mesafe olacaktır, iletişimsizlik olacaktır. Bu iletişimsizlik hali de, öğretmenin kendisini yalnız hissetmesine, belki agresif olmasına sebep olabilir. O yüzden daha dikkatli davranmasında fayda vardır.

Ö2: Yani biz kendi aramızda böyle davranan arkadaşları dışlamayız. Anlayışla karşılız ama hani kendi adıma bi tık, ya da işte böyle küçük bir şey olabiliyor o mesleğiyle ilgili o insana karşı, çok az da olsa bi küçük bi negatif elektrik olabiliyor. Ama biz bunu hep anlayışla karşılıyoruz kendi aramızda. Çünkü bu işin içinde olduğumuz için anlıyoruz birbirimizi. Ama benim açımdan çok da olumsuz bir şey olmaz, yani sürekli yapmayan birisiyse yani bu bir tarz değilse, öğretmenin kişilik tarzı değilse etik dışı davranış benim için sorun oluşturmaz, anlayışla karşılızım.

Ö9: Meslektaşlarıyla, tabiki meslektaşlarıyla da olumsuz etikler. Yani bu tür etik dışı davranışları özellikle öğrenci ilişkileri açısından farklı noktalarda etik dışı davranış gösteren öğretmenlerin hem idare tarafından hem de öğretmenler tarafından istenmese de aynı öğrencide olduğu gibi dışlanacağı, çok da güven duyulmayacağı, muteber sayılmayacağı, yani o öğretmenin artık okulunda çalışmasının onun için her gün bi işkence haline gelebilecek bi durum söz konusu olabilir.

Ö7: ...Artık herkes kendi içinde çekilmiş, eğitim öğretim devam ediyordur görüntüde ama aslında etkili bir eğitim öğretim devam etmiyordur iletişim bozukluğu güvenin sarsılmasından kaynaklı. Ö10: Meslektaşlarıyla ilişkilerini, yani sadece ona karşı hani saygın, yoksa çok fazla, ona verdiği değer açısından hani etkileyebilir. Sonuçta aynı meslekteyiz, işte selamlaşıyoruz, konuşuruz ederiz, yani selamı sabahı kesecek halimiz yok. Aynı ortamda olduğumuz için. Ama onu da oraya koyuyorsun, diğerini başka bir yere koyuyorsun. Yani ben öyle çok fazla arkadaş, çalıştığım aynı ortamda çalıştığım arkadaşlarıma karşı, bazı diyelim ki hoşlanmasam bile çok fazla dışlayıcı hareketlerde bulunmam. Yani bunu çok ona hissettirmemeye çalışırım.

Öğretmenlerin Etik Dışı Davranışlarının Okul Yönetimiyle Olan İlişisine Etkisi ile İlgili Bulgular

Ö10: Şimdi idarecilerin şeyine bağlı bu, tavrına bağlı. Gerçekten eğitim öğretime değer veren idarecilerse müdahale etmesi gerekir; bunu engellemeye çalışması gerekir. Ama idareciler de o kadar çok böyle, eğitim öğretimin çok beklentisi olmayan, sadece anlık durumu idare edelim yeter kafasındalarsa, çok da suya sabuna dokunmuyorlar. Ö5: Okul yönetimi açısından normalde etik dışı davranışlar çoğunlukla kabul edilebilir değildir. Okulun okul paydaşları açısından bakıldığında en üste okul yönetimi bulunmaktadır. Dolayısıyla öğretmenler etik dışı davranışları da doğrudan etkileneceği bir taraf da okul yönetimidir. Okul yönetimi bu etik dışı davranış gösteren öğretmen varsa, onunla ilgili gerekli uyarıyı yapacaktır. Bu uyarıyı sözel olarak yapacaktır. Belki yazılı olarak yapacaktır. Dolayısıyla aradaki bu iletişim bozulma hali söz konusu olabilir. İletişim söz konusu bozulma hali de öğretmenin kendi ders ortamına psikolojisine yansiyabilir. Dolayısıyla en kısa zamanda okul yönetimiyle iletişimi düzeltmesi gerekmektedir.

Ö4: Okul idaresi öğretmen hakkında yine güzel şeyler düşünmez, şikayetçi olunur, öğretmenin davranışlarından. Kötü davranışları nedeniyle ceza alabilir, uyarı cezaları alabilir.

Ö6: Okul yönetimi ile disiplin sorunları yaşar.

Ö1: Öğretmenin idareye bakışı kendi şeyiyle ilgili, dünyaya bakışıyla ilgili bence. Yani öğretmenin tabiki etik dışı davranışları idareyi etkiler. Ama öğretmen de itaat unsuru varsa hiçbir şekilde etkilemez diye düşünüyorum. Etkilemez yani.

Ö2: Yönetimle olan ilişkilerini nasıl etkiler? Tabiki etkiler. Yani eğer yönetim bu anlamda olması gerektiği gibi davranırsa tabiki sorunlar yaşar, bi şekilde bi yerden kopar. Olması gereken budur. Yani yönetim buna göz yummamalı, etik dışı bi davranışta bulunan bi öğretmene göz yummamalıdır.

Ö9: Keza okul yönetimi de, yani herhangi bir görev tebliğ ettiği zaman ya da görev istediği zaman atıyorum ders haricinde bi sorumluluk vermek açısından, vitrinde olması gereken işlerde, bayramda seyranda işte bi takım sosyal görevlerde tabiki bu tür arkadaşları görevlendirilmesi düşünülemez. Orada da kendini bi dışlanmış hissedecektir bu arkadaşlar.

Ö8: Okul yönetiminde de bence şöyle oluyor bir süre sonra, hani bu öğretmenden bir şey olmaz gibi, yani bu öğretmen bizim için verimli değil, ya da velileri bir şekilde yatıştırmaya çalışıyorlar. Çünkü bizim yaptığımız hataların sorumluluğu onlara kesilemez maalesef ki. Ama onlarda muhatap olmak zorunda ya da öğretmene baskı kurmaya başlıyorlar belli bir süre sonra baskı altında oluyorsun işte şöyle yapma, böyle yapma şeklinde. Hoş bir durum değil yani bence.

Öğretmenlerin Etik Dışı Davranışlarının Toplumla Olan İlişisine Etkisi ile İlgili Bulgular

Ö10: Toplumda da saygınlık açısından sıkıntılar yaşıyorlardır herhalde böyle olan kişiler. Yani sonuçta hepimiz toplum içinde yaşıyoruz, hani vaktimizin bir kısmı okulda geçse de bir şekilde insan her ortam, nasılsa her ortamda aynı davranışları sergiliyordur bir şekilde. Toplumda da yani saygınlık açısından, güven açısından olumsuz etkileniyordur diye düşünüyorum.

Ö4: Toplumda da tabi ki hoş karşılanmaz, ve sevilmeyen davranışlar olur. Bu öğretmenlerin davranışları öğrenci, veli, öğretmen tarafından konuşulur toplumda.

Ö3: Öğretmenlerin toplumla ilişkilerini nasıl geliştirir etik, işte öğretmenler toplumda öğrencilere öğrettikleri şeyleri kendileri de uygularsa bu etik anlamda en doğru davranış olur... Ama bizim sosyal hayatta, dışarıda gezen insanlardan farkımız onlara göre biraz daha daha duyarlı davranmak. Bu işte dışarıda bir kural olarak koyulamıyor. Öğretmenler dışarıda böyle davranmalıdır diye bir kural yok. Bu etik ilgili işte. Tam olarak dışarıdaki toplumsal ortamdaki etiğin uygulanması bu diye düşünüyorum.

Ö5: Okul demek, toplumun küçük bir parçası olarak görüyorum ben. Okul içinde olan pek çok etik dışı davranış aynı zamanda dışarıyla bağlantılıdır. Neden dışarıyla bağlantılıdır? Öğrencilerimiz, öğretmenler, okul idaresi toplumun bir parçasıdır. Toplumun bir parçası olduğu için okul içinde olası etik dışı davranışlar dışarıda da tabiki ses bulacaktır, yankı bulacaktır. Bunun olmaması gerektiği yönünde bi kamuoyu olacaktır. Tabiki olması gereken de budur. Dolayısıyla her türlü etik dışı davranış dışarıdaki öğretmenlerimiz olası etik dışı davranışları toplumla ilişkilerinde bi huzursuzluk, gerginlik kaynağı, iletişimsizlik kaynağı olarak karşımıza çıkacaktır. O yüzden dikkatli davranması gerekir.

Ö2: Toplumla ilişkisini nasıl etkiler? Elbette o öğretmen bi öğretmen gibi muamele görmez o toplumda, olumsuz bir gözle bakılır, inandırıcılığı gider. Öğretmenliğin dışında sosyal ilişkilerde de gayet olumsuz bir pozisyonda görülebilir diye düşünüyorum hocam.

Ö9: Tabiki toplumla da genel olarak yani adı çıkmış bir öğretmenin işte etik dışı davranış gösteren bi öğretmenin toplum tarafından çok da aman aman muteber görülmeyeceği, toplum tarafından da bi

dışlanma süreci yaşayacağı kuşkusuzdur yani bunlar olacaktır. Yani bu tür maddelerin hepsinde etik dışı davranış gösteren öğretmenin meslekte, özelde yani özel olarak düşündüğümüzde kendi mesleğimiz açısından çok da hoş bir durumda olmayacağı bellidir.

Ö8: Biz bi toplumuz burada, toplumun küçükten büyüğe doğru bir sürü ögesi burda, okulda aslında. Maalesefki dediğim gibi son zamanlarda öğretmenlerin saygınlığını yitirmesindeki en büyük neden bu aradaki çürük elma olanlar; öğretmenlerin etik dışı davranışları. Artık sosyal medyayla birlikte günümüzdeki bu ciddi bir internet erişimiyle birlikte gün yüzüne çıktı. Herkes farkında, görüyor. Ufacık bir sıkıntı olsa bile bu büyüyor ve bütün öğretmenlerin üzerine kalıyor. Bundan rahatsızım. Saygınlığımızı kaybettiğimizi düşünüyorum. Eskisi kadar saygı duyulmuyoruz. Saygı duyulmayan bir meslek ilerleme, gelişme ya da böyle uuu eğitim ortamını verimli bir şekilde kullanma maalesef gerçekleşmiyor. Eskisi gibi değil hiçbir şey, ciddi bir saygınlık kaybı sözkonusu.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen veriler ve bulgular göz önünde tutularak sonuca gidilecektir. Bununla beraber konuyla ilgili tartışmaya yer verilecek ve ayrıca araştırmacılara ve uygulayıcılara önerilerde bulunulacaktır.

Bu araştırmada elde edilen bilgilere bakıldığında, öğretmenlerin etik kavramını ahlak kavramıyla bir tuttuğu görülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğu etik davranışı doğru, dürüst ve adaletli davranmak olarak tanımlamıştır. Etiği sosyal yaşamın vazgeçilmez bir ögesi olarak gördükleri, insan olan her yerde, her alanda etik kurallar ve ilkeler çerçevesinde hareket edilmesinin güven ortamı yaratacağı konusunda hemfikirlerdir. Bu bulgular Şakar (2010)'da yayınladığı yüksek lisans tezindeki bulgularla benzeşmektedir. Şakar bu tezinde öğretmenlerin etik kavramını ahlak kavramından ayıramadığını, etik kavramı bilgisine tam olarak sahip olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlik mesleği etik ilkelerine gelindiğinde, katılımcıların hepsinin ortak noktalarda buluşabildiği gözlemlenmektedir. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, öğrenciye karşı adil davranma, öğrenciler arasında ayırım yapmama, öğrencinin içinde bulunduğu fiziki ve zihinsel duruma göre değerlendirilmesi ve eğitim verilmesi, öğrencinin sırlarını tutma, derse zamanında girme ve çıkma, dersin verimli ve gerektiği gibi işlenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenlik mesleğine özgü katılımcı öğretmenlerin belirttikleri etik ilkeler MEB İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü (2015)'nin yayınladığı Eğitimciler için Mesleki Etik İlkeler adlı genelgeyle de örtüşmektedir. Ancak bu genelgede ve daha başka araştırmalarda (Karataş, 2013; Aydın, 2021; Duran, 2014; Cevizci, 2013) öğretmenlik mesleğine özgü daha fazla etik ilkelerin olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada araştırmaya katılan öğretmenlerin bu ilke ve kuralları bilmedikleri düşünülmektedir. Ancak konuyla ilgili güncel kalınmadığı, öğretmenlerin günlük rutin koşuşturmaları içinde buna zaman ayırıp düşünmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Oysaki etik kuralların her daim zihinlerde aktif kalması, yapılan işin kalitesini ve standardını artıracaktır. Dolayısıyla halen görevde olan öğretmenlere etik konulu seminerlerin ara ara verilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir. Bu konuya Tamkan (2022) okul öncesi eğitimdeki çocukların hakları ve etik yaklaşımlar adlı tezinde vurgu yapmış ve ortak bir "Etik Rehber" hazırlanarak öğretmenlere lisans eğitimleri sırasında bu konuda bilgilendirmelere ve eğitimlere başlanmasının öğretmenlere ileride karşılaşacakları zorluklarla başedebilme gücü kazandıracığını ve etik kararlar almada farkındalıklarının artacağını belirtmiştir. Receptoğlu ve Kılıç (2022) ise yaptıkları çalışmada yine aday öğretmenlere yoğun ve devamlı şekilde etik eğitiminin verilmesinin gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Mesleğe özgü etik ilke ve kuralların gerekliliği ve önemi hakkında tüm katılımcılar olumlu yanıt vermişlerdir. Öğretmenlik mesleğinin diğer mesleklerden daha çok etik ilke ve değerlere bağlı bir şekilde yapılmasının çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Kaya vd. (2014)'de yaptığı çalışmada bir toplumun etik ilke ve değerlerini nesilden nesle aktaran en önemli kişilerin öğretmenler olduğunu, öğretilen bilginin ve becerinin ise öğrenciler tarafından toplum yararına kullanmalarının esas olduğunu belirtmiştir. Bu noktada da öğretmenlerin içinde buldukları toplumun değerlerini bilerek öğrencileri iyiye ve doğruya yönlendirebilen etik lider olmaları beklenmektedir diyerek bu düşüncüyü desteklemektedir. Katılımcıların da bu bilinçte olduğu net bir şekilde gözlemlenmiştir. Sadece daha öncede söylediğimiz gibi etik ilke ve kurallar denince katılımcıların bilgileri sınırlı kalmaktadır. Bunun

da öğretmenlerin birbirleriyle deneyimlerini, fikir ve görüşlerini paylaşabilecekleri platformların oluşturulduğu hizmet içi eğitimlerle tazeleneceği düşünülmektedir.

Öğretmenlik mesleğinde etik dışı bulunan davranışlarla ilgili bulgulara baktığımızda karşımıza etik bulunan davranışların zıttı çıkmaktadır. Bunlar; öğrencisine fiziksel veya psikolojik şiddet uygulamak, derse zamanında girmemek, dersi olması gerektiği gibi anlatmamak, görevini maddi çıkarları için kullanmak (kitapçılardan komisyon almak, dersine girdiği öğrencisine özel ders vermek gibi), öğrenciler arasında ayırım yapmak, cinsel tacize kadar giden davranışlarda bulunmaktır. Bu noktada bazı öğretmenlerin fikir ayrılıkları olduğu gözlenmiştir. Örneğin derse zamanında girme çıkma konusunun her zaman etik dışı kabul edilemeyeceğini savunan katılımcılar olduğu gibi bunu tamamen etik dışı bulan katılımcılarda olmuştur. Bunun yanında özel ders verme konusunda, kendi öğrencisi olmadığı sürece ve mesai saatleri dışında yapılan bu eylemleri de etik dışı bulmayan katılımcılar vardır. Bu noktada öğretmenlerin meslekleriyle ilgili etik kural ve ilkeler konusunda farklı görüşlere sahip oldukları söylenebilir. Bu da bizi sağlıklı bir eğitim öğretim ortamının oluşmasında, sağlıklı nesillerin yetişmesinde çok önem arz eden öğretmenlik meslek etik ilke ve kurallarının, mesleği yapanlar tarafından ortak değerlerde buluşmadıkları sonucuna götürür. Güvenç ve Tezcan (2019)'da yazdıkları ortaokul öğretmenlerinin mesleki etik ikilemleri adlı makalelerinde buna benzer etik ikilemleri ele almışlardır. Buna benzer olarak Arslan (2018) hazırladığı yüksek lisans tezinde zamanla etik bir ilke veya kuralın etik dışı bir duruma, etik dışı bir ilke veya kuralın ise etiğe dönüşebildiğini, buna da fırsat verilmemesi gerektiğini söylemektedir. Öğretmenlerin bazı etik dışı davranışları değerlendirmeleri konusunda kendi kurallarını ve kıstaslarını getirmeleri tehlikeli bir durumdur. Farkına varmadan etik dışı davranışların meşruluk kazanmasına neden olabilir. Bu konuda yasa koyucuların acil önlem alması gerekebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere etik dışı davranışların öğretmenlerle öğrenciler arasındaki ilişkiyi, öğretmenlerle veliler arasındaki ilişkiyi, öğretmenlerle meslektaşları arasındaki ilişkiyi, öğretmenlerle okul yönetimi arasındaki ilişkiyi ve öğretmenlerle toplum arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediği sorulduğunda tüm katılımcıların cevabı olumsuz etkilediği yönündedir. Bir öğretmenin etik dışı davranış sergilemesinin zincirleme bir reaksiyon göstereceği ve toplumun tüm kesimini etkileyeceği kanaati katılımcılar arasında yaygındır. Malala Yousafzay'ın "...bir çocuk, bir öğretmen, bir kitap, bir kalem dünyayı değiştirebilir..." (İçsel Kaleli, 2017) sözü bu kanaati destekler niteliktedir. Dolayısıyla öğretmenlerin etik ilke ve kuralları benimsemiş olması ve hem iş yaşamında hem de sosyal yaşamlarında buna uygun yaşamaları büyük önem arz etmektedir. Ancak öğretmenlerin etik dışı davranış gösteren meslektaşlarına onlarla ilişkilerini bozmamak adına ya da bununla ilgili ellerinden bir şey gelmeyeceği düşüncesiyle ya da bazı noktalarda onların bu davranışlarını anlayabildiklerini ifade ederek tolerans gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Meslektaşlarının yaptığı etik dışı davranışların okul idaresince görülüp, uyarılmasının veya müdahale edilmesinin daha uygun olduğu görüşü dile getirilmiştir. Yücel ve Tankutay (2023) yapmış oldukları çalışmada bu görüşü desteklemişlerdir. Bunun öğretmenlerin olaylar karşısında ortak bir etik davranış sergileyemediğinin göstergesi olduğu vurgulanmıştır. Bu tespit Güvenç ve Tezcan (2019)'da yaptıkları nitel çalışmada da öğretmenlerin meslektaşlarının etik dışı davranışlarına müdahale konusunda yaşadıkları ikilemler olarak ele alınmıştır. Ancak görüşme sırasında öğretmenlerin bu durumda da yine bazılarının kayırılabilirliği, okul yönetimiyle o öğretmenin arasındaki ilişkinin nasıl olduğuna ve okul yönetiminin adil olup olmadığına bağlı olarak okul yönetiminin etik dışı davranışlara müdahale ettiği belirtilmiştir. Öğretmenlerde bu açıdan bir ümitsizlik ve çaresizlik havası hissedilmiştir.

Öneriler

Bu araştırmaların ışığında sadece öğretmenlerin etik dışı davranışlara ilişkin görüşleri değil, okul içindeki tüm paydaşların etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerinin alınması, bu konuda özellikle nitel araştırmalar yapılması ve ulusal etik kodların oluşturulmasına katkı sağlanabilir. Ayrıca öğretmenlerin meslekleriyle ilgili etik ilke ve kurallarla ilgili bilgileri tazelenabilir ve kendilerini değerlendirebilecekleri veya sorgulayabilecekleri platformlar oluşturulabilir. Öğretmenlik meslek eğitimi verilirken, etikle ilgili dersler konulup, bu dersler zorunlu tutulabilir. Öğretmenleri etik dışı

davranmaya zorlayan etmenler araştırılıp, bunların ortadan kaldırılması için çözüm önerileri sunulabilir. Zamanın çok hızlı aktığı ve her şeyin çok hızlı değiştiği günümüzde bu konuda yeni araştırmaların yapılması ve bu konunun gündemde tutulmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Etik ve Çıkar Çatışması

Yazarlar araştırmanın tüm süreçlerinde etik ilkelere uygun davrandıklarını ve yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.

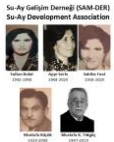
KAYNAKLAR

- Arslan, M. (2018). *Meslek etiği ve öğretmenlik meslek etiğine ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Aydın, İ. (1998). *Yönetmelik ve örgütsel etik*. Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.
- Aydın, İ. (2021). *Eğitim ve öğretimde etik*. Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.
- Cevzici, A. (2013). *Uygulamalı etik*. (s.277). Say Yayınları: İstanbul.
- Duran, K. (2014). *Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki etik davranışları algılama düzeylerinin ve etik ikilemleri çözümlemelerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Glaser, B., & Strauss, A. (1967). *The discovery of grounded theory*. Strategies For Qualitative Research. Sociology Press Mill Valley, Ca.
- Güvenç, H., & Tezcan, G. (2019). Ortaokul öğretmenlerinin mesleki etik ikilemleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (49), 439-460. <https://doi.org/10.9779/pauefd.588753>
- Kaleli, İ. (2017, Eylül). *Malala yousafzay hakkında*. Öğretmensitemiz. <https://www.ogretmensitemiz.com/yasam/bir-cocukbir-ogretmen-bir-kalem-dunyayi-degistirebilir-h13809.html> (Erişim Tarihi: 14.01.2022)
- Karataş, A. (2013). İlköğretim öğretmen adayları için meslek etiğinin önemi. *Marmara Üniversitesi, Coğrafya Dergisi*, (28), 304-318.
- Kaya, İ., Dinçer, B., Satmaz, İ., Özdeş, G., Özen, Ö. E., & Taşkın, Y. (2014). Öğretmenlik mesleği. İ. Kaya (Ed.), *Öğretmenlik mesleğinde etik* içinde (s. 147-160). Paradigma Akademi Yayınları: İstanbul.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Bağlam Yayıncılık: İstanbul.
- MEB İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü. (2015). *Eğitimciler İçin Mesleki Etik İlkeler*. http://ikgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_06/02032141_mesleki_etik_ilkeler.pdf (Erişim Tarihi: 04.12.2021).
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research and evaluation methods*. 4. Edition. Sage Publication Inc.: USA.
- Pehlivan, İ. (1998). *Yönetmelik ve örgütsel etik*. 1. Basım. Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.
- Recepöğlu, S., & Kılıç, M. (2022). Sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretmen adaylarının eğitim ortamlarındaki etik algıları ve davranışları. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(2 Mayıs 2022), 836-850.
- Şakar, M. C. (2010). *İlköğretim sınıf öğretmenlerinin etik görüşlerinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van. Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 12. Baskı. Seçkin / Sosyal Bilimler Yayıncılık: Ankara.
- Tamkan, M. (2022). Okul öncesi eğitimdeki çocukların hakları ve etik yaklaşımlar. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, (3), 33-48.
- Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 19.11.2021).
- Yücel, D., & Tankutay, H. (2023). Öğretmenlerin yaşadıkları etik ikilemlerinin ve bu durumlara ilişkin çözüm yollarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 52(237), 409-436.

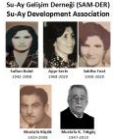
EXTENDED ABSTRACT

These issues, such as ethics, ethical rules and principles, professional ethics and teaching professional ethics, which are closely related to the people who make up society, attract the attention of today's people more and more, and research is also being conducted more on this topic. There are many studies conducted in the field of ethics, professional ethics, ethics in the social field, medical ethics, justice ethics, press ethics, teaching professional ethics, ethics in education and training, management ethics,

ethical leadership, especially in the field of ethics. Because it is widely believed that the regulation of social life and professional life, the ability to function correctly and the desired efficiency depends on the adequate understanding, internalization and correct application of ethical principles and rules. Ethical principles and rules are very important in every part of society, in every professional group, but when it comes to the teaching profession, it is twice, even three times more important for a teacher to do his profession within the framework of ethical principles and rules and even to act with these principles and rules in his social life than in other professions. Because a teacher is also responsible for teaching ethical principles and rules to students. The best way to do this is through teachers who have adopted ethical principles and rules that can be an example to students and have incorporated them into their behavior. For this reason, the concept of ethics is very important in the teaching profession. Therefore, it is of great importance to conduct research on this issue. In the research, answers are sought to questions such as education and ethics, professional ethics, ethics of the teaching profession, unethical behaviors in the teaching profession and what are the perspectives of teachers on unethical behaviors in the teaching profession. Based on this idea, in this study, studies were conducted on the opinions of teachers of different branches, different ages, seniority and gender regarding unethical behavior in the teaching profession. The purpose of this research is to identify the behaviors that secondary school teachers find unethical in the teaching profession and to determine teachers' opinions regarding unethical behaviors. It is thought that the results obtained from this research will contribute to revealing the ethical behavior perceptions of teachers and determining teachers' perspectives on unethical behavior. It is also believed that the results obtained can be a useful resource for researchers who will conduct research and research on this topic. It is thought that it will benefit from new discussion and perspective opportunities on the subject. Based on this idea, it is aimed to put forward a research that will contribute to education and training. In this study, studies conducted both at home and abroad regarding the unethical behavior of teachers were examined. The research was designed in the phenomenology pattern, which is one of the qualitative research patterns. The maximum variation sampling method was used as one of the purposeful sampling methods when determining the study group of the research. Maximum diversity sampling method, one of the purposeful sampling methods, was used to determine the study group. The aim of maximum diversity sampling is to keep the study group as small as possible and to reveal the diversity of people who may address the problem being studied with this group to the maximum extent. In addition, the purpose of ensuring diversity in this method is not only to reach general results, but rather to try to reveal whether there are any similar or shared findings among diverse samples and to reveal different dimensions of the problem according to this diversity (Yıldırım and Şimşek, 2021). For this reason, when determining the teachers who will participate in the research, attention was paid to the teachers' different branches, seniority, graduation type and gender. In the light of this information, the study group is consisted of 10 teachers that are Turkish, Mathematics, Religious and Moral, Music, Physical Education, Social Studies, Foreign Language, Guidance Counselor and Science branches who are still working at secondary schools which are affiliated to Ministry of National Education in the central district of Çanakkale. The data were collected by face-to-face interviews on a voluntary basis from teachers working in public secondary schools in Çanakkale city center and in different branches using a semi-structured interview form. In semi-structured interviews, the researcher prepares the questions and topics to be asked to the participant during the interview in advance in order to reveal the problem that is the subject of her study and to clarify this problem (Patton, 2015). The collected data were analyzed by descriptive analysis method. Descriptive analysis; It is the transfer of the data obtained from the participants through the semi-structured interview technique based on the qualitative method (participants' statements, their writings or the content of the documents), exactly as they are, with a descriptive approach, using direct quotations (Kümbetoğlu, 2005). As a result of the study, it has been revealed that teachers consider unethical behavior as an element that damages the status of the profession and prevents effective teaching. When the information obtained in this research is examined, it has been seen that teachers equate the concept of ethics with the concept of morality. Most of the teachers who participated in the research defined ethical behavior as behaving correctly, honestly and fairly. They consider ethics to be an indispensable element of social life and agree that acting within the framework

of ethical rules and principles in every human being, in every field, will create an environment of trust. When these results are evaluated, being fair to the student, not discriminating between students, evaluating and providing education according to the physical and mental state the student is in, keeping the student's secrets, entering and leaving the lesson on time, processing the lesson efficiently and as required are ethical rules. However, it is concluded that the subject could not be kept up-to-date, and teachers do not think about whether they devote time to it in their daily routine. However, it is thought that keeping ethical rules always active in minds will increase the quality and standard of the work done. Therefore, it would be appropriate to offer seminars on ethics to teachers who are still on duty from time to time. All participants give a positive response about the necessity and importance of ethical principles and rules specific to the profession. It was emphasized that it is very important that the teaching profession is carried out in a way that is more connected with ethical principles and values than other professions. Because the teaching profession is obliged to educate future generations. It is possible for societies to rise and develop on solid foundations with well-educated young people. When we look at the findings about unethical behaviors in the teaching profession, we come across the opposite of ethical behaviors. These are; physical or psychological violence to the student, not entering the lesson on time, not teaching the lesson as it should be, using his duty for financial interests (such as getting commission from bookstores, giving private lessons to the student he entered the lesson), discriminating between students, engaging in behavior that goes up to sexual harassment. It has been observed that some teachers have differences of opinion on this point. For example, while there are participants who argue that entering and leaving class on time cannot always be considered unethical, there are also participants who find it completely unethical. In addition, there are participants who do not find these actions unethical in private tutoring, unless they are their own students, and outside of business hours. At this point, we see that teachers have different views on the ethical rules and principles related to their profession. This leads us to the conclusion that the ethical principles and rules of the teaching profession, which are very important for the formation of a healthy educational environment and the upbringing of healthy generations, cannot be met in common values by those who do the profession. When the teachers participating in the research were asked how unethical behavior affects the relationship between teachers and students, the relationship between teachers and parents, the relationship between teachers and their colleagues, the relationship between teachers and school administration, and the relationship between teachers and society, all participants answered that it affects negatively. It is a common belief among the participants that a teacher's unethical behavior will cause a chain reaction and affect the entire society. Therefore, it can be said that it is of great importance that teachers adopt ethical principles and rules and live accordingly both in their business and social lives. However, teachers stated that they tolerated their colleagues who behaved unethically in order not to spoil their relations with them, or because they thought that they could not do anything about it, or because they could understand their behavior at some points. It was expressed that it would be more appropriate for the school administration to see the unethical behavior of colleagues and warn or intervene. At this point, it is thought that not only the opinions of teachers regarding unethical behavior but also the opinions of all stakeholders within the school should be taken regarding unethical behavior, especially qualitative research should be conducted on this subject and contribution should be made to the creation of national ethical codes. In addition, teachers' knowledge about ethical principles and rules related to their profession can be refreshed and platforms can be created where they can evaluate or question themselves. While teaching vocational education is being provided, courses related to ethics may be introduced and these courses may be compulsory. The factors that force teachers to behave unethically can be investigated and solutions can be offered to eliminate them. Nowadays, when time flows very fast and everything changes very quickly, it is thought that it would be appropriate to conduct new research on this issue and keep this issue on the agenda.

INNOVATION MARKETING AS A LEITMOTIV OF BUSINESS PERFORMANCE

Siham El ATMANI

Ibn Tofail Faculty of Economics and Management, Laboratory of Economics
and Organization Management, Kenitra, Morocco
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7559-4427>
siham.elatmani@uit.ac.ma

Cheklekbire MALAININE

Ibn Tofail Faculty of Economics and Management, Laboratory of Economics
and Organization Management, Kenitra, Morocco
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5262-518X>
siham.elatmani@uit.ac.ma

Received: August 11, 2023

Accepted: November 26, 2023

Published: December 31, 2022

Suggested Citation:

El Atmani, S. & Malainine, C. (2024). Innovation marketing as a leitmotiv of business performance. *International Journal of Su-Ay Development Association (IJOSDA)*, 2(2), 74-81.

Copyright © 2023 by author(s). This is an open access article under the [CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Abstract

In a business landscape characterized by challenges, uncertainty, and intense competition, the strategic adoption of innovation emerges as the linchpin determining a company's resilience during crises, its ability to navigate through turbulent times, and its sustained competitiveness. Faced with such imperatives, companies are compelled to allocate resources strategically across diverse channels to secure their longevity. Within this strategic framework, innovation emerges as the pivotal factor for differentiation, expansion into new markets, and the enhancement of market standing by surpassing customer expectations. In this vein, innovative marketing stands out as a particularly promising strategy. It not only equips companies to proactively anticipate evolving market dynamics but also positions them to capitalize swiftly on emerging opportunities, allowing for proactive engagement rather than reactive responses to market shifts. Moreover, innovative marketing serves as a means to distinguish a company from its competitors and validate innovations that deliver tangible value. This study aims to meticulously examine the impact of innovative marketing on overall company performance, shedding light on the multifaceted ways in which this strategic approach contributes to sustained success and growth.

Keywords: Innovation, marketing, performance, environment, competition.

INTRODUCTION

Around the world, the search for innovative paths has become a significant concern for states as well as for many social and economic actors. Indeed, in a context where social challenges are growing and economic changes are becoming constant, the unemployment rate is increasing significantly among young graduates. In this respect, entrepreneurship is positioned as a real solution that can boost growth, reduce unemployment, poverty, and social exclusion, and encourage innovation as a catalyst for sustainable development. International institutions consider that entrepreneurship can foster the multiplication of innovations thus improving the social climate in these countries.

Moreover, in developing countries, and by the growth dynamics it generates, entrepreneurship would help reduce poverty and thus control the gap the social and economic characteristics that characterize them (Adebayo & Nassar, 2014). These contributions are funded by international institutions that assume that entrepreneurship contributes to improving social conditions in developing countries and promotes the development of innovation (World Bank, 2013). The 2018 report of the Global Entrepreneurship and Development Institute (GED) places the Maghreb countries in the global average of countries with growth prospects of an innovative national entrepreneurship system.

There are several reasons for this ranking: First, despite the political instability experienced by the region with varying intensities combined with a decline in its competitiveness due to increased competition on innovative products and a shift from foreign investment to other regions The Maghreb countries

(especially in Asia and South America) continue to integrate into the world economy and sometimes to show some stability in the face of developed countries. This ranking, which places Tunisia as the country with the best entrepreneurial environment in the Maghreb and Africa, places Morocco 5th and Algeria 7th. Morocco is ranked 65th Out of all 137 countries considered by the GEDI, while Tunisia is ranked 40th, and Algeria is ranked 80th. It should be noted that innovation starts with a new idea, such as a plan to improve a product or service, an updated method of doing business, or a new business model. In this way, innovation can affect any aspect of your business and it could already have been implemented in another company (Boutillier, 2017). Given this competitive environment, Morocco is called upon to invest in entrepreneurial innovation. In addition, innovation and entrepreneurship are considered among the main fundamental drivers of each country's economy, as innovation is The European Commission's Green Paper on Companies has an entrepreneurial spirit. Entrepreneurial innovation in Morocco not only stimulates the generation of employment opportunities but also elevates business efficiency while encouraging economic diversification within the country (El Atmani & Malainine, 2023).

Thus, innovation and entrepreneurship are linked

Aligned with the ethos of innovation, this encompasses the cultivation of novel products, services, processes, and organizational frameworks. In this context, it should be noted that many people confuse creativity and innovation. However, creativity means finding a new idea and innovation is taking that idea Innovation, Customer Problem Solving, and Value Creation (Gutman, nd). If we look at the origins of innovative entrepreneurship in Morocco, we will find that it stands more or less recent since it began timidly in the 2000s through initiatives taken by television presenters such as «Entreprendre», «Challenge». It was not until 10 years later that the Moroccan University began to advance entrepreneurship actions taught and taught to young students. In this sense, the Universities Hassan II of Casablanca and Ibnou Zohr of Agadir joined the caravan of Innovation and Entrepreneurship. In 2012, we see several promoters of innovation and entrepreneurship such as the CNRST (Centre National de Recherche Scientifique et Technologique) which organizes each year a prize for young researchers and a prize for free inventors, the International organization Bidaya which has settled in Casablanca in incubator of innovative project of social entrepreneurship, The NGO Injaz Al Maghrib, which supports young students and students in their projects to create innovative strategies, Career Center under the aegis of USAID, participates in capacity building and soft skills at several Moroccan universities, etc. The list is long.

This is how this dynamic was generalized and present in all Moroccan universities without exception. Other European projects such as Erasmus + SALEEM and Erasmus + YABDA have come to accelerate the process of promotion, support, coaching- mentoring, and incubation for innovative project initiators. hip is not only a lever for boosting the national economy and creating jobs, but it also contributes to meeting the challenges of sustainable and inclusive development that arise today. Despite this reality, entrepreneurial innovation is not an uncomplicated thing, it raises fundamental dilemmas for strategists. It is indeed more complex than invention. The invention involves the conversion of new knowledge into a new product, service, or process. Innovation, meanwhile, adds the critical phase of making this new offer available, whether it is through commercialization in the case of private enterprises or through other dissemination techniques in the case of public services (Adebayo & Nassar, 2014). A global study by the Boston Consulting Group shows that 75% of senior managers consider innovation to be one of their company's three key priorities and 61% spend more money on it than in 2013.

New perspectives are offered to project promoters, notably thanks to the commitment of the various actors of the entrepreneurial ecosystem. Selma Bennis, Director of Economic Impulse and Territorial Offer at IRC Casablanca-Settat, said: The Moroccan entrepreneurial ecosystem has undergone a significant evolution over the last ten years and can be pleased today with the existence of several actors involved in various phases of the entrepreneurial value chain constituting a real lever of dynamization of For her part, Rania Alaoui, a communication professional, committed to innovation, entrepreneurship,

and new technologies believes that the Royal Impulse given to entrepreneurship in Morocco, through the Intelaka program, launched two years ago, has made it possible to release energy and mobilize the various actors in the ecosystem to support entrepreneurs and project promoters. There has been an entrepreneurial effervescence over the past two years. Now, we have to wait and see what happens in terms of supporting entrepreneurship,' she said. While innovation is a prime source of growth for companies and brands, as soon as we talk about innovation, Marketing needs to reinvent itself. It cannot simply identify the dissatisfactions expressed and must integrate the fact that it is not always demanding that creates supply, but sometimes the reverse. To encourage SME managers to innovate, It is necessary to put in place mechanisms enabling them to follow this approach, concretize their ideas, and lead them to an entrepreneurial project that can be integrated into the market. Absolutely. Everything is subject to innovation, but the ground must be conducive. Indeed, the human being is not a priori "configured" to welcome change because it changes habits, a routine, a certain comfort, norms well anchored in mentalities, acquired advantages or personal or categorical interests, and creates uncertainty. So that innovation goes beyond natural resistance to change, it entrepreneurship." It also recalls the significant improvement in Morocco's ranking in the Global Entrepreneurship Monitor 2020, where it managed to gain 13 places in the ranking. The kingdom now ranks 24th out of 50 countries and continues to report indicators of improvement. As such, this environment obsessed with innovation forces marketing to take its central place: Decipherer of customer expectations, interface between the internal and the market, responsible for the marketing of goods and services, it is at the forefront (Le Nagard- Assayag et al., 2015).

The marketing of innovation will then focus on understanding this innovation with consumers because we have to show them its contributions, its interest. The company should facilitate the adoption of innovation. The main risk is that innovation will not find its market, its target, or the purpose for which it was created. Marketing, by definition, involves analyzing customer expectations and needs, but in this case, it becomes difficult to anticipate the motivations for buying a product that does not exist. As such, "innovation" marketing remains a critical organizational competency that must be developed by all businesses (Le Nagar, Manceau & Morin-Delerm, 2015). As such, this innovative marketing refers to a set of practices and techniques whose purpose is threefold: to design products and services corresponding to the expectations of consumers, to facilitate the adoption and understanding of the innovation by the market, and, finally, adapt the promotional approaches and marketing channels for new offerings (Ambroise, 2017). However, there are multiple barriers to this innovation strategy, which vary from country to country. In this sense, The Pursuit of Standard Operating Innovation (Sparksgrrove, 2015) explains that the main barriers to innovation are "mentality", "fear of risk", "low level" and "error tolerance".

Moreover, authors Le Nagard-Assayag, Manceau, and Morin-Delerm (2015) report that between 20% and 95% of new products are failures. While successful innovations generate sales and margins, they remain relatively rare. According to the authors, innovations can fail at two stages: the first is that when they are developed: about 19% of Projects disappear before they are commercialized. Additionally, as reported by Novation, 81% of projects exhibit inadequate results during pre-launch assessments, often necessitating significant modifications or potential project abandonment. In this perspective, this article aims to Study the impact of innovative marketing on companies.

Innovative marketing

Innovative marketing is the implementation of a new marketing method involving significant changes in product design or packaging, product placement, product promotion, or prices. Indeed, this innovative marketing aims to better meet the needs of customers, to open new markets, or to position a new product on the market, to increase the company's sales.

Company's marketing instruments is the implementation of a marketing method that the company did not previously use. It must be part of a new marketing concept or strategy that represents a significant

departure from the company's existing marketing methods. The new marketing method can be developed by the innovative company or adopted by other companies or organizations. New marketing methods can be implemented for new and existing products.

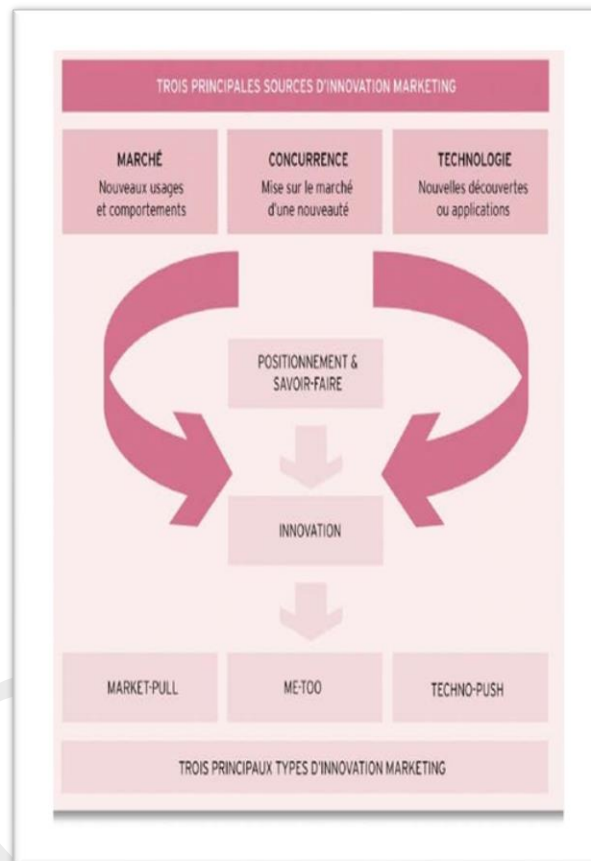

Figure 1. Top three sources of innovation Marketing(Ben, et Moskolaï, s. d)

Specifically, the marketing of innovation occurs when a company wants to launch a new product. It is also found in some areas where innovation is almost constant, such as technologies (hardware, software...). The marketing of innovation must therefore maximize the company's chances of success by adapting the marketing channels, and mastering the launch actions and cycles specific to an innovative product/service (product testing, patent protection, and filing, identity creation, etc.).

This figure shows the three main sources and types of marketing innovation. Listening to the market can show new uses and new expectations: we call the market pull innovation. Technological monitoring allows us to find new applications and answers to consumer needs: this type of techno-push innovation is called. Finally, competitive intelligence shows that some companies have already introduced new products to the market: this type of innovation is called following the innovative competitor me-too.

The three main innovation strategies The Technology Driver Strategy This strategy aims to develop products with high technological added value. The innovation process relies on intense R&D with the aim of the aim is to increase the number of inventions on the market and thus lead to successful innovations. As it is mainly based on R&D activity, this strategy is conducive to radical innovation. Google, Bosch, and Siemens are examples of companies that have adopted this strategy.

The Market Reader strategy

This strategy, which is carried out symmetrically to the Technology Driver strategy, consists in creating value through incremental innovation and product customization. This strategy is based on listening closely to the requests and needs expressed by customers, to guide R&D according to these requests and to lead to successful innovations. This is the strategy used by companies such as Hyundai, Caterpillar, Samsung, and Visteon. This strategy is the best for incremental innovation, but it is likely to block radical innovation. This phenomenon is known as the “innovator’s dilemma” (Christensen, 1997-2016): when the innovation process is user-centered, companies tend to miss out on disruptive innovation opportunities. These first two strategies are classics of innovation management. A third strategy, less known to companies, has emerged recently and proposes a new way to innovate.

The Need Seeker Strategy

It positions itself on the market side, like the Market Reader strategy. However, it is not based on listening to client's needs and requests as they are expressed. It consists in anticipating future needs, and future uses, to be the first to release a product that meets these needs still not expressed. Apple, Tesla and Procter & Gamble are examples of companies that have adopted the Need Seeker strategy. This is conducive to the generation of disruptive innovations focused on the uses and functional qualities of products.

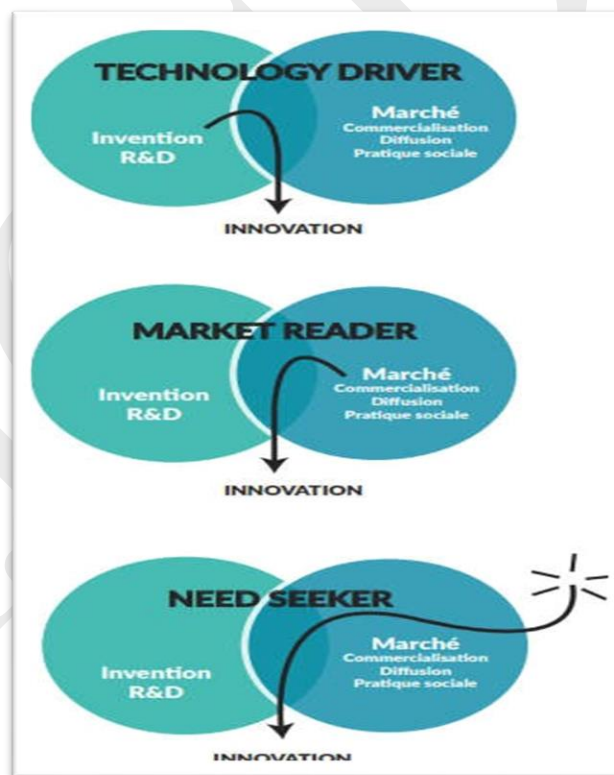

Figure 2. The three main innovation strategies (Bachmann, Tripathi, Brunner & Jodlbauer, 2022)

Links between innovation and marketing

Several researchers (Zaltman et al., 1973; Rogers, 1983; Prouvost, 1990; Gardner, 1991; Brown, 1992; Stokes, 1995; Knight et al., 1995; McGowan and Rocks, 1995; Kleindl et al., 1996; Smith, 1998; Han, Kim and Srivastava, 1998; Cummins et al., 2000; Ottenbacher and Gnoth, 2005; O'Dwyer et al., 2009;

Le Loame-meLemaire and Blanco, 2011; Chéreau and Meschi, 2014; Wu and Lin, 2014) confirm the existence of a link between marketing and innovation. Indeed, innovation cannot succeed if there is no marketing, on the contrary, marketing needs innovation in order for the product to succeed.

Rogers (1983) suggests that the concept of marketing is coupled with innovation. Business marketing managers in the United States have long been concerned about how to launch new products more efficiently. Their interest in this topic has emerged following the regular launch of a large number of new consumer products, which have failed several of them (Rogers, 1983). Indeed, marketing innovation refers to a set of practices and techniques aimed at a triple objective: to design products and services that meet consumer expectations, to facilitate the adoption and understanding of the innovation by the market, and, finally, adapting...

Marketing innovations can also effectively delineate competition, short-, medium- and long-term development, and competitiveness in the target market. Adapted to the specific environment, this marketing strategy addresses specific issues for real benefits. Innovation requires first of all determining an innovation strategy (level 1), to define a vision of the future and the associated objectives and challenges. This strategy is implemented by defining a culture and an organization (level 2). Next, a company must concretely define an innovation process (level 3) which is the process deployed to steer innovative projects to meet the innovation strategy. The innovation process includes the generation of ideas, the development of innovative products, and the commercialization phase. Finally, these three levels require financial, human, and material resources as well as knowledge management and industrial property policy (level 4) so that the implementation of the four levels can generate innovative results (level 5). Managing innovation requires combining and implementing these five levels and therefore princip.

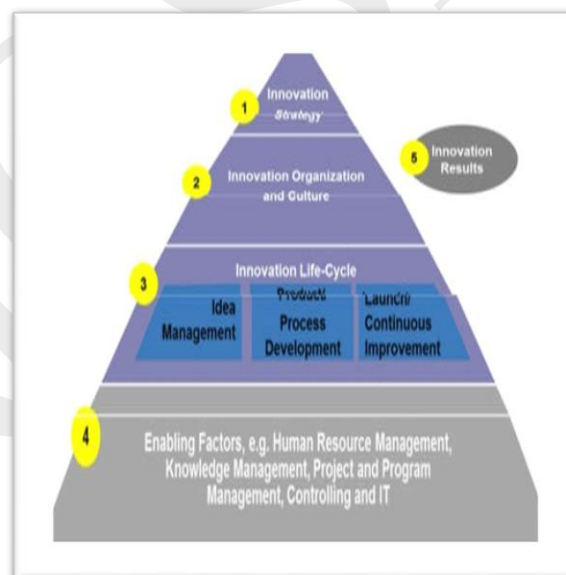
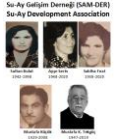

Figure 3. Innovation House by the AT Kearney consulting firm (Duranceau, s. d.)

Conclusion

Innovation in Morocco is possible and desirable, but it requires the investment of an entire ecosystem: the State and the private sector, young and old, entrepreneurs and businesses, banks and other financial institutions, Etc. Together, we must work to make Morocco a champion of R&D&I, to consolidate our place in Africa and the world. For Morocco, innovation must be a structuring, geopolitical, strategic, economic, and societal challenge. This requires reaching out to audiences who may find an interest in

using or showcasing innovation. This can be the consumers, mass distribution, the media, the company stakeholders behind the innovation, etc. In any case, It is about communicating intelligently with messages adapted to each type of recipient using relays whose credibility will ensure the promotion of innovation. As a company's reputation will be at the source awareness of the new product means knowing how to use one to create the other.

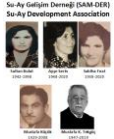
Innovation is the engine of the company's growth and competitiveness. At the speed with which the world is changing, the option of relying on its market shares is no longer possible. The one who did not take this postulate into account is doomed to disappear more or less soon. That being said, the innovation-oriented company must organize itself accordingly. There are five prerequisites for innovation: a project, a mindset, an organization, risk-taking, and know-how. First of all, there is no innovation without a business project. This means that the leader must have previously formalized his strategic vision into a strategy that shows the way and determines the means to commit to it. He needs an idea of.

Conflict of interests

No conflict of interest.

REFERENCES

- Adebayo, N., Nassar, M., 2014, Impact of micro and small business entrepreneurship on poverty reduction in Ibadan Metropolis, South Western Nigeria, *International Review of Management and Business Research*, 3(3), 1603-1626.
- Adebayo, O. O., & Nassar, E. (2014). The social and economic characteristics of entrepreneurs in developing countries: A review and agenda for future research. *International Journal of Entrepreneurial Knowledge*, 5(2), 119-138.
- Bachmann, N., Tripathi, S., Brunner, M., & Jodlbauer, H. (2022). The Contribution of Data-Driven Technologies in Achieving the Sustainable Development Goals. *Sustainability*, 14(5), Art. 5. <https://doi.org/10.3390/su14052497>
- Ben, et Moskolai, D. D. (s. d.). Contribution de l'innovation managériale, à la performance des PME en Afrique : le cas du Cameroun. 27.
- Brown, S. L. (1992). *Innovation diffusion: A new perspective*. Routledge.
- Chapitre 1. Les dilemmes du marketing de l'innovation. Emmanuelle Le Nagard-Assayag, Delphine Manceau, Sophie Morin-Delerm. Dans *Le marketing de l'innovation* (2015), pages 9 à 36. <https://www.cairn.info/le-marketing-de-l-innovation-9782100722402-page-9.htm>
- Chéreau, B., & Meschi, P. X. (2014). Innovation and firm performance: The role of alliances in the case of the biotech industry. *European Management Journal*, 32(3), 400-412.
- Cummins, S., Sallis, J. F., Flint, E., Van Dyck, D., & Saelens, B. E. (2014). Understanding neighbourhood context and perceptions of neighbourhood-based PA: An exploration of different analytic approaches. *Health & Place*, 27, 102-109.
- Duranceau, J. (s. d.). Analyse critique de trois conceptions de l'objectivité des valeurs dans la perspective du réalisme de John Searle. 299.
- El Atmani, S. & Malainine, C. (2023). Contribution of Entrepreneurial Innovation to the Moroccan Economy. *European Journal of Theoretical and Applied Sciences*, 1(6), 518-522. DOI: 10.59324/ejtas.2023.1(6).52
- Gardner, D. M. (1991). The product innovation process in marketing: Its relationship with marketing's role in the firm. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 19(4), 291-305.
- Han, J. K., Kim, N., & Srivastava, R. K. (1998). Market orientation and organizational performance: Is innovation a missing link? *Journal of Marketing*, 62(4), 30-45.
- Kleindl, B., Bhagat, R. S., Nixon, R. D., & Mowen, J. C. (1996). The role of culture in the relationship between leadership and organizational commitment: An empirical study in a developing country. *The International Journal of Human Resource Management*, 7(3), 682-690.
- Knight, D., Pearce, C. L., Smith, K. G., Olian, J. D., Sims Jr, H. P., Smith, K. A., & Flood, P. (1999). Top management team diversity, group process, and strategic consensus. *Strategic Management Journal*, 20(5), 445-465.

- Le Loarne-Lemaire, S., & Blanco, C. (2011). Creating customer experiences in tourism creative industries. *Current Issues in Tourism*, 14(3), 203-228.
- Le Nagard-Assayag, E., Manceau, D., & Delerm, S. (2015). *Marketing de l'innovation: De la création au lancement de nouveaux produits* (3e éd). Paris. Dunod.
- McGowan, P., & Rocks, S. A. (1995). The marketing/innovation interface in high-technology firms: The implications for new product performance. *European Journal of Marketing*, 29(4), 57-75.
- O'Dwyer, M., Gilmore, A., & Carson, D. (2009). Innovative marketing in SMEs: A theoretical framework. *European Journal of Marketing*, 43(1/2), 46-61.
- OECD, 2005, "The Measurement of Scientific and Technological Activities: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data: Oslo Manual, Third Edition" prepared by the Working Party of National Experts on Scientific and Technology Indicators, OECD, Paris, para. 169.
- Ottenbacher, M. C., & Gnoth, J. (2005). How general is opinion leadership? *European Journal of Marketing*, 39(1/2), 233-252.
- Prouvost, G. (1990). *L'innovation: théories, méthodes et cadres de références*. Les Éditions d'Organisation.
- Rogers, E. M. (1983). *Diffusion of innovations*. Free Press.
- Smith, A. C. (1998). Relationship marketing and the loyalty ladder. *Journal of Marketing Management*, 14(6), 541-555.
- Stokes, D. (1995). *Pasteur's quadrant: Basic science and technological innovation*. Brookings Institution Press.
- Wagner K., Taylor A., Zablitz H., Foo E., *Innovation in 2014*, BCG Perspectives, 2010.
- Wu, L. Y., & Lin, C. T. (2014). Exploring the impact of organizational innovative climate on innovation capability and organizational performance. *The Learning Organization*, 21(5), 353-367.
- Zaltman, G., LeMasters, K., & Heffring, M. (1973). *Theory construction in marketing*. New York: John Wiley & Sons.